स्थानीय शिक्षा योजना

आर्थिक वर्ष २०८२/८३-२०९१/९२

बागमती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

ललितपुर

बागमती प्रदेश, नेपाल

मिति २०८३ साल वैशाख ३१ गतेको कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शुभकामना

नेपालको संविधान २०७२ लागु भएसँगै सङ्घीय लोकतान्त्रिक प्रणाली अन्तर्गत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकार कार्यान्वयनमा आएका छन् । नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले दिएको अधिकारहरूको कार्यान्वयनको अभ्यासमा स्थानीय तहहरू क्रियाशील रहेका छन् । विद्यमान शिक्षा ऐन, नियमावलीसँग नबाझिने गरी यस बागमती गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७९ तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै आइरहेको अवस्था छ । संविधानले प्रदत्त गरेका शिक्षासम्बन्धी हक अधिकारहरूलाई सुनिश्चित गर्नका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक नीतिगत सुधारका कार्यहरू पनि गर्दै आइरहेको छ । यसै सन्दर्भमा आगामी दश वर्षमा गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्र कुन अवस्थामा पुगाउने भन्ने दीर्घकालीन सोचका साथ स्थानीय शिक्षा योजना २०८२|८३-२०९१|९२ निर्माण भएको छ । यस योजनाले गाउँपालिकाभित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरूको वस्तुस्थिति प्रस्तुतीका साथै भावी शैक्षिक रणनीतिक योजनाको मार्ग चित्रण गर्दछ । यस योजनामा बागमती गाउँपालिकाको शैक्षिक सूचना, जनसङ्ख्या विवरण, पालिकाको साक्षरताको अवस्था, कार्यान्वयनमा आएका शैक्षिक कार्यक्रमहरू, माध्यमिक तथा आधारभूत तहको शैक्षिक सूचकाङ्कको विवरण, पालिकाको दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरू, रणनीति तथा सिकाइ उपलब्धि विवरण आदि शैक्षिक विवरणहरू समेटिएका छन् । यिनै शैक्षिक विवरणका आधारमा सूचकगत लक्ष्य निर्धारण गरी क्रियाकलापहरू तय गरिएको छ ।

यो योजना दस्ताबेज तयारीमा सल्लाह दिने, सहयोग गर्ने तथा खटिने बागमती गाउँपालिका, गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीज्यूहरू, सामाजिक विकास समिति, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा, प्रधानाध्यापकज्यूहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू र शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्षज्यूहरू, शिक्षक प्रतिनिधि, बागमती बाल सञ्जालका प्रतिनिधि साथै प्राविधिक सहयोगको लागि **REED Nepal, Woord en Daad** लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद एवम् कृतज्ञता व्यक्त गर्दै योजनाको ठोस कार्यान्वयनमा जुट्न सबैमा अपिल गर्दछु।

बिर बहादुर लोप्चन
अध्यक्ष

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शुभकामना

शिक्षालाई ज्ञानको खुट्किलो तथा ज्योति भनेर पनि चिनिन्छ । वर्तमानमा शिक्षालाई व्यक्तिको संविधान सम्मत आधारभूत अधिकारको रूपमा लिइन्छ। नेपालको संविधानले नागरीकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ ।

यस बागमती गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्थितिको गुणस्तर तथा नतिजामा सुधार ल्याउनका लागि यो दश वर्षे बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गरिएको हो । बागमती गाउँपालिकामा समानता, समता, विविधता, पहिचान, विकास र समृद्धिका लागि तथा गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा गरेको र गर्ने लगानीको गुणस्तरीय प्रतिफल प्राप्तिमा सहयोग गर्न पथप्रदर्शन गर्ने उद्देश्य तथा लक्ष्यका साथ यस बागमती शिक्षा योजनाको निर्माण गरिएको छ ।

शिक्षा विकास जस्तो पवित्र अभियानमा अगाडि बढ्दा आई पर्ने चुनौती तथा समस्याहरूलाई समुचित तरिकाबाट समाधान गरी यस गाउँपालिकाको समग्र शिक्षा क्षेत्रको सुधारका लागि सम्पूर्ण गाउँपालिका बासीको साथ र सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने पूर्ण आशा र विश्वास लिएकी छु ।

यो योजना तयारीमा सुरुवाती चरणदेखि सहयोग गर्ने शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन समिति, शिक्षा योजना निर्माण समिति, प्रधानाध्यापकज्यूहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू र शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्षज्यूहरू, शिक्षक प्रतिनिधि, बागमती बाल सञ्जालका प्रतिनिधिसाथै सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद एवम् कृतज्ञता व्यक्त गर्दै योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

भक्त बहादुर दर्लामी मगर
उपाध्यक्ष

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शुभकामना

संविधान प्रदत्त शैक्षिक अधिकार सुनिश्चित गर्न एकल अधिकारको विषयमा स्थानीय तहले योजनाबद्ध विकासको अवधारणा अनुसार योजनाबद्ध विकासको थालनी गर्नुपर्ने देखिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) ज मा उल्लेखित आधारभूत र माध्यमिक शिक्षासम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमनको व्यवस्था भएअनुरूप बागमती गाउँपालिकाले बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने आवश्यकता महसुस गरेको हो । यस ऐनको दफा २४ (१) मा स्थानीय तहले आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था समेत गरेको छ । यी प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय तहले शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु अनिवार्य छ ।

संविधानले स्थानीय सरकारलाई प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको जिम्मेवारी पनि सुम्पिएको छ । यसै गरी प्रादेशिक तथा सङ्घीय सरकारलाई उच्च शिक्षाको जिम्मेवारी दिएको छ । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा स्थानीय, प्रदेश एवम् सङ्घीय सरकारको साझा जिम्मेवारी भित्र राखेको छ । यसले नेपालको शिक्षालाई कसरी व्यावहारिक प्रतिस्पर्धी वैज्ञानिक, रोजगार उन्मुख, गुणस्तरीय, जनमुखी, जीवनोपयोगी, समालोचनात्मक क्षमता सहितको अनुसन्धानमूलक, एवम् नेपालका विविध कला, संस्कृति, ज्ञान, सिप, प्रविधि आदिसँग जोड्दै उपयुक्त सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, ज्ञान तथा सिपको पनि भरपुर प्रयोग गर्दै व्यक्तिगत विकास मार्फत समुदाय र देशको विकासमा योगदान गर्न सक्ने विद्यार्थी उत्पादन गर्नुपर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको काँधमा आएको छ । त्यसैले यस गाउँपालिकाले गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने अनिवार्य आवश्यकता देखिएकोले यो दश वर्षे बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गरिएको हो ।

यसमा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ जस्ता उपक्षेत्रहरू समावेश गरीएका छन् भने पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन र शिक्षक विकास तथा व्यवस्थापन, समता तथा समावेशीकरण, स्वास्थ्य, पोषण तथा दिवा खाजा, विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता, विद्यालय भौतिक विकास र शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका विद्यालय शिक्षाका विभिन्न अन्तर सम्बन्धीत विषयहरू समावेश गरीएका छन् ।

यो योजना तयारीमा सुरुवाती चरणदेखि सहयोग गर्ने शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन समिति, शिक्षा योजना निर्माण समिति, प्रधानाध्यापकज्यूहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू र शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्षज्यूहरू, शिक्षक प्रतिनिधि, बाल क्लब तथा सञ्जालका प्रतिनिधि साथै सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद एवम् कृतज्ञता व्यक्त गर्दै योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

लोकहरी थापा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

दुई शब्द

विद्यालय शिक्षा तथा जीवन पर्यन्त शिक्षा मानव जातिको नैसर्गिक अधिकारको रूपमा स्थापित भैसकेको अवस्थामा, वर्तमानमा शिक्षालाई व्यक्तिको आधारभूत अधिकारको रूपमा लिइन्छ । नेपालको संविधान २०७२ ले नागरीकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । साथै, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११, २, ज मा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी स्थानीय तहका २३ ओटा काम, कर्तव्य र अधिकार उल्लेख गरिएको छ । बागमती गाउँपालिकाले संविधान तथा कानुनले प्रदत्त अधिकार भित्र रही गुणस्तरीय शैक्षिक विकास, पहुँच र व्यवस्थापनलाई अग्रस्थानमा राखेको छ । शिक्षा क्षेत्रमा सङ्घीय सरकारबाट बन्नुपर्ने शिक्षा ऐन तथा नियमावली निर्माण तथा संशोधन नहुनुले स्थानीय तहले के, कसरी, कुन-कुन क्षेत्रमा शिक्षा सम्बद्ध कानुन तर्जुमा गर्ने भन्ने कुरा हालसम्म स्पष्ट नहुनु तथा स्थानीय सरकारबाटै शिक्षा क्षेत्रमा नयाँ अभ्यास गर्नुपर्ने स्थितिका कारण विभिन्न समस्या तथा चुनौती विद्यमान रहे तापनि आवश्यक स्थानीय कानुन, नीति तथा कार्यविधि तर्जुमादेखि तिनको सफल कार्यान्वयनमा बागमती गाउँपालिकाको तर्फबाट यथासम्भव प्रयासहरू भइरहेका छन् ।

यस गाउँपालिकालाई उत्कृष्ट शैक्षिक गन्तव्यको रूपमा विकास गर्ने कार्यलाई मूर्त रूप दिन गाउँ सभाले पारित गरेका शिक्षाका ऐन, नीतिको आधारमा शिक्षा क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा दश वर्षे बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरिएको छ । विद्यालय तहका नियमित शैक्षिक कार्यक्रमका अतिरिक्त अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, विशेष शिक्षा, प्राविधिक शिक्षा, शिक्षाका अन्तर सम्बन्धीत मुद्दाहरू, विपद् व्यवस्थापन सँगसँगै शिक्षामा समग्र सुशासन र व्यवस्थापनका पक्षहरूलाई समेटेर तयार पारिएको यस शिक्षा योजनाले बागमती गाउँपालिकाको शैक्षिक मार्गदर्शन गर्ने कुरामा हामी विश्वस्त छौ ।

शिक्षाले व्यक्तिलाई ज्ञान मात्र नभएर सिप सिकाउन सकेमा सिपयुक्त व्यक्ति श्रम बजारमा सहजै काम पाउन सक्ने, तथा दक्ष जनशक्ति तयार भई हामीले दुर्दृष्टि गरेको समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली तथा समुन्नत समाजको ढोका खुल्ने भएकोले विश्वव्यापी रूपमा उठाइएको जीवनोपयोगी शिक्षा साथै यस गाउँपालिका क्षेत्रको परम्परागत मौलिक ज्ञान सिप, संस्कृति र सभ्यताका असल अभ्यासहरूलाई समेट्दै नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरणका माध्यमले शिक्षित, सुसंस्कृत तथा समृद्ध गाउँपालिका बनाउने अठोटका साथ यो योजना निर्माण गरिएको हो । यो योजना दस्ताबेज तयारीमा सल्लाह दिने, सहयोग गर्ने तथा खटिने बागमती गाउँपालिका, गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीज्यूहरू, सामाजिक विकास समिति, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा, प्रधानाध्यापकज्यूहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू र शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्षज्यूहरू, शिक्षक प्रतिनिधि,बाल सञ्जालका प्रतिनिधि साथै प्राविधिक सहयोगको लागि रिड नेपाल र **Woord en Daad** लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद एवम् कृतज्ञता व्यक्त गर्दै योजनाको ठोस कार्यान्वयनमा जुट्न सबैमा अपिल गर्दछौं ।

प्रदिप पराजुली

शिक्षा अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

विषय सूची

कार्यकारी सारांश
१. विषय प्रवेश ९
२. शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता औचित्य ९
३. स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माणको औचित्य १०
४. शिक्षा योजना निर्माणका आधार १०
५. शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया ११
६. योजनाको लेखाजोखा १२
७. योजनाको दस्तावेजको स्वरूप १३
परिच्छेद १ : परिचय १४
१.१ वर्तमान अवस्था १४
१.१.१ भौगोलिक अवस्थिति १४
१.१.२ जनसाङ्ख्यिक संरचना १५
१.१.३ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था १६
१.१.४ आर्थिक सन्दर्भ १८
१.१.५ शिक्षा क्षेत्रको अवस्था १८
१.२ शिक्षा क्षेत्रका मुख्य समस्या तथा चुनौतीहरूको विश्लेषण २२
१.३ शिक्षाका चुनौतीहरूको विश्लेषण २३
१.४ अवसरहरू २५
परिच्छेद २: दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण २६
२.१ स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्दा लिनुपर्ने आधार २६
२.२ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच २७
२.३ बागमती गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य २७
२.४ लक्ष्य २७
२.५ उद्देश्यहरू २७
२.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू २७
२.७ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि ३१

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.८ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू र लक्ष्य निर्धारण ३१
परिच्छेद ३: शिक्षाका उप क्षेत्रहरू ३७
३.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा ३७
३.२ आधारभूत शिक्षा ४३
३.३ माध्यमिक शिक्षा ४९
३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम ५५
३.५ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ ५९
परिच्छेद ४: अन्तरसम्बन्धीत विषय तथा क्षेत्रहरू ६३
४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री र मूल्याङ्कन ६३
४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास ६८
४.३ शिक्षामा समता र समावेशीकरण ७७
४.४ विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम ८३
४.५ विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता ८७
४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास ९१
४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ९४
परिच्छेद ५: सुशासन तथा व्यवस्थापन ९७
५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास ९७
५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध १००
परिच्छेद ६: लगानी र स्रोत व्यवस्थापन १०३
परिच्छेद ७: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ११२
सन्दर्भ सामग्रीहरू ११६
अनुसूची १: क्रियाकलाप अनुसार ५ वर्षको वित्तीय योजना ११७
अनुसूची २: बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण समिति १३०
अनुसूची ३: बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदल १३०

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कार्यकारी सारांश

कुनै पनि योजना उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम उपयोग गरी पूर्वनिर्धारित समय सीमाभित्र अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने उद्देश्यले निर्माण गरीन्छ । नेपालको सन्दर्भमा योजनाबद्ध विकासको थालनी पहिलो पञ्चवर्षीय योजना २०१३ सालबाट भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा जोडी दिई निर्माण भएको पाइन्छ । नेपाल सङ्घीयतामा प्रवेश गरेसँगै यस्ता योजनालाई माथिबाट थोपरिने विषयभन्दा पनि जसका लागि चाहिने हो, त्यहाँका सरोकारवालाहरूको सक्रीय सहभागितामा उनीहरूको आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय स्तरको योजना बनाई क्रमशः ती स्थानीय स्तरमा तयार गरीएका योजनाहरूलाई समेत समेटेर माथिल्ला स्तरका योजना बनाउने पद्धति (**Bottom-up Planning)** स्थापित गर्ने प्रयास हुँदै आएको पाइन्छ।

नेपालको शैक्षिक विकासको सन्दर्भमा विगत दशकौँदेखि **Bottom-up Planning** को अवधारणा अनुसार २०१० सालमा नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना परिषद्को स्थापना सँगै कार्यान्वयनमा ल्याइएकाले प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अगुवाइमा विद्यालयका सबै सरोकारवालाहरूको सहभागिता गराई विद्यालय स्तरमा विद्यालयको समग्र विकासको योजना (विद्यालय सुधार योजना) निर्माण गरीन्छ। यस योजनाले खासगरी सम्बन्धीत विद्यालयको सेवाक्षेत्रभित्रका विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरूको विद्यालयसम्मको पहुँच सुनिश्चित गर्ने, गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने क्रियाकलापहरू समेटेको हुन्छ र हुनुपर्दछ । यसैका आधारमा गाउँपालिका स्तरमा सोही स्तरका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गर्ने गरीन्छ ।

वर्तमान संविधान २०७२ ले प्रदत्त गरेका शैक्षिक अधिकार सुनिश्चित गर्न एकल अधिकारको विषयमा स्थानीय तहले योजनाबद्ध विकासको थालनी गर्नुपर्ने देखिन्छ भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) ज मा उल्लिखित आधारभूत र माध्यमिक शिक्षासम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमनको व्यवस्था भएअनुरूप बागमती गाउँपालिकाले बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने आवश्यकता महसुस गरेको हो । आर्थिक वर्ष

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२०६६/६७ देखि नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नका साथै गुणस्तर सुधारका निमित्त सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो साथै यस योजनाबाट प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्न, विद्यालय शिक्षाका विविध सकारात्मक प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिन र शिक्षाका नवीन कार्यक्रमहरूसहित आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन भइसकेको छ । विद्यालय शिक्षालाई निर्दिष्ट दिशा प्रदान गर्न १० वर्षे योजनाको रूपमा विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको योजना, २०२१–२०३० कार्यान्वयनको चरणमा रहको छ । वि.स. २०८३ (सन् २०२६) सम्ममा नेपाललाई विकासशील राष्ट्रका रूपमा स्तरोन्नति गर्न, वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा रूपान्तरणको लक्ष्य हासिल गर्ने र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्त गर्न महत्त्वपूर्ण साधनका रूपमा सोह्रौँ योजना (२०८१/८२–२०८६/८७) कार्यान्वयनमा आएको छ ।

यसै पृष्ठभूमिमा बागमती गाउँपालिकामा पनि गुणस्तरीय विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न व्यवस्थापकीय एवम् नियमनकारी निकायहरू र शैक्षिक संस्थाहरूको संस्थागत क्षमता विकास गरी संस्थागत सुशासन कायम गर्नको लागि आ.व. २०८२/८३ देखि ९२/९३ सम्म कार्यान्वयन हुने गरी १० वर्षे बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइयो ।

नेपालको सङ्घीय लोकतान्त्रिक संविधानमा शिक्षासम्बन्धी मौलिक हक, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त तथा राज्यका नीति र प्राथमिकताका क्षेत्रहरूको उचित व्यवस्था गरिएको छ । नेपालको संविधानको भाग ३ को मौलिक हक र कर्तव्य सम्बन्धी धारा ३१ मा शिक्षासम्बन्धी ५ ओटा मौलिक हकको सुनिश्चितता गरिएको छ । यसै गरी धारा ३८ मा महिलाको हकसम्बन्धी उपधारा (५), धारा ३९ मा बालबालिकाको हकसम्बन्धी उपधारा (२), (३), (७) र (९), दलितको हकसम्बन्धी धारा (४०) उपधारा (२) मा, सामाजिक न्यायको हकसम्बन्धी धारा ४२ को उपधारा २ र उपधारा ५ मा शिक्षासम्बन्धी विशेष व्यवस्था गरिएको छ । साथै नेपालको संविधानको राज्य संरचना र राज्य शक्तिको बाँडफाँडसम्बन्धी धारा ५७ को उपधारा ४ बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार अनुसूची ८ मा उल्लिखित विषयमा निहित रहनेछ र त्यस्तो अधिकारको प्रयोग संविधान र गाउँ सभा वा गाउँ सभाले बनाएको कानुनबमोजिम हुने व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

को दफा ११ (२) ज. मा स्थानीय सरकारलाई माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनको अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

यस योजनाले विद्यालयहरूको भौतिक एवम् शैक्षिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुऱ्याउने साथै विगतमा पूरा गर्न नसकिएका विषय र विद्यमान चुनौतीहरूको अन्तर घटाउन सहयोग गर्ने अवसरका रूपमा लिँदै परिवर्तित परिस्थिति अनुसार कार्यान्वयनमा लचकता अपनाउन सकिने गरी नयाँ योजना, कार्यक्रम र भावी कार्यदिशा तय गरेको छ । यो योजना निर्माण गर्दा दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौँ योजना, नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, शिक्षासम्बन्धी सङ्घीय कानुनहरू, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना २०७९।८०-२०८८।२०८९, बागमती शिक्षा ऐन तथा कार्यविधि र शिक्षा सम्बद्ध विभिन्न आयोगका प्रतिवेदनहरू समेतलाई आधार लिइएको छ । यस योजनामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा, आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइ, गुणस्तरीय शिक्षा, पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री, विद्यालय व्यवस्थापन, शिक्षक व्यवस्थापन र पेसागत विकास, शिक्षासँग सम्बन्धीत सवालहरू, शिक्षा क्षेत्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, उच्च शिक्षा, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, संस्थागत क्षमता विकास, लगानी र स्रोत व्यवस्थापन, शिक्षामा कमजोर वर्गको पहुँच, समावेशी शिक्षा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी अलगअलग सवालमा दश वर्षको उद्देश्य, रणनीति र कार्यक्रमहरू विस्तृत रूपमा तयार गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस योजनाको सफल कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि गाउँसभा, कार्यपालिका अन्तर्गतका कर्मचारी, शिक्षक, अभिभावक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सामुदायिक सङ्घ/संस्थाहरूको दृढ प्रतिबद्धताका गरिएको छ । यसका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य विभिन्न सरकारी एवं गैरसरकारी संस्थासँग मिलेर काम गरिने प्रतिबद्धता सुनिश्चित गरीन्छ। यस योजनाले समेट्न नसकेका विषय एवम् कमजोरीहरू औँल्याइदिन र आगामी दिनमा यसलाई अझ व्यावहारिक तथा वस्तुपरक ढङ्गबाट कार्यान्वयन योग्य बनाउन अमूल्य सुझाव र रचनात्मक सहयोगको अपेक्षा समेत गरीन्छ।

मुख्यतया यो योजना सुरुवाती योजना भएकाले पहिलेका योजनाहरूको समीक्षा गर्ने कार्य पूर्ण रूपमा नभए तापनि विद्यालय सुधार योजना, अन्य शिक्षासँग सम्बन्धीत योजनाहरू तथा बागमती गाउँपालिकाको क्षमता विकास योजना, वार्षिक नीति तथा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

योजना, घोषणापत्र, शिक्षा ऐन २०७७ र अन्य दस्तावेजहरूलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिइएको छ ।यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि सुरुका पाँच वर्षसम्म अनुमानित जम्मा ७ करोड १४ लाख १७ हजार रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान गरिएको छ ।

१. विषय प्रवेश

शैक्षिक सेवा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न एवम् शिक्षामा पहुँच, गुणस्तर, सहभागिता र समता सुनिश्चित गर्नका लागि शिक्षा योजनाको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । नेपालमा शिक्षामा योजनागत विकासको अवधारणा २०१० मा राष्ट्रिय शिक्षा योजना परिषद् अन्तर्गत लागु गरीयो । गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको पहुँच विस्तार गर्ने राष्ट्र सङ्घको दिगो विकासको अवधारणा अनुसार तथा नेपालको प्रतिबद्धतामा टेकेर विक्रम संबत २०७८ देखि नेपालको विद्यालय तहको शिक्षाको विकासका लागि दश वर्षे विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना कार्यान्वयनमा रहेको छ । त्यसै गरी प्रदेश स्तरमा पनि शिक्षा क्षेत्रको योजना निर्माण भैरहेकोछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ जारी भएपश्चात् आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाका कार्यक्रम स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन भइरहेका छन् । अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा हासिल गर्नका लागि सबै स्थानीय तहले सङ्घीय र प्रदेश सरकारका योजनालाई आधार मान्दै आफ्ना आवश्यकतालाई प्राथमिकतामा राखी स्थानीय तहस्तरीय शिक्षा योजना निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेकाले बागमती गाउँपालिकाले पनि शिक्षा योजना तयार गर्ने कार्य प्रारम्भ गरेको सन्दर्भमा स्थानीय तह शिक्षा योजना निर्माणका लागि उपलब्ध मार्गदर्शन पछ्याएको छ ।

२.शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता / औचित्य

नेपालको संविधान, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन तथा नियमावली, दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौँ पञ्चवर्षीय योजनाको अवधारणा तथा विद्यमान विद्यालय शिक्षासम्बन्धी ऐन कानुनले प्राथमिकतामा राखेका नीति, कार्यक्रम तथा लक्ष्यलाई सङ्घीय संरचनाअनुरूप कार्यान्वयन गर्न र विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई दिशानिर्देश गर्न सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहमा विद्यालय शिक्षा योजनाको निर्माण गर्न आवश्यक रहेको छ । विज्ञान तथा प्रविधिमा भएको विकास र परिवर्तनलाई आत्मसात्

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गर्नुका साथै सृजनशील, सक्रिय र आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरणका लागि उपयोगी नागरीक तयार गर्नका लागि शिक्षाको योगदानलाई समय सापेक्ष बनाउन विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको योजनामार्फत समग्र शिक्षा प्रणालीमा सुधार गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकारअन्तर्गत आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा उल्लेख भएको तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (११;ज), ले आधारभूत तथा माध्यमिक तहका लागि २३ ओटा शिक्षाको अधिकार तोकेको छ । यस ऐनको दफा २४ (१) मा स्थानीय तहले आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था समेत गरेको छ । यी प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि सबै स्थानीय तहले शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य छ ।

विद्यालय शिक्षामा रहेका आर्थिक तथा सामाजिक लगायतका कारणले सुविधाविहीन, सीमान्तकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्न तथा प्रत्येक बालबालिकामा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्दै समग्र विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर तथा सान्दर्भिकता अभिवृद्धि गर्न शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० वर्षे विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यसै परिवेशमा सबै स्थानीय तहले शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी यो स्थानीय शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गरिएको हो ।

३.स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माणको औचित्य

संविधानले स्थानीय सरकारलाई प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको जिम्मेवारी पनि सुम्पिएको छ । यसै गरी प्रादेशिक तथा सङ्घीय सरकारलाई उच्च शिक्षाको जिम्मेवारी दिएको छ । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा स्थानीय, प्रदेश एवम् सङ्घीय सरकारको साझा जिम्मेवारीमा राखेको छ । यस स्थितिमा नेपालको शिक्षालाई कसरी व्यावहारिक, प्रतिस्पर्धी, वैज्ञानिक, रोजगार

उन्मुख, गुणस्तरीय, जनमुखी, जीवनोपयोगी, अन्वेषणात्मक, समालोचनात्मक क्षमता

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सहितको अनुसन्धानमूलक एवम् नेपालका विविध कला, संस्कृति, ज्ञान, सिप, प्रविधि आदिसँग जोड्दै उपयुक्त प्रविधि, ज्ञान तथा सिपको पनि भरपुर प्रयोग गर्दै व्यक्तिगत विकास मार्फत समुदाय र देशको विकासमा योगदान गर्न सक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्नुपर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको काँधमा आएको छ । यस बागमती गाउँपालिकाले पनि स्थानीय ज्ञान, सिप तथा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशलाई समेटी गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने अनिवार्य आवश्यकता देखिएकाले यो शिक्षा योजना निर्माण गरिएको हो ।थप औचित्य बुँदागत रूपमा यस प्रकार रहेका छन् :

क. तीनओटै तहमा बन्ने शिक्षा योजनाका बिच लम्बीय र क्षितिजीय सहसम्बन्ध स्थपित गर्ने ।

ख. सङ्घ र प्रदेशबाट प्रदान गरिने स्रोतहरूलाई योजनामा आधारित बनाई व्यवस्थापन, परिचालन र उपयोग गर्ने ।

ग. कार्यक्रम र स्रोतमा देखिएको अभाव, दोहोरोपना, स्रोत परिचालनमा असक्षमता जस्ता समस्यालाई न्यूनीकरण गर्ने ।

घ. साझा विषयमा लागत साझेदारी, समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन ।

ङ.. शिक्षासम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउन ।

च. स्थानीय ज्ञान तथा सिपलाई विद्यालय शिक्षा मार्फत् प्रवर्धन गर्ने ।

छ. स्थानीय शिक्षामा स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

४.शिक्षा योजना निर्माणका आधार

बागमती शिक्षा क्षेत्र योजना तर्जुमाको प्रारम्भिक चरणमा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदलमा छलफल भई बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माणको तयारी गरिएको थियो। योजना तयारीका लागि निम्नानुसारका सामग्रीहरूको अध्ययन र समीक्षा गरिएको थियो :

क. नेपालको संविधान २०७२

ख. सोह्रौं आवधिक योजना २०८१।२०८२-२०८५।२०८६

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ग. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४

घ. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७

ङ. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ लगायत विद्यमान विद्यालय शिक्षासम्बन्धी ऐन, नियमावली

च. विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना र सिकाइ आपूरण तथा द्रुत सिकाइ योजना

छ. शिक्षा नीति मूलतः राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, शिक्षाको सोचपत्र २०७९

ज. विद्यालय शिक्षामा समता रणनीति २०७७

झ. दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय कार्यढाँचा

ञ. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन र स्थानीय तहको विकास योजना थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना

ट. राष्ट्रिय जनगणनाको प्रतिवेदन २०७८

ठ. विद्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रम आदि ु ड. बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाइल, २०७९

ढ. विद्यालय अनुगमन प्रतिवेदनहरू

ण. बागमती गाउँपालिकाको नीति, कार्यक्रम तथा वार्षिक बजेटहरू

त. बागमती गाउँपालिकाद्वारा जारी शिक्षा ऐन २०७५, तथा कार्यविधि

थ. विद्यालय शिक्षाका लागि राष्टिय पाठ्यक्रम ढाँचा २०८०

द. शिक्षक पेसागत विकास प्रारुप २०८०

५. शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया

नेपालमा योजना निर्माण तथा योजनाबद्ध विकास प्रयासको थालनी २०१३ सालमा पहिलो पञ्चवर्षीय योजनादेखि भएको हो । योजनाबद्ध विकासको क्रमलाई हेर्दा हालसम्म १५ ओटा योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भइसकेका छन् भने हाल सोह्रौँ योजना (२०८१/८२-२०८६/८७) कार्यान्वयन भइरहेको छ । हालसम्म योजना निर्माणको अभ्यासलाई सरसर्ती केलाउँदा समयका आधारमा तीनथरि (१-३ वर्षे अल्पकालीन, ३–५ वर्षे मध्यकालीन र ५ वर्षभन्दा माथि दीर्घकालीन) र तहगत आधारमा दुईथरि (बृहत् र सूक्ष्म तथा केन्द्रीकृत र विकेन्द्रित) योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएका छन् । त्यसैगरी विषयगतरुपमा पनि

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

योजना निर्माण हुने गरेका छन् जस्तै कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, वातावरण एवं प्रकोप व्यवस्थापन आदि। हासिल गर्नुपर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्य, उपलब्ध समय, स्रोत साधन र सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरूको आवश्यकता पहिचान गरी योजना कस्तो हुने, कति अवधिको हुने, कसले निर्माण गर्ने र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी कसलाई दिने भन्ने कुराको निर्धारण गरीन्छ ।

बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माणका लागि निम्नानुसारका प्रक्रिया अपनाइएको थियो :

योजना निर्माणको लागि प्रारम्भिक छलफल, शिक्षा सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन, शिक्षा योजना निर्माण अभिमुखीकरण र शिक्षा योजना निर्माण समिति गठन, योजना निर्माणका लागि शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको संयोजनमा विभिन्न चरणमा छलफल र बैठकहरूको आयोजना भएका थिए । सो क्रममा शिक्षा योजना निर्माणको लागि रिड नेपाल र **Woord en Daad** को प्राविधिक सहयोगमा बागमती गाउँ शिक्षा योजना तर्जुमा गर्न कार्यपालिकामा छलफल भई २०८२ साल पुष १२ गते शिक्षा योजना निर्माण प्राविधिक समिति गठन गरिएको थियो ।

शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदल गठन र अभिमुखीकरणः

बागमती शिक्षा योजना निर्माण समितिले स्थानीय तहमै उपलब्ध स्रोतका आधारमा शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदल गठन गरी गाउँपालिकाको अवस्था पहिचान, विश्लेषण गर्दै सरोकारवालाको बृहत् सहभागितामा मस्यौदा तयार गर्न अभिमुखीकरण गरिएको थियो । योजना निर्माणमा सूचना र सुझावका लागि सरोकारवाला भेला: बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माणका लागि शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, महिला बालबालिका शाखासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने मौजुदा नीति तथा कार्यक्रम र कार्यविधिहरू विश्लेषण गरी सूचना सङ्कलन गरिएको थियो। योजना निर्माणको क्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्षको प्रमुख आतिथ्यमा एक दिने कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो। यो कार्यशालामा पालिकाका सबै विषयगत शाखाहरूका जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी तथा सरसफाइ, महिला, बालबालिका र विपद् व्यवस्थापनका प्रमुखहरू साथै वडाध्यक्षहरू, विद्यालयका प्रधानाध्यापक, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, बाल क्लब

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रतिनिधि, बालविकास सहजकर्ता वा शिक्षक, अभिभावक प्रतिनिधि लगायतको सक्रिय सहभागिता रहेको थियो ।

मस्यौदा तयारी :

गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदलको अगुवाइमा रिड नेपाल परियोजनाको प्राविधिक सहयोगमा गाउँपालिकामै शिक्षा सरोकारवालाहरूको बृहत् कार्यशालामार्फत सङ्कलित सूचनाका आधारमा मस्यौदा तयारीको कार्य सम्पन्न भएको थियो । त्यसै गरी विद्यालयबाट प्राप्त प्रारम्भिक तथ्याङ्कहरूलाई पनि मस्यौदा लेखनमा समावेश गरिएको थियो ।

मस्यौदा उपर सुझाव सङ्कलन :

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा र गाउँ शिक्षा समिति, गाउँपालिका स्तरीय प्रधानाध्यापक बैठकमा छलफल र सुझाव सङ्कलन, गाउँपालिकाको वेबसाइटमा मस्यौदा प्रति प्रकाशन गरी राय-सुझाव सङ्कलन गरिएको थियो ।

अन्तिम मस्यौदा तयारी :

सरोकारवालाको राय-सुझाव मिलान गरी शिक्षा योजना मस्यौदा लेखन कार्यदलले अन्तिम मस्यौदा शिक्षा योजना निर्माण समितिलाई पेस गरेको थियो । उक्त समितिले बैठकमा छलफल गरी मूल्याङ्कन गराई कार्यपालिका बैठकमा पेस गर्ने निर्णयअनुसार कार्य अगाडि बढाइएको थियो ।

कार्यपालिका बैठकमा छलफल र स्वीकृति : कार्यपालिका बैठकको मिति २०८३ साल वैशाख ३१ गते बिहीबार गतेको छलफल, स्वीकृति र निर्णयबमोजिम १० वर्षे बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना आत्मसात् गर्दै कार्यान्वयनमा ल्याइएको हो ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७५

६. योजनाको लेखाजोखा

क्र.स.	लेखाजोखाका पक्ष	विस्तृत विवरण
१	नेतृत्व तथा सहभागिता	• शिक्षा योजना निर्माणमा प्रारम्भिक चरणको छलफलदेखि नै मूल नेतृत्वको संलग्नता रहेको छ । • गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा शिक्षा योजना निर्माण समिति बनेको • शिक्षा सरोकारवालाको संलग्नतासहितको योजना मस्यौदा कार्यदल गठन गरी पारदर्शी ढङ्गमा मस्यौदा तयार गरिएको छ । • सूचना र सुझाव सङ्कलनका क्रममा सरोकारवालाको अर्थपूर्ण सक्रिय सहभागिता भएको छ ।
२	पर्याप्तता र सान्दर्भिकता	• यस योजनामा उल्लेख गरीएका रणनीति, कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाका शिक्षा क्षेत्रका समस्या र चुनौतीहरू सम्बोधन गर्न पर्याप्त छन् ।
३	समता, सक्षमता तथा गुणस्तर	• यो योजनाले समता, सक्षमता तथा सिकाइ र गुणस्तरजस्ता सवालमा अपेक्षित वृद्धि गर्दै शिक्षा क्षेत्रको समग्रतामा उन्नयनको पर्याप्त प्रयास गरेको छ ।
४	अन्तर्सम्बन्ध र तादाम्यता	• यो योजना गाउँपालिकाका वार्षिक नीति कार्यक्रम लगायत अन्य योजनाहरूबिच अन्तर्सम्बन्धित छ । • शिक्षाका राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय लक्ष्यहरूसँग अनुकूलन गरिएको छ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

		• स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धी अद्यावधिक मार्गनिर्देशन २०८१ मा आधारित यस योजनाले शिक्षाका उल्लेखित क्षेत्रहरू र अन्तर्सम्बन्धित विषयबिच उपयुक्त तालमेल राखेको छ ।
५	सम्भाव्यता र कार्यान्वयनयोग्यता तथा सान्दर्भिकता	• योजनामा भएका विषयको शिक्षाका उपक्षेत्र, अन्तर्सम्बन्धित विषय साथै उपलब्ध स्रोत र अनुगमन मूल्याङ्कनसँग तादाम्यता कायम गरिएको छ । • स्थानीय आवश्यकता र भोगिरहेका प्रमुख चुनौतीलाई सम्बोधन गर्ने प्रयास योजनाले केही हदसम्म गरेको छ ।
६	स्रोतको प्रबन्ध	• योजनामा उल्लेख गरीएका क्रियाकलापका लागि आवश्यक बजेटको प्रस्ताव गरिएको छ । • नपुग बजेटका लागि सरकारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग निरन्तर समन्वय र सहकार्य गर्नुपर्ने छ ।
७	संस्थागत क्षमता	• योजना साथै क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनका लागि उपयुक्त संयन्त्र र आवश्यक क्षमता विकास कार्यक्रम राखिएका छन् ।
८	कार्यान्वयनमा तत्परता	• स्थानीय तहभित्रका सरोकारवालाको सहभागितामै योजना तयार भएको छ । • यो योजना स्वीकृतिपूर्व जिम्मेवार पक्षलाई प्रबोधीकरण र अभिमुखीकरण गरिएको छ । • स्थानीय तहको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटमा योजनाकै आधारमा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

९	तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रक्षेपण	• स्थानीय तहभित्रका शैक्षिक सूचकहरू र आवश्यक तथ्याङ्क राखिएका छन् ।
१०	अनुगमन र प्रतिवेदन	• सबै तहको आवधिक अनुगमन र मूल्याङ्कनका संयन्त्र तयार गरिएको छ ।

७. योजनाको दस्तावेजको स्वरूप

यस योजनाको पहिलो परिच्छेदमा स्थानीय तहको पृष्ठभूमि शिक्षा क्षेत्रका समस्याहरू चुनौतीहरू र अवसरहरू उल्लेख गरिएको छ । दोस्रो परिच्छेदमा यस योजनाका दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू र प्रमुख अपेक्षित उपलब्धिहरू प्रस्तुत गरिएको छ । परिच्छेद तीनमा विद्यालय क्षेत्रका विभिन्न उपक्षेत्रगत योजनाका खाका समावेश गरिएको छ । यसमा समावेश गरीएका उपक्षेत्रहरूमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ रहेका छन् । परिच्छेद चारमा विद्यालय शिक्षाका विभिन्न अन्तरसम्बन्धीत विषयहरू समावेश गरिएको छ । यसमा समावेश गरीएका अन्तरसम्बन्धीत विषयहरूमा पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, शिक्षक विकास तथा व्यवस्थापन, समता तथा समावेशीकरण, स्वास्थ्य, पोषण तथा दिवा खाजा, आपत्कालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षा, विद्यालय भौतिक विकास र शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि रहेका छन् । परिच्छेद पाँचमा सुशासन तथा व्यवस्थापन अन्तर्गत आवश्यक संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको समग्र व्यवस्था समावेश गरिएको छ । परिच्छेद छमा योजनाका लागि लगानी र स्रोत व्यवस्थापन के कसरी गर्ने भन्ने विषय प्रस्तुत गरिएको छ । परिच्छेद सातमा योजनाको कार्यान्वयन अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणाली उल्लेख गरिएको छ ।

परिच्छेद १: परिचय

१.१ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्थितिको गुणस्तर तथा नतिजामा सुधार ल्याउनका लागि गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण यस स्थानीय सरोकारवालाहरुको सहभागिकतामा तयार गरिएको हो । यस योजनाले गाउँपालिकामा समानता, समता, विविधता, पहिचान, विकास तथा समृद्धि स्थापनाका लागि र गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा

गरेको र गर्ने लगानीको उपयुक्त तथा आसातित प्रतिफल प्राप्तिमा सहयोग तथा आधार प्रदान गर्ने उद्देश्य तथा लक्ष्यका साथ यो योजनाको निर्माण गरिएको छ ।

सङ्घीयताको अवधारणाअनुसार आफ्नो स्थानीय तहको शिक्षाको विकास आफैँ गरौँ भन्ने उद्देश्यले स्थानीय तहमा रहेर शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्दै विद्यालयका समग्र पक्षहरूको सुधार, विद्यालय शिक्षा विकास तथा गुणस्तर कायम गर्न विद्यालय सुधार योजनाले उल्लेखनीय भूमिका खेलेको हुन्छ । यस गाउँपालिकाका सम्पूर्ण सामुदायिक विद्यालयहरूको विद्यालय सुधार योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आएको अवस्था रहेको छ । शिक्षा सरोकारवालासँगको अन्तरक्रिया साथै विद्यालय सुधार योजनालाई समेत विश्लेषण गरी यो योजना तयार गरिएको छ । शिक्षा क्षेत्रमा विगतमा नेपाल सरकारले लागु गरेका र हाल सञ्चालन भैरहेका कार्यक्रमहरूका सकारात्मक नतिजाहरूलाई स्थायित्व दिने सन्दर्भमा समेत यो दश वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्नु परेको हो । यस गाउँपालिकाको शिक्षा विकासमा सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक सन्दर्भ, भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक र शासकीय स्वरूपको प्रभाव रहने भएकाले यो शिक्षा योजना निर्माणका क्रममा यी सन्दर्भहरूको समीक्षा गरिएको छ ।

१.१.१ भौगोलिक अवस्थिति

बागमती गाउँपालिका नेपालको पछिल्लो प्रशासनिक विभाजन अनुसार बागमती प्रदेश अन्तर्गत ललितपुर जिल्लाका ६ स्थानीय तहहरूमध्ये क्षेत्रफलको आधारमा ठुलो स्थानीय तह हो भने यो पालिका ललितपुर जिल्लाको दक्षिणी भेगमा पर्दछ । नेपालको संविधानअनुसार राज्य सङ्घीयतामा गएसँगै साबिकको छ वटा गाविसहरू क्रमशः घुसेल, आस्राङ., प्यूटार, भट्टेडाडा, माल्टा, इकुडोल र गिम्दी मिलाएर बागमती गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो । यस गाउँपालिकाको केन्द्र हालको वडा नं ७ भट्टे डाँडामा रहेको छ । बागमती गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले २७.१ उत्तरी देशान्तर, ८५.३ पूर्वी अक्षांशसम्म फैलिएर प्राकृतिक मनोरम संरचना सहित मध्य पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ । यो गाउँपालिका समुद्री सतहबाट सरदर १५०० मिटरदेखि १६०० मिटरसम्मको उचाइमा रहेको छ । १११.४९ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल रहेको यस गाउँपालिकाको पूर्वमा काभ्रेपलान्चोक जिल्ला, पश्चिममा मकवानपुर जिल्ला तथा उत्तरमा काठमान्डु जिल्ला तथा पूर्व र उत्तरमा

ललितपुर जिल्ला कै महांकाल गाउँपालिका र कन्जोसोम गाउँपालिका पर्दछन् । वि सं २०७८ को जनगणना अनुसार ११,३५३ जनसङ्ख्या रहेको यो गाउँपालिको जनघनत्व १०२ व्यक्ति प्रति कि.मि. स्क्वायर रहेको छ । हिन्दु र बुद्ध धर्मको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिहरूको बसोबास रहेको छ । ब्राह्मण (पहाडी) जाति, तामाङ, क्षेत्री लगायत मगर, दमाईं, कामी, घले, ब्रह्मण लगायत जातीहरू रहेका छन् । यहाँ नेपाली भाषा पछाडि बोलिने अन्य भाषाहरूमा तामाङ र मगर नै हुन् । दसैं, तिहार, कृष्ण जन्माष्टमी तीज, बुद्ध पूर्णिमा, लोसार यहाँका प्रमुख चाडपर्व हुन् । औसत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि र गाई वस्तु पालन व्यवसायले सबैभन्दा ठुलो हिस्सा ओगटेको यहाँ माल्टा फाँट, भट्टे डाँडाको राडार क्षेत्र, सिद्देस्वोर महादेव, महाङ्कालस्थान मन्दिर, इकुडोलको माझखण्ड बुद्ध बिहार, आश्राङको घ्याम्पे दह, गिम्दीको चमेरो गुफा जस्ता पर्यटकीय सम्भावना बोकेका ठाउँहरूलाई प्रचार प्रसार गर्न सकेमा बागमती गाउँपालिका हुँदै काठमाडौँ र हेटौडा जोड्ने छोटो दुरीको कान्ति लोक पथमा हिँड्ने मानिसहरूको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थल विकास हुनेछ र पर्यटकीय व्यवसाय पनि आयआर्जनको प्रमुख स्रोत हुन सक्नेछ जसले गर्दा हाल उत्पादन भई आयात हुने दुध्, धान, गहुँ, मकै, भटमास, तोरी, फापर, कोदो, दाल, केराउ, सिमी, बोडी, फर्सी, काँक्रो, कुखुराहरूले स्थानीय तहखानै उचित बजार मूल्य पाउनेछन् । शिक्षा नै समाजको चेतना विकास गर्ने आधार भएकोले यस गाउँपालिका भरी आधारभूत एवम् माध्यमिक गरी कुल ४९ वटा विद्यालयहरू सञ्चालन भइरहेका छन् । स्वास्थ्य समस्याहरूलाई समाधान एवम् रोकथामका लागि प्रत्येक वडाहरूमा प्राथमिक स्वास्थ्य चौकीहरू रहेका छन् ।

१.१.२ जनसाङ्ख्यिक संरचना

घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७८ अनुसार बागमती गाउँपालिकाको अक्सर बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या ११,३५३ रहेको छ जस मध्ये पुरुष ५०.२ प्रतिशत (५७०० जना) र महिला ४९.८ प्रतिशत (५६५३ जना) रहेका छन् । सोही अनुसार लैङ्गिक अनुपात (**Sex Ratio)** अर्थात् प्रति १०० महिलामा पुरुषको सङ्ख्या ९४.५८ रहेको छ । जनघनत्व (प्रति वर्ग किलोमिटरमा रहको जनसङ्ख्या) ३७२ जना प्रति वर्ग किलोमिटर रहेको छ । पछिल्लो तथ्याङ्क बमोजिम यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या मध्ये करिब २ प्रतिशत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

रहेका छन् । कुल २७३९ घरपरिवार रहेको यस गाउँपालिकामा प्रति परिवार औसत ४.१४ जना सदस्य रहेको देखिन्छ ।

वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

वडा नं.	वडाको नाम	जनसङ्ख्या (२०७८)
१	घुसेल	१,४०२
२	माल्टा	१,६४७
३	भट्टेडाँडा	१,५७२
४	प्युटार	२,१३७
५	इकुडोल	१,४४३
६	आश्राङ	१,१९७
७	गिम्दि	१,९५५
	जम्मा	११,३५३

उमेर समूह अनुसारको जनसङ्ख्या विवरण

उमेर समूह	जनसङ्ख्या (२०७८)	प्रतिशत (%)
०-१४ वर्ष	२,६४८	२३.३ %
१५-५९ वर्ष	६,७४२	५९.४ %
६० वर्ष माथि	१,९६३	१७.३ %
जम्मा	११,३५३	१०० %

१.१.३ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था

बागमती गाउँपालिकाको सामाजिक संरचना बहुजातीय तथा जनजाति बहुल रहेको छ । कुल ११,३५३ जनसङ्ख्यामध्ये करिब ६,४८० (५७.१%) तामाङ समुदायका छन्, जसले यहाँ बहुसङ्ख्यक समूहको प्रतिनिधित्व गर्छ । त्यसपछि क्षेत्री १,४२० (१२.५%), ब्राह्मण १,०५० (९.२%), दलित समुदाय ९५० (८.४%), नेवार ८२० (७.२%) र मगर ४२० (३.७%) जनसङ्ख्या रहेको छ भने बाँकी २१३ (१.९%) अन्य समुदायका छन् । यसले गाउँपालिकामा

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विविध जातीय तथा सांस्कृतिक सहअस्तित्व रहेको देखाउँछ । जनजाति समुदायको बाहुल्यता भए पनि ब्राह्मण, क्षेत्री तथा दलित समुदायको पनि उल्लेखनीय उपस्थिति रहेको छ । सामाजिक रूपमा कृषि, पशुपालन तथा वैदेशिक रोजगारीमा आधारित जीवनशैली प्रचलित छ र महिला समूह तथा सहकारी संस्थाहरू सक्रिय अवस्थामा छन् ।

जातजातिका आधारमा वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

जाति/समुदाय।	जनसङ्ख्या (२०७८)	प्रतिशत (%)
तामाङ	६,४८०	५७.१ %
क्षेत्री	१,४२०	१२.५ %
ब्राह्मण (पहाडी)	१,०५०	९.२ %
नेवार	८२०	७.२ %
दलित (कामी, दमाई, सार्की आदि)	९५०	८.४ %
मगर	४२०	३.७ %
अन्य	२१३	१.९ %
जम्मा	११,३५३	१०० %

धार्मिक दृष्टिले बागमती गाउँपालिका बहुधार्मिक क्षेत्र हो । कुल जनसङ्ख्यामध्ये करिब ६,१५० (५४.२%) ले बौद्ध धर्म मान्ने गरेका छन्, जुन मुख्यतः तामाङ समुदायसँग सम्बन्धीत छ । त्यसैगरी ४,८२० (४२.५%) हिन्दू धर्मावलम्बी रहेका छन् । बाँकी ३८३ (३.३%) किराँत तथा अन्य धर्म मान्नेहरू छन् । यसले बौद्ध तथा हिन्दू धर्मको मिश्रित सांस्कृतिक प्रभाव रहेको देखाउँछ । गाउँपालिकामा ल्होछार, दशैं, तिहार लगायतका पर्वहरू सामूहिक रूपमा मनाउने परम्परा रहेको छ, जसले धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सद्भावलाई मजबुत बनाएको छ ।

धार्मिकरूपमा जनसङ्ख्या विवरण

धर्म	जनसङ्ख्या	प्रतिशत

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बौद्ध	६,१५०	५४.२ %
हिन्दू	४,८२०	४२.५ %
किराँत / ख्रीष्टियन / अन्य	३८३	३.३ %
जम्मा	११,३५३	१०० %

बागमती गाउँपालिका भाषागत रूपमा बहुभाषिक क्षेत्र हो । कुल ११,३५३ जनसङ्ख्यामध्ये करिब ६,३०० (करिब ५५.५%) जनसङ्ख्याले तामाङ भाषालाई मातृभाषाका रूपमा प्रयोग गर्छन्, जसले यस क्षेत्रलाई तामाङ भाषा प्रधान क्षेत्रका रूपमा चिनाउँछ । त्यसपछि करिब ३,९०० (३४.४%) जनसङ्ख्याले नेपाली भाषालाई मातृभाषा वा दैनिक प्रयोगको भाषाका रूपमा प्रयोग गर्छन् । करिब ६५० (५.७%) जनसङ्ख्या नेवारी भाषा बोल्ने छन् भने बाँकी करिब ५०३ (४.४%) जनसङ्ख्या अन्य भाषाहरू प्रयोग गर्छन् । प्रशासनिक, शैक्षिक तथा औपचारिक कार्यमा नेपाली भाषा प्रमुख माध्यम भए पनि समुदायस्तरमा तामाङ भाषाको प्रयोग व्यापक रूपमा कायम रहेको छ, जसले स्थानीय सांस्कृतिक पहिचान र भाषिक विविधतालाई मजबुत बनाएको छ ।

गाउँपालिका विषम भौगोलिक अवस्था भए पनि जलवायुको आधारमा बसोबासको लागि उपयुक्त मानिएको छ । हुलाक, टेलिफोन, स्वास्थ्यचौकी र विद्यालयको पहुँचका साथै यातायातको सुविधा हुनाले पनि ग्रामीण बस्ती विकासका लागि योगदान पुर्याइरहेको पाइन्छ । यसका साथै विभिन्न स्थानहरूमा गाउँपालिकाहरूले आफ्नो आन्तरिक यातायात मार्गहरू बनाई सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा हाट बजारको व्यवस्थापन गर्ने काम साथै स–साना व्यापारिक केन्द्रको रूपमा क्रमिक विकास भइरहेको छ ।

१.१.४ आर्थिक सन्दर्भ

बागमती गाउँपालिका सामाजिक रूपमा बहुजातीय र बहुसांस्कृतिक भए पनि आर्थिक रूपमा प्रायः कृषि र पशुपालनमा आधारित छ । कुल जनसङ्ख्या ११,३५३ मध्ये करिब ६६.९% जनसङ्ख्या काम गर्ने उमेर समूह (१५-६४ वर्ष) मा पर्दछ जसले स्थानीय उत्पादन र रोजगारका गतिविधिहरूमा पर्याप्त श्रम शक्ति उपलब्ध गराउँछ । मुख्य आजीविकाको स्रोतमा

धान, मकै, तरकारी खेती र गाई–भैंसी, कुखुरा पालन समावेश छन् । ग्रामीण भेग भएकाले अधिकांश घरपरिवार आफ्नै खेत र पशुपालनमा आधारित आयमा निर्भर छन् ।

बागमती गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

स्थानीय सहकारी, कृषि समूह र व्यवसायिक गतिविधिहरू मार्फत स्वरोजगारको अवसर सृजना भइरहेको छ । तथापि, बजार पहुँच सीमितता, आधुनिक कृषि प्रविधिको अभाव र सीमान्तकृत समुदायको आर्थिक कमजोरी अझै चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । समग्रमा, बागमती गाउँपालिका सामाजिक रूपमा समावेशी, सांस्कृतिक रूपमा समृद्ध र आर्थिक रूपमा कृषि तथा वैदेशिक रोजगारमा आधारित छ । स्थानीय योजना, सहकारी र पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट दीगो आर्थिक वृद्धि र आय सृजनाको सम्भावना अझै बलियो बनाउन सकिन्छ ।

१.१.५ शिक्षा क्षेत्रको अवस्था

ललितपुर जिल्लाको दक्षिणी भेगमा अवस्थित बागमती गाउँपालिकाका भौगोलिक रूपमा पहाडी र दुर्गम भएकाले यहाँको शिक्षा प्रणाली सहरी क्षेत्रको तुलनामा अलि फरक छ । यस गाउँपालिकाको साक्षरता स्थिति यस प्रकार छः

कुल साक्षरता दरः ७१.३७% , पुरुष साक्षरताः ७८.४५% महिला साक्षरताः ६४.२५%

विशेष गरी तामाङ समुदायको बाहुल्यता रहेको यस क्षेत्रमा पछिल्लो समय महिला शिक्षामा निकै सुधार आएको देखिन्छ । विद्यालयको संरचना र सङ्ख्या यस गाउँपालिकाको एउटा मुख्य विशेषता भनेको यहाँको शिक्षा पूर्ण रूपमा सरकारी (सामुदायिक) विद्यालयमा निर्भर छ । यस गाउँपालिकामा कुल विद्यालय सङ्ख्या ४५ रहेका छन् । तीमध्ये सबै ४५ वटा सामुदायिक विद्यालय रहेका छन् भने संस्थागत (निजी) विद्यालयको सङ्ख्या शून्य (०) छ । साथै, ३ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू सञ्चालनमा रहेका छन्, जसको विवरण निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

विद्यालयको तह र सङ्ख्या

विद्यालयको तह	सङ्ख्या
आधारभूत विद्यालय (कक्षा ईसिडि मात्र)	४
आधारभूत विद्यालय (कक्षा ईसिडि देखि ३ सम्म मात्र)	२०

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आधारभूत विद्यालय (कक्षा ईसिडि देखि ५ सम्म मात्र)	६
आधारभूत विद्यालय (कक्षा ईसिडि देखि ८ सम्म मात्र)	७
माध्यमिक तह (कक्षा ईसिडि देखि १० सम्म मात्र)	२
माध्यमिक तह (कक्षा ईसिडि देखि १२ सम्म मात्र)	७
सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	३
जम्मा	४६+३

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरूः

गाउँपालिकाका ७ वटै वडा (आश्रङ, घुसेल, माल्टा, भट्टेडाँडा, प्युटार, इकुडोल र गिम्दी) मा रहेका केही ठूला विद्यालयहरू जस्तै नारायणी माध्यमिक विद्यालय जस्तै (गिम्दी) यो दक्षिणी भेगको एक महत्त्वपूर्ण शैक्षिक केन्द्र हो त्यसैगरी जनजागृति माध्यमिक विद्यालय (इकुडोल), कालीदेवी माध्यमिक विद्यालय (प्युटार) र महाकालिदेवी माध्यमिक विद्यालय (भट्टेडाँडा): यो क्षेत्रका पुरान विद्यालय विद्यालयहरु मध्धे पर्दछन् ।

उच्च र प्राविधिक शिक्षाः

उच्च शिक्षाका हिसाबले हाल यस गाउँपालिकाभित्र स्नातक (Bachelor) तह सञ्चालन गर्ने कुनै पनि क्याम्पस छैन । उच्च शिक्षाका लागि विद्यार्थीहरू चापागाउँ वा ललितपुरको शहरी क्षेत्रमा जानुपर्ने बाध्यता छ । प्राविधिक शिक्षातर्फ भने गाउँपालिकामा एउटा विद्यालय (कालिदेवि माध्यमिक विद्यालय, प्युटार) रहेको छ । साथसाथै हालका वर्षहरूमा (२०८१-८२) कृषि, पर्यटन र व्यावसायिक तालिम (जस्तैः कुक, प्लम्बिङ) का विभिन्न कार्यक्रहरुमा पनि जोड दिएको छ ।

मुख्य चुनौतीहरूः

भौगोलिक विकटतामा गिम्दी र इकुडोल लगायतका वडाहरूमा विद्यार्थीहरू अझै पनि विद्यालय पुग्न घण्टौँ पैदल हिँड्नुपर्ने अवस्था छ । विषयगत शिक्षकको अभावका कारण माध्यमिक तहमा विज्ञान र गणित जस्ता विषयका दक्ष शिक्षकहरूको अझै अभाव खट्किने गरेको छ । डिजिटल पहुँचका हिसाबले इन्टरनेट र स्मार्ट क्लासको सुविधा बिस्तारै पुग्दै गरे पनि शहरी क्षेत्रको तुलनामा यो अझै पछाडि छ । हालको सुधार प्रयास अन्तर्गत (२०८०-८१)

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गाउँपालिकाले हाल "हाम्रो बागमती, राम्रो बागमती" अभियान अन्तर्गत विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार सुधार र दिवा खाजा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने प्रयास गरीरहेको छ ।

तहगत शिक्षक विवरण (२०८१)

शैक्षिक तह	शिक्षक विवरण
माध्यामिक तह	४५
आधारभुत तह	१९६
ईसिईडि शिक्षक	६०
जम्मा	३०१

वडागत एबं तहगत रुपमा विद्यार्थीहरुको विवरण एवं शिक्षक विद्यार्थी अनुपात

वडा नं.	विद्यालयको तह	विद्यालय सङ्ख्या	विद्यार्थी सङ्ख्या	शिक्षक सङ्ख्या	विद्यार्थी(शिक्षक अनुपात
वडा १	माध्यमिक (Secondary)	१	१४६	१९	४८.७
	आधारभूत (Basic)	५	२३९	१६	७.५
वडा २	माध्यमिक (Secondary)	१	१७०	१७	४२.५
	आधारभूत (Basic)	७	१६५	१६	६.९
वडा ३	माध्यमिक (Secondary)	१	५९	१७	७.४
	आधारभूत (Basic)	५	२१३	२६	६.५
वडा ४	माध्यमिक (Secondary)	१	२५०	२४	१९.२
	आधारभूत (Basic)	७	२००	२४	५.७
वडा ५	माध्यमिक (Secondary)	२	२२९	२९	३२.७

	आधारभूत (Basic)	४	११२	१०	३.५
वडा ६	माध्यमिक (Secondary)	१	१७२	१६	४३
	आधारभूत (Basic)	३	१८२	११	७.९
वडा ७	माध्यमिक (Secondary)	२	३७४	२८	७४.८
	आधारभूत (Basic)	६	१६७	११	४.९

शिक्षक एवं विद्यार्थीहरुको लैंगिक विवरण

विवरण क्षेत्र०	जम्मा छात्र	जम्मा छात्रा	जम्मा विद्यार्थी	पुरुष शिक्षक	महिला शिक्षक	जम्मा शिक्षक
वडा नं। १, २, ३ र ५	६६८	६६५	१,३३३	७९	६४	१४३
वडा नं। ४, ६ र ७	६६२	६८३	१,३४५	८०	३४	११४
पालिकाको जम्मा	१,३३०	१,३४८	२,६७८८	१५९	९८	२५७

शैक्षिक सूचकहरु

शैक्षिक उपलब्धि विवरण (शैक्षिक सत्र २०८०)

कक्षा (Class)	अङ्ग्रेजी (English)	गणित (Mathematics)	नेपाली (Nepali)	विज्ञान (Science)	औसत उपलब्धि (Average Achievement)
कक्षा ५	६०.५५	५९.९८	६४.७९	५४.३३	६१.७८
कक्षा ८	५९.३०	५९.९३	६७.४८	५८.३५	६१.२७
कक्षा १०	५६.५६	५४.३५	६५.०७	५२.२७	५७.०७

बागमती गाउँपालिका
कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सबैभन्दा राम्रो विषयः विद्यार्थीहरूको नतिजा नेपाली विषयमा सबैभन्दा राम्रो (कक्षा ८ मा ६७.४७%) देखिएको छ ।
कमजोर विषयः विज्ञान (कक्षा १० मा ५२.२७%) र गणित (कक्षा १० मा ५४.३५%) मा विद्यार्थीहरूको नतिजा तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिएको छ ।
तहगत तुलनाः तल्लो कक्षा (५ र ८) को तुलनामा माथिल्लो कक्षा (१०) मा पुग्दा औसत सिकाइ उपलब्धि केही घटेको (५७.०६%) पाइएको छ ।

विद्यालय छाड्ने, टिकाउ दर तथा भर्ना दर

तह तथा कक्षा	कुल भर्ना सङ्ख्या	विद्यालय छोड्ने सङ्ख्या	विद्यालय छोड्ने प्रतिशत	टिकाउ दर	भर्ना दर
बाल कक्षा	२२७	४	१.७६	९८.२४	
आधारभूत तह (१ देखि ५)	८०७	७	१	९९	९८.७५
आधारभूत तह (६ देखि ८)	४४३	१२	२.११	९७.८९	९४.३५
माध्यामिक तह (९ देखि १०)	१६३	७	४.२९	९५.७१	९२.६५
माध्यामिक तह (११ देखि १२)	५०	४	८	९२	७०.४५

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२
लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिकामा कक्षा ९ माथिका तहहरूमा ड्रप आउट दर तीव्र रूपमा बढ्ने प्रवृत्ति देखिन्छ। यसका सम्भावित कारणहरूमा आर्थिक अवस्था, बाल विवाह, वैदेशिक रोजगारी, शैक्षिक लागत, विद्यालयको पहुँच, तथा सीपमूलक शिक्षाको अभाव हुन सक्छ । त्यसैले माध्यमिक र उच्च माध्यमिक तहमा छात्रवृत्ति, अभिभावक सचेतना, सीपमूलक तथा प्राविधिक शिक्षा विस्तार जस्ता लक्षित कार्यक्रम आवश्यक देखिन्छ । यस पालिकाका शैक्षिक सूचकाङ्कहरूलाई राष्ट्रिय एवं प्रादेशिक रूपमा तुलना गर्दा निम्न बमोजिम देखिन्छ ।

तह तथा कक्षा	कुल भर्ना सङ्ख्या	विद्यालय छोड्ने सङ्ख्या	विद्यालय छोड्ने प्रतिशत	बागमती प्रदेश	राष्ट्रिय
बाल कक्षा	२२७	७४	१.७६	८.५	९.३
आधारभूत तह (१ देखि ५)	८०७	११३	१	४.५	५.६
आधारभूत तह (६ देखि ८)	४४३	६६	२.११	३.५	४.६
माध्यामिक तह (९ देखि १०)	१६३	६४	४.२९	५.५	७.५
माध्यामिक तह (११ देखि १२)	५०	२७	८	९.६	१५.५
प्राबिधिक शिक्षा	२६	३	११.५४		

१.२ शिक्षा क्षेत्रका मुख्य समस्या तथा चुनौतीहरूको विश्लेषण

यस बागमती गाउँपालिकाका सरोकारवालहरूसँग छलफल गर्दा लक्षित समूहका बालबालिकाको सहभागिता कमजोर हुनु, विद्यालय भर्ना भएका विद्यार्थीको निरन्तरता कायम गर्दै अपेक्षित रूपमा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुन नसक्नु, तहगत र विषयगत रूपमा सबै विद्यालयमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्न नसकिनु, प्राविधिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको मूल धारको रूपमा विकास गर्न नसकिनु, शिक्षासम्बन्धी अधिकार कार्यान्वयनको लागि पर्याप्त स्रोतको व्यवस्था हुन नसक्नु, तोकिएको शैक्षिक सत्रमा तह पार गर्नेको सङ्ख्या कम हुनु, पठन संस्कृतिको विकास तथा आजीवन सिकाइका लागि सार्वजनिक पुस्तकालय प्रणालीको विकास नहुनु, शिक्षा क्षेत्रका सबै तहमा सुशासनको प्रत्याभूति हुन नसक्नु, निजी लगानीका शैक्षिक संस्थाहरूको उचित व्यवस्थापन र प्रतिभाहरूको पलायन नियन्त्रण गर्न नसकिनु जस्ता विषयहरू विद्यालय शिक्षाका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् । विद्यालय शिक्षाका उपलब्धि र अन्तरका आधारमा देखिएका समस्याहरू निम्नानुसार पहिचान गरिएको छ :

- विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूको विद्यालय शिक्षामा पहुँच पुग्न नसक्नु ।
- बालबालिकाहरूको बिचैमा विद्यालय छाड्ने दर उच्च हुनु ।
- परिवार, समाज र विद्यालयमा शिक्षासम्बन्धी सामाजिक एवम् लैङ्गिक विभेद कायमै रहनु ।
- विशेष क्षमता भएका बालबालिकाहरूको चाहना र आवश्यकतालाई पहिचान गरी सम्बोधन गर्न नसकिनु ।
- सामाजिक, आर्थिक र जातीय विविधताका कारण सबैका लागि समान र समतामूलक शैक्षिक सेवा र सुविधा प्रवाह तथा वितरण हुन नसक्नु ।
- विद्यालयसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित विभिन्न निकायहरू विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, स्थानीय निकाय र सर्वसाधारण सरोकारवालाहरूको सहभागिता र अपनत्वको भावनाको आशातीत रूपमा विकास हुन नसक्दा सञ्चालित कार्यक्रम भने जति उद्देश्यमूलक र दिगो हुन नसक्नु ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा ४ वर्षका बालबालिकाहरूका लागि लक्षित भए पनि ४ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरू पनि सहभागी हुनु ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- विद्यालय स्तरीय पाठ्यक्रमलाई बालमैत्री, बाल मनोविज्ञानमा आधारित बनाई सबै तहका बालबालिकाहरूका लागि समय सान्दर्भिक, स्तरयुक्त र आवश्यकता पूरा गर्ने खालको बनाउन नसकिनु ।
- सबैलाई साक्षर बनाई सान्दर्भिक र जीवनोपयोगी सीप प्रदान गर्न नसकिनु ।
- तालिम प्राप्त शैक्षिक जनशक्तिको अभाव हुनु र भएको रिक्त शिक्षक दरबन्दीमा समेत समयमै पदपूर्ति गर्न नसक्नु ।
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पर्याप्त नहुनु र भएका विद्यालयहरूमा समेत प्राविधिक जनशक्ति अभाव हुनु ।
- शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता विकासमा चासो तथा लगावमा कमी हुनु ।
- औसत सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न नसक्नु ।
- विद्यालय सञ्चालन र व्यवस्थापनमा समुदायको सहभागिता र अपनत्व वृद्धि हुन नसक्नु ।

१.३ शिक्षाका चुनौतीहरूको विश्लेषण

यस बागमती गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरूसँग छलफल गर्दा विद्यालय शिक्षाको सर्वसुलभता, उपयुक्त पूर्वाधारको विकास, समतामूलक पहुँच, गुणस्तर सुनिश्चितता सहित सार्वजनिक शिक्षा प्रतिको आकर्षण बढाउनु, विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गर्नु, शैक्षिक सुशासन र उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्नु, सबै प्रकारका विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार सहितको आकर्षक सिकाइ वातावरण विकास गर्नु, शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक, बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउनु, उद्यमशील, समालोचनात्मक र अन्वेषणकारी नागरीक तयार गर्नु, विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गर्नु, कक्षा छाड्ने दर शून्यमा झारी अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विकासको लागि भौतिक पूर्वाधार, प्राविधिक जनशक्तिको उपलब्धता र समन्यायिक पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक पर्ने स्रोतसाधनको उपलब्धता र व्यवस्थापन गर्नु, शिक्षा क्षेत्रमा सुशासन र उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्नु, क्षमतावान् युवालाई स्थानीय तहमै सेवा गर्ने अवसरको सिर्जना गर्नु, जनसाङ्ख्यिक बनोट, आन्तरिक र बाह्य बसाइँ सराइको प्रवृत्ति समेतको अध्ययन गरी

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शैक्षिक संस्थाहरूको नक्साङ्कन गर्नु र सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले ल्याएका विविध अवसरको सदुपयोग गर्नु विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् । विद्यालय शिक्षाका उपलब्धि र अन्तरका आधारमा निम्नानुसारका चुनौतीहरू पहिचान गरीएका छन् :

- सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सुनिश्चित गर्न प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र/कक्षाको समायोजन तथा पुनर्वितरण गरी मापदण्डअनुसार सञ्चालन गर्ने कार्यले पूर्णता पाउन कठिन, विद्यालय नक्साङ्कनका आधारमा विद्यालयको स्थापना, समायोजन तथा पुनर्वितरण गरी विद्यालय शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्न कठिन,
- सबै विद्यालयको भौतिक र शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई पूर्ण बालमैत्री बनाउन कठिन,
- आधारभूत शिक्षालाई अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क गरी गुणस्तरीय सिकाइ सुनिश्चित गर्न आवश्यक स्रोत–साधनको व्यवस्था र संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास गर्न, सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग आबद्ध गर्न पाठ्यक्रम तथा सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार गरी विद्यालय शिक्षाको सान्दर्भिकता बढाउन कठिन,
- शिक्षक र शैक्षिक क्षेत्रको जनशक्तिमा पेसागत जबाफदेहिता सुनिश्चित गर्न, विद्यालय नेतृत्वको भूमिका सबलीकरण गर्न र शिक्षा प्रणालीमा शैक्षिक सुशासन पूर्ण रूपमा कायम गर्न कठिन
- विद्यालयमा मापदण्डअनुरूप प्रधानाध्यापक व्यवस्थापनमा कमी,
- शिक्षक सहायता प्रणालीको व्यवस्था र शिक्षण सिकाइ तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार गरी विद्यालय शिक्षाको सान्दर्भिकता, गुणस्तर र कार्यकुशलता वृद्धि गर्न कठिन,
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा शिक्षक र विद्यार्थीको पहुँच विस्तार र सिकाइमा प्रभावकारी ढङ्गले प्रयोग गर्न कठिन,
- विद्यालय शिक्षालाई जलवायु परिवर्तन र असर, प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउन सीमित जनशक्तिका कारण कठिन,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- बालबालिकाको पोषणको अवस्था र स्वास्थ्यमा सुधार गर्न दिवा खाजा, सरसफाइ, स्वच्छता, आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण सेवा विद्यालयमार्फत पूर्ण रूपमा प्रदान गर्न कठिन,
- विद्यालयलाई भयरहित, विभेद र दुर्व्यवहारमुक्त बनाई विविधता अनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन, साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर वृद्धि गर्न र विद्यालय शिक्षाबाट वञ्चित भएकालाई वैकल्पिक शिक्षाको प्रबन्ध गर्न कठिन,
- गाउँपालिकामा शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई थप सुदृढ बनाउँदै नतिजामुखी बनाउन उत्तरदायित्व प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन कठिन,
- विद्यालयको सिकाइप्रति अभिभावक तथा समुदायको आकर्षण बढाउने र विश्वास जगाउने वातावरण सिर्जना गर्ने;
- रोजगारमुखी शिक्षालाई प्रवर्धन गर्दै प्रतिभा पलायन रोक्न कठिन,
- विद्यालय शिक्षामा नैतिक र संस्कारसहितको शिक्षा संस्थागत गर्न कठिन, र
- माध्यमिक तहमा प्रविधि र कृत्रिम बुद्धिमत्ता (Artificial) को प्रयोग वृद्धि विस्तार कठिन ।

१.४ अवसरहरू

शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गर्दै आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको अधिकार र जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिने व्यवस्थाले शिक्षामा सहभागिता र पहुँचमा वृद्धि गरी गुणस्तर सुधार गर्न सकिने अवसर सिर्जना हुनु, साक्षरता दरमा भएको वृद्धि, विद्यालय तहको खुद भर्ना दर र लैङ्गिक समता सूचकाङ्कमा प्रगति देखिनु, समावेशी सहभागिता बढ्दै जानु, सामुदायिक विद्यालयप्रतिको चासो र जनअपेक्षा बढ्दै जानु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको प्रारम्भ हुनु जस्ता विषयहरू शिक्षा क्षेत्रका अवसरहरू हुन्। यस बागमती गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरूसँग छलफल गर्दा विद्यालय शिक्षाका उपलब्धि र अन्तरका आधारमा निम्नानुसारका अवसरहरू पहिचान गर्न सकिन्छ :

- शिक्षाका कार्यक्रमहरू अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिने र मूल बजेट प्रवाह हुने प्रमुख प्राथमिकताका कार्यक्रमहरूको पहिचान भएको

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- स्थानीय तहमा शिक्षाको दिगो विकासको लागि निर्धारित लक्ष्य हासिल गर्न समुदायको प्रतिबद्धता जाहेर भएको
- सरोकारवालाहरू शैक्षिक व्यवस्थापनको निर्णय प्रक्रिया र स्रोत परिचालनमा उत्तरदायी एवम् उत्साही देखिएको
- शैक्षिक सेवाहरूको विस्तार र सुधारमा एकरूपता ल्याउन राजनीतिक दल र नागरीक समाजको समेत सहयोग र समर्थन प्राप्त भएको
- विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनबाट सेवा प्रवाहमा दक्षता वृद्धि भई बागमती शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पूर्वाधार तयार भएको
- विद्यार्थीको सक्रिय सहभागिता र सिकाइका लागि सेवा प्रदान गर्ने गाउँपालिकाको संयन्त्रको आन्तरिक क्षमता र दक्षतामा आवश्यक वृद्धि भएको
- विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमबाट शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच र गुणस्तर सुधारको लागि योगदान पुगेको
- बालबालिकाहरूका लागि गुणस्तरीय शिक्षामा समान पहुँच र अवसरमा वृद्धि गर्न विभिन्न सङ्घ/संस्थाको साझा प्रतिबद्धता जाहेर भएको
- हालसम्मका कार्यक्रमहरूबाट बनेका भौतिक पूर्वाधारहरूका जगमा बागमती शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्न मजबुत आधारशिला निर्माण भएको

परिच्छेद -२: दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

परिच्छेद एकमा उल्लेखित बागमती गाउँपालिकाको शैक्षिक परिवेशको समीक्षासहित उठान गरीएका विद्यमान समस्या, मुख्य चुनौती तथा अवसरहरूले यस गाउँपालिकाको लागि विद्यालय शिक्षाको आगामी दश वर्षको मार्ग पहिचान गर्ने आधार सिर्जना गरेको छ । बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजनाको माध्यमबाट अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा, निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा र सर्वसुलभ आधारभूत साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइमा योजनाको अन्त्यसम्म प्राप्त गर्ने उपलब्धिहरूलाई समेट्ने गरी यस परिच्छेदमा योजनाको दूरदृष्टि, उद्देश्यहरू, रणनीतिहरू तथा प्रमुख उपलब्धि सूचक प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१ स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्दा लिइएका आधारहरू

यस योजनाका लागि आधार बनाइएका हाम्रा विद्यमान नीति, ऐन, नियम, र अन्य सम्बन्धित दस्तावेजमध्ये उल्लेखित प्रावधानलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

संवैधानिक प्रावधान

धारा ३१ का शिक्षासम्बन्धी हक

धारा ५१ राज्यका नीति: (ज) नागरीकका आधारभूत आवश्यकतासम्बन्धी नीति:

यसै गरी धारा ३८ को महिलाको हकसम्बन्धी उपधारा ५, धारा ३९ को बालबालिकाको हकसम्बन्धी उपधारा २, ३, ७ र ९, धारा ४० को दलितको हकसम्बन्धी उपधारा २, धारा ४२ को सामाजिक न्यायको हकसम्बन्धी उपधारा २ र ५ मा पनि लक्षित समूहका लागि शिक्षासम्बन्धी विशेष व्यवस्था गरिएको।

स्थानीय सरकार सञ्चालनसम्बन्धी ऐन, २०७४

दफा ११ (२) ज (स्थानीय तहका शिक्षासम्बन्धी काम, कर्तव्य र अधिकार)

दफा २४ योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने:

अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ र नियमावली २०७७ का दफा र नियमहरू

२.२ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच

"समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली" को दीर्घकालीन सोच राखेको हाम्रो देशले वि. सं. २०८ ३ सम्ममा अति कम विकसित मुलुकबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति हुने र २०८७ सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्दै मध्यम आय स्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुनेछ । त्यसै गरी शिक्षाको विकासका लागि " स्वस्थ, शिक्षित र सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण " भन्ने लक्ष्य सोह्रौँ योजना (२०८१/८२-२०८५/८६) ले राखेको छ ।

२.३ बागमती गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य

गुणस्तरीय तथा समावेशी शिक्षा, बागमती गाउँपालिकाको इच्छा ।

२.४ लक्ष्य

जीवनोपयोगी तथा आत्मनिर्भर शिक्षाका माध्यमद्वारा समृद्धिसँग जोड्दै बागमती गाउँपालिकालाई समुन्नत पालिकाको रूपमा निर्माण गर्ने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.५ उद्देश्यहरू

गुणस्तरीय विद्यालय शिक्षालाई अधिकारका रूपमा स्थापित गरी समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु यस योजनाको समग्र उद्देश्य हुनेछ । समग्र उद्देश्यको विस्तृतीकरण गर्न निम्नलिखित उद्देश्यहरू रहनेछन् :

१. विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकाहरूका लागि गुणस्तरीय बालविकास तथा शिक्षाको अवसर उपलब्ध गराइनु ।

२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गरी गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु ।

३. माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गरी सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्नु ।

४. सबै युवा तथा प्रौढहरूका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर उपलब्ध गराउनु ।

५. विद्यालयमा सुशासन तथा व्यवस्थापनमा सुधार गरी बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास गर्नु ।

६. आपत्कालीन र सङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा समेत बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।

७. गुणस्तरीय शिक्षा लागि समय अनुकूल शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

८. विद्यालय शिक्षालाई प्रविधिमैत्री तथा आवश्यक स्रोत साधनयुक्त बनाई रोजगारसँग जोड्नु ।

२.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

खासगरी बागमती शिक्षा क्षेत्र योजना (२०८२/८३-२०९२/९३) कार्यान्वयन अवधिभर कार्यान्वयनमा आउने तर तिनको कार्यान्वयनका बखत समस्या देखा पर्ने कार्यक्रम एवम् क्रियाकलापहरूलाई मात्र समेटी कार्यक्रमगत रूपमा समस्या, चुनौती, समस्या समाधानका उपाय र कार्यान्वयनमा सक्रियता देखाउनुपर्ने निकायहरूका बारेमा चर्चा गरिएको छ । हालसम्मको कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुभव र सिकाइका आधारमा मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि यस कार्य योजनाले स्पष्ट दिशा प्रदान

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । योजना अवधिभरमा उप क्षेत्रगत रूपमा निम्नलिखित रणनीति र रणनीतिक क्रियाकलापहरू अपनाइनेछ :

क्र.स.	रणनीतिहरु	कार्यनीतिहरु
१	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्ग बनाई सबै बालबालिकाहरूका लागि अनिवार्य गर्ने (१)	१.सङ्घीय सरकारबाट दिइँदै आएको अनुदानलाई निरन्तरता दिदै गाउँपालिका र प्रदेश सरकारबाट समेत लगानी गरी लागत साझेदारी गरिनेछ । २.प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ताको लागि तालिम दिने व्यवस्था मिलाइनेछ । ३.निर्धारित मापदण्ड अनुरूप सरसफाइ, बसाइ व्यवस्था मिलाई खेलसामग्री, सिकाइ लागि सामग्री, मनोरञ्जन सामग्री, अडियो–भिडियो सामग्री सहित आकर्षक, मनोरञ्जक र बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरिनेछ । ४.बालबालिका स्याहार र संरक्षणका लागि परम्परागत ज्ञानसिपको खोजी गर्ने र राम्रा अभ्यास प्रबर्धन गर्ने र नकारात्मक व्यवहारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । ५.प्रारम्भिक बालविकास उमेरका सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकासको संवैधानिक अधिकार सुनिश्चित गर्न स्थानीय आवश्यकता अनुसार विद्यालयमा बालविकास कक्षा तथा समुदायमा कलष्टर बनाई

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

		बालविकास केन्द्र स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिनेछ । ६.स्थानीय तह र समुदायको साझेदारीमा स्थानीय तहको प्रत्येक वडा वा टोलमा बालबालिकाहरूलाई खेल्ने (परम्परागत खेल समेत), सिक्ने र मनोरञ्जन गर्ने सामग्रीहरू सहितको बालउद्यान निर्माण गर्न पहल गरिनेछ । ७. वडागतरूपमा न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका नमुना बालविकास केन्द्रहरू स्थापनाका गरिनेछ । ८. प्रारम्भिक बालविकास उमेर समूहका बालबालिकाको अभिभावकलाई अनुसन्धानबाट आएका राम्रा अभ्यासलाई समेत समावेश गरी बालबालिकाको प्रारम्भिक उत्प्रेरणा, स्याहार, पोषण , संरक्षण, सकारात्मक अभिभावकत्व र विकासका लागि अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३	अनिवार्य निःशुल्क र गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने (२)	१.विद्यालय उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरू तथा विद्यालय बाहिर बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गर्न र शिक्षामा सबै पिछडिएका/ दलित समुदायका/कामदारका बालबालिकालाई सेवाक्षेत्र रहेको सम्बन्धीत विद्यालय, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, वडा कार्यालय र गैरसरकारी निकायको सक्रियतामा विद्यार्थी भर्ना र घरदैलो कार्यक्रमलाई अगाडि बढाई निरन्तरता दिइनेछ । साथै त्यस्ता बालबालिकालाई विद्यालय जान प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २.विद्यालयमा विद्यार्थी टिकाइ राख्न र कक्षा छाड्ने समस्या समाधान गर्न दिवा खाजा,छात्रवृत्ति जस्ता प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. नपुग विषयगत शिक्षक व्यवस्था गर्न प्रदेश र सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरी न्यूनतम शिक्षक सुनिश्चित गर्न स्वयंसेवक शिक्षक परिचालन वा एकमुष्ठ अनुदान तथा बागमती करार शिक्षक व्यवस्था गरिनेछ । ४.सङ्घीय र प्रदेश सरकारसँग समन्य गरी आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास गरिनेछ ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

३	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच (३)	१.माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क गरिनेछ । अति विपन्न र पिछडिएका समुदायका विद्यार्थीहरूका लागि छात्रवृत्तिको प्रबन्ध मिलाइनेछ । २.विषयगत शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी तुल्याउन विषयगत शिक्षकहरूको पेसागत विकासमा जोड दिइनेछ । विज्ञ समूह गठन गरिनेछ र कक्षा अवलोकन, – मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण लिने/दिने कार्यमा यस्तो समूहलाई परिचालन गरिनेछ । ३.जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, पेसाविद, शिक्षकहरू, आदिको समूह बनाई निरीक्षण र सुपरिवेक्षणको कार्यमा उपयोग गरिनेछ । ४.विद्यालयले वार्षिक कार्यपात्रो, विषयगत शिक्षकहरूबाट वार्षिक शैक्षणिक योजना र दैनिक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनेछ । ५.विद्यार्थी गृहकार्य र कक्षा कार्य प्रणालीलाई व्यवस्थित र सुदृढ गरिनेछ । ६.आवधिक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण, प्रबोधीकरण र विद्यार्थी प्रगति विवरण सम्प्रेषणको कार्यलाई आवधिक रूपमा नियमित तुल्याइनेछ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४	सबै विद्यालयहरूमा समान गुणस्तर कायम राख्ने (३, ७, ८)	१.विद्यालयहरूमा सिकाइ कुना, पुस्तकालय र उचित प्रयोगशालाको व्यवस्था गरी "पढ्नका लागि सिक्ने र सिक्नका लागि पढ्ने" व्यवस्थालाई प्रोत्साहित गरिनेछ । २. शिक्षक र विद्यार्थी सङ्ख्या कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षण व्यवस्था र कक्षा शिक्षण व्यवस्था गर्न उपयुक्त पाठ्यसामग्री, सन्दर्भ सामग्री, स्रोतसामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री, उपयुक्त कक्षाकोठा व्यवस्थापनको प्रबन्ध मिलाइनेछ । ३. समावेशी शिक्षा तथा सिकाइको विश्वव्यापी ढाँचासम्बन्धी शिक्षक तालिम, समावेशी सिकाइ सामग्री निर्माण तथा प्रयोग (शून्य लागत वा कम लागतमा) को प्रबन्ध मिलाइनेछ । ४.माग र आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेसागत विकास र सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ५. शिक्षक र विद्यार्थीहरुलाई प्रबिधि एबं कृतिम बुद्दिमता (Artificial Intelligence) को प्रयोग मार्फत् शिक्षण सिकाइ गर्ने प्रबन्ध गरिने छ ।
५	पूर्वाधार तथा प्रविधिको विकासमार्फत् सबै	१. प्रत्येक वर्ष कक्षा ५, ८ मा गाउँपालिकाद्वारा आधारभूत शिक्षा परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।कक्षा १० र १२ मा

	तहको शिक्षामा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने (१,२,३)	सञ्चालन हुने प्रदेश र राष्ट्रियस्तरको परीक्षालाई नै विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणको रूपमा उपयोग गरिनेछ । २. आधारभूत शिक्षाको लागि तोकिएको मापदण्ड बमोजिम विकास गरिएको र विकास गरिने स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. राष्ट्रिय नीतिअनुरूप नयाँ पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ । ४. विज्ञान शिक्षालाई व्यावहारिक र रूचिकर तुल्याउन सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा विज्ञान प्रयोगशाला तथा आधारभूत विद्यालयमा विज्ञान कक्ष निर्माणमा जोड दिनुका साथै गाउँपालिका क्षेत्रमा पूर्वाधार, जनशक्ति र विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा उपयुक्त विद्यालयमा कक्षा १२ सम्म विज्ञान विषय सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. विद्यालयमा इन्टरनेट तथा कम्प्युटरका साथै इलर्निङ. व्यवस्था गरिनेछ ।
६	संस्थागत विद्यालयको नियमन र सेवामूलक संस्थाका रूपमा रूपान्तरण गर्न प्रोत्साहित गर्ने (५)	१.संस्थागत विद्यालयमा कार्यान्वयनमा रहेको पाठ्यक्रम, भौतिक वातावरण, शिक्षक तथा कर्मचारी एवम् आर्थिक व्यवस्थापनको नियमन गरिनेछ । २.नीतिगत र कानुनी व्यवस्थामार्फत् नाफामूलकबाट सेवामूलक संस्थाको

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

		रूपमा रूपान्तरण गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ३.नियमित IEMIS अद्यावधिक गर्न र न्यूनतम/PMI छात्रवृति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ । ४.शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
७	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकासको अवसर तथा पहुँच सुनिश्चित गर्ने (३)	१.प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा धार सञ्चालन भइरहेका र सञ्चालन हुने विद्यालयमा उपयुक्त प्रयोगशाला सामग्री र कक्षा व्यवस्थापनको लागि सङ्घीय र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ । २.निश्चित मापदण्डका आधारमा गरीब, जेहेन्दार र पिछडिएका वर्गका विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा धारमा अध्ययनको अवसर जुटाइने तथा छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ । ३.सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षालयको कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गर्नुका साथै पूर्वाधार विकास गरिनेछ । ४.विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै जस्ता रोजगारमूलक र आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

८	उच्च शिक्षामा पहुँच विस्तार र अवसर सुनिश्चित	१. गाउँपालिकामा सञ्चालित एक मात्र प्राबिधिक विद्यालयको पूर्वाधार विकास गरी उच्च शिक्षा प्रर्बधनका लागि सङ्घ र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ । २. उच्च शिक्षा हासिल गरेका बागमती वासीहरूको अभिलेख राखिनेछ । ३.बागमतीबासी उत्कृष्ट स्नातक र स्नातकोत्तर युवा तथा विद्यावारिधि गरेका जनशक्तिलाई सम्मानको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । त्यस्ता युवाहरूलाई उपयुक्त विषय शिक्षण र अन्य पेसामा संलग्न हुने अवसर जुटाइनेछ ।
९	अनौपचारिक शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ सुनिश्चित गरिने (४)	१.निरक्षरता न्यूनीकरण गर्न निरक्षर प्रौढहरूका लागि आधारभूत साक्षरता र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २.पठन संस्कृतिको विकास तथा आजीवन शिक्षाको लागि सङ्घ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय एवम् सहकार्य गरी सार्वजनिक पुस्तकालय प्रणालीको विकास गरिनेछ । ३.योजना अवधिभरमा आधारभूत सुविधा सहितको १ ओटा पुस्तकालय स्थापना गरिनेछ ।
१०	शैक्षिक सुशासन पारदर्शिता र सेवा	१.कानुनबमोजिम विद्यालयहरूको आर्थिक कार्यप्रणाली व्यवस्थित गरिनेछ । नियमानुसार लेखा राख्ने व्यवस्था

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	प्रवाहमा सुधार ल्याउने।(५)	मिलाइनेछ । लेखापरीक्षणपूर्व सामाजिक परीक्षणलाई अनिवार्य गरिनेछ । २.वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा, आम्दानी र खर्च सार्वजनिक गर्ने कार्यलाई अनुदान निकासासँग आवद्ध गरिनेछ । ३.विद्यालयको बृहत विकासको लागि विद्यालय सुधार योजना निर्माणको कार्यलाई आवश्यकता, स्रोत साधन र समुदाय सम्बन्धसँग आवद्ध गरिनेछ र कार्यान्वयन योग्य तुल्याइनेछ । ४.सङ्घ र प्रदेश सरकारसँग विद्यालय सञ्चालन एवम् व्यवस्थापनको लागि सहकार्य गरिनेछ । ५.आवश्यकता र कार्यसम्पादन सूचकका आधारमा प्राथमिकीकरण गरी कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान, शैक्षिक सुदृढीकरण अनुदान, विज्ञान प्रयोगशाला अनुदान, शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अनुदान, पुस्तकालय अनुदान लगायतका अनुदान उपलब्ध गराईनेछ । ६.विद्यालयका प्रअ, विव्यस, शिअसं पदाधिकारीहरूका लागि व्यवस्थापकीय क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ । ७. विद्यालय अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा अभिभावकहरुको

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

		सहभागिता तथा विद्यालयमा अभिभावकहरुसँग सिकाइ आदनप्रदान गरिनेछ ।
११	शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सुधार गर्ने ।(५)	१.शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रद्वारा उपलब्ध विद्यालयहरूको एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (EMIS) व्यवस्थित र सुदृढ गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक तालिम दिइनेछ । २. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित विद्यालयको अभिलेख राख्न र सेवा प्रवाह गर्न प्रत्येक विद्यालयको प्रअ/शिक्षक/कर्मचारीमध्ये १ जनालाई कम्प्युटर सिप सम्बन्धी तालिम दिइनेछ ।
१२	विपद जोखिम न्यूनीकरण र विद्यालय सुरक्षाको उपाय अपनाइने।(६)	१.विपद जोखिम न्यूनीकरणका सम्बन्धमा शिक्षक, विद्यार्थी र अन्य सरोकारवालाहरूको भूमिकाको अभिवृद्धि गरिनेछ साथै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा लचिलोपनमा टेवा दिने विद्यालय निर्माणमा जोड दिइनेछ । २. विद्यालयको व्यवस्थापकीय क्षमता विकास तालिमको विषयवस्तुमा जलवायु परिवर्तन, विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण लगायत विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी सामग्री समेटिनेछ ।

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२
लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

		३. सुरक्षित विद्यालय तथा उत्थानशीलताको सुनिश्चितताका लागि समुदायको संलग्नतालाई परिभाषित र अनुगमन गरिनेछ । ४. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माणको कार्य गर्दा स्वीकृत डिजाइन, भवन निर्माण संहिता र सामाजिक वातावरणीय कार्यढाँचाको अनुशरण भए–नभएको अनुगमन/निरीक्षण गरी वातावरणमैत्री भए/नभएको सुनिश्चित गरिनेछ । ५.विद्यालयहरूलाई हरित विद्यालयका रुपमा विकास गरिनेछ । ६. विद्यालयहरूमा एक विद्यालय एक करेसाबारी लागु गरिनेछ । ७. विद्यालयहरूमा एक विरुवा एक विद्यार्थी लागु गरी प्राकृतिक अनुभवमा आधारित व्यवहारिक शिक्षा लागु गरिनेछ ।

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

२.७ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि

बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको अन्त्य सम्ममा निम्नानुसारका उपलब्धि प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

- सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुने,
- अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भई गुणस्तरमा सुधार आउने,
- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा वृद्धि हुने,
- विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुने,
- सबै युवा तथा प्रौढहरूका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर प्राप्त हुने,
- सक्षम र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार हुने,
- विद्यालय तहको पाठ्यक्रम सान्दर्भिक र मूल्याङ्कन प्रणाली प्रभावकारी हुने,
- बालबालिकाको स्वास्थ्य र पोषणको अवस्थामा सुधार आई सिकाइमा सहयोग पुग्ने,
- सबै विद्यार्थीहरूका लागि सुरक्षित र उपयुक्त भौतिक पूर्वाधारसहितको विद्यालयमा अध्ययन गर्ने अवसर प्राप्त हुने,
- विद्यार्थीहरू रोजगारीमा जोडिने,
- विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्ने,
- आपत्कालीन तथा सङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा पनि बालबालिकाहरूको निरन्तर शिक्षा सुनिश्चित हुने ।
- शिक्षा र खेलकुदलाई एक अर्काका पर्यायकारुपमा विकास हुने ।

२.८ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू र लक्ष्य निर्धारण

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

यो शिक्षा योजना लागु भए पश्चात बागमती गाउँपालिकाको शिक्षाको क्षेत्रमा तपसिलका उपलब्धिहरू प्राप्त भएको हुनेछन् ।

प्राथमिकताका आधारमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी निम्नानुसारका कार्यसम्पादन सूचकहरू पहिचान गरी योजना अवधिभरमा हासिल हुने परिमाणात्मक लक्ष्यहरू निर्धारण गरीएका छन् :

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

तालिका: प्रमुख उपलब्धि सूचक तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं	सूचकहरु	आधार वर्ष २०८२			लक्ष्य वर्ष २०८४			लक्ष्य वर्ष २०८६			लक्ष्य वर्ष २०८८			सूचनाका स्रोतहरु
		राष्ट्रिय	प्रदेश	स्थानीय	राष्ट्रिय	प्रदेश	स्थानीय	राष्ट्रिय	प्रदेश	स्थानीय	राष्ट्रिय	प्रदेश	स्थानीय	
१. प्रारम्भिक बालबिकास तथा शिक्षा														
१.१	कुल भर्नादर	९९.९%	१०९.९ %	९८.२७ %	९५.९ %		९९%		१०४ %	९९.५ %	९९%	१०१ %	१००%	राष्ट्रिय जनगणना २०७८ EMIS Data २०८०–०८१ बागमती गाउँपालिका, फ्ल्यास रिपोर्ट २०८०, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना २०७८–२०८७, शिक्षा सम्बन्धि तथ्याङ्क
१.२	चार वर्षका बालबालिकाको भर्ना अनुपात	६७.२ %			९०%		९९%	१०० %			१०० %		१०० %	
१.३	न्यूनतम योग्यता पुगेका शिक्षक प्रतिशत		९५.७ %		१०० %	१०० %		१०० %			१०० %	१०० %		
१.४	आधारभूत तालिम प्राप्त शिक्षक	९१.२ %												
१.५	कक्षा १ का नवप्रवेशीमध्ये	७६.९ %	७६.९ %	९७.३७ %	८६.२ %		९८%	९०%		९८.५%	९५%		९९%	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अनुभव प्राप्त बालबालिकाको प्रतिशत													सङ्कलन २०८१
२. आधारभूत शिक्षा														
२.१	कक्षा १ देखि ५ सम्म कुल भर्नादर	११५.९		१२८.७३	१०६	११०	११०	१००	१००	१०५			१००	
२.२	कक्षा १ देखि ५ सम्म खुद भर्नादर	९५.७	९६.१	९८.६६	९९	९९	९९	९८.१	९९	१००			१००	
२.३	कक्षा १ देखि ५ सम्म विद्यालय शिक्षक अनुपात	३.६		४.६३	४.१	३	४.६	४	४	४.४			४.३	
२.४	कक्षा १ देखि ८ सम्म शिक्षक विद्यार्थी अनुपात			८.४८			८.१			८			८	

२.५	कक्षा १-८ मा कुल भर्नादर	१२०.४	१२८.३	१४०.२१	१११.८	११२	१२०	१११	११०	११०	१००	१०६	१००	
२.६	कक्षा १-८ मा खुद भर्नादर	९५.१	९५.९	९७.०५	९७	९९	९८	९७	१००	९८	१००	९९	१००	
२.७	कक्षा १-८ को खुद भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचकाङ्क	०.९९	१	१.०१	१	१	१	१	१	१			१	
२.८	कक्षा ८ मा टिकाउ दर	८६.२		४९.३९	९०.९		७०			८५	९५		९५	
२.९	आधारभूत शिक्षाको तह पूरा गर्ने दर	८०.२		९९	८६.९		९९	९९		९९	९८		९९	
२.१०	कक्षा ६– ८ सम्मको विद्यालय शिक्षक अनुपात	२.१		५			५			५			५	
२.११	कक्षा ६-८ सम्मको शिक्षक	५१		९.३			९			८			८	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	विद्यार्थी अनुपात													
२.१२	५–१२ वर्ष उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको प्रतिशत	५.९		२.९५			२.५			२			०	
३. माध्यमिक तह														
३.१	कुल भर्नादर कक्षा ९-१०	९४.६		७५.८	१०५.६		८०	१०९		९०	१०९		९५	
३.२	खुद भर्नादर कक्षा ९-१०	७६.५		६०.६	८१.४		७०	९६.४		८०	९६.४		९०	
३.३	कुल भर्नादर कक्षा ९-१२	७१.४	९८.८	५८.८	८२.७		६०	९७		७०	९०		७५	
३.४	खुद भर्नादर कक्षा ९– १२	५७.९		५८	५८.१		६०	७२.१		६५			७०	
३.५	कुल भर्नादर कक्षा ११– १२	५१.५		५५.८	७७.३		६०	८५.८		६५			७०	
३.६	खुद भर्नादर कक्षा ११– १२	२८.५		५५.८	४०.१		५५.८	६५.५		६०			६५	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.७	कक्षा १० सम्मको टिकाउ दर	६९.९		५२.०३	९७.९		६०	९९		७०	८५		७५	
३.८	कक्षा १२ सम्मको टिकाउ दर	३७.२		२८.४	४२.७		४०	५२.३		५०	५५.२		६०	
३.९	कक्षा ९– १० सम्मको विद्यालय शिक्षक अनुपात	२.८		४.८८			४.८८			५	५		५	
३.१०	कक्षा ९– १० सम्मको विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	४०		९		३०	९			९			९	
३.११	कक्षा ११– १२ सम्मको विद्यालय शिक्षक अनुपात	३.६		१.५५			१.६			२.५			२.५	
३.१२	कक्षा ११– १२ सम्मको	७३	७०	१८		४०	२०			२०			२०	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात													
३.१३	कक्षा १–१२ मा खुद भर्नादरका आधारमा लैङ्गिक समता सूचकाङ्क	१.०१	१.०९	१.०१	१	१.०५	१.०१	१	१	१.०१			१	
४. जीवनपर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा														
४.१	६ वर्ष माथिको साक्षरता दर	७८	८५	६४.४१	९६	९५	७०	१००	१००	८०			९०	
४.२	१५–२४ वर्षको साक्षरता दर	९२		८२	९९		८५	१००	९५	९०			९५	
४.३	१५ वर्ष माथिको साक्षरता दर	७८	८५	६४.४१	९६	९५	७०	१००	१००	८०			९०	
५. महिला शिक्षक प्रतिशत														

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५.१	आधारभूत तह	५४	३०	५१.२६	५०	३७	५१	५०	४५	५१	५०		५१	
५.२	माध्यामिक तह	१९	१४.१	२०.४५	२५	२०	२१	३०	२५	३०			३५	
६. प्राथमिकता प्रस न्यूनतम सक्षमता (PMEC) पूरा गरेका विद्यालय प्रतिशत (कम्तिमा ३ सक्षमता)														
६.१	प्रारंभिक बालविकास	५२		३९.१	६३		५०	९०		७०			९९	
६.२	आधारभूत तह	१३.४		५१.४	७०		६०	९५		८०			९९	
६.३	माध्यामिक तह			५५.५	६०		७०	९०		९०			९९	
७. शिक्षामा लागानी														
७.१	कुल बजेटमा शिक्षाको बजेटको प्रतिशत	११.६४	७	११.५	१७		१४	२०		१७	२०		२०	
७.२	कक्षा १–८ मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च	१८	३२.५	३४.५	२१		३५.५	२४		३७			४०	
७.३	कक्षा ९–१२ मा प्रति	११		४९.३६	१५		५०			५२	१७		५५	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	विद्यार्थी सरकारी खच													
८. शैक्षिक उपलब्धीहरु														
८.१	आधारभूत तह(४–८)			४६.६४			६०			६५			७०	
८.२	मा. बि. तह (९–१०)			४१.०८			५५			६०			७०	
८.२	मा.बि. तह (११–१२)			४६			५५			६०			७०	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

परिच्छेद- ३: शिक्षाका उप-क्षेत्रहरू

यस परिच्छेदमा विद्यालय शिक्षाका विभिन्न उप-क्षेत्रहरू : प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, शिक्षक व्यवस्थापन र पेसागत विकास, अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ लगायतको परिचय, वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी चुनौतीहरू पहिचान गरिएको छ । साथै उक्त उपक्षेत्रहरुको लक्ष्य, उदेश्य सहित उपलब्धि, नतिजा र प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यहरु विश्लेषण सहित सूचकहरु पनि राखिएको छ ।

३.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा

३.१.१ परिचय

४ वर्ष उमेरका बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण पक्ष (शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक, सामाजिक र संवेगात्मक) पक्षको विकासमा सहयोग पुऱ्याई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गराउने कार्यक्रम नै प्रारम्भिका बालविकास तथा शिक्षा हो । यस्ता कार्यक्रमहरू विभिन्न समयावधिमा सञ्चालन गर्ने प्रचलन भएपनि ४ वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाका लागि १ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने कानुनी प्रावधान रहेको छ । यो कार्यक्रम विद्यालय र समुदाय दुबैमा सञ्चालन गर्ने नीति भए पनि पछिल्ला वर्षहरूमा विद्यालयमा सञ्चालन गर्ने प्रचलन बढ्दै गएको पाइन्छ । यसका लागि छुट्टै व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था गरीए पनि विद्यालयमा आधारित केन्द्रको हकमा सम्बन्धीत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाटै व्यवस्थित हुने गरेको छ ।

नेपालमा प्रारम्भिक बालविकास (ECED) लाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्ग र बालबालिकाको मौलिक हकका रूपमा कानुनी मान्यता दिइएको छ । नेपालको संविधान र शिक्षा ऐन (आठौँ संशोधन) ले ४ वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाका लागि एक वर्षको बाल शिक्षा अनिवार्य गरेको छ भने राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले यसको गुणस्तर र पहुँच विस्तारमा जोड दिएको छ । विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (ESP) र एकीकृत प्रारम्भिक बालविकास रणनीति (२०७७-२०८७) मार्फत सरकारले शिक्षा, स्वास्थ्य, र पोषणलाई एकीकृत गर्दै सन् २०३० सम्म शतप्रतिशत भर्ना दर पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । स्थानीय तहमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले व्यवस्थापनको जिम्मेवारी दिएको छ भने प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र सञ्चालन निर्देशिकाले केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार, बालमैत्री वातावरण र एकीकृत

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका न्यूनतम मापदण्डहरू तोकेको छ, जसको पालना गर्नु बागमती गाउँपालिका जस्ता स्थानीय सरकारहरूको मुख्य दायित्व हो ।।

बागमती गाउँपालिका कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

३.१.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकामा हाल ४५ वटा प्रारम्भिक बालविकास (ECED) केन्द्रहरू सञ्चालित छन्, जसले स्थानीय शिक्षा प्रणालीको जगको रूपमा काम गरीरहेका छन् । तथ्याङ्कीय रूपमा हेर्दा, यी केन्द्रहरू मध्ये केवल ३९.१% ले मात्र कार्यसम्पादन व्यवस्थापन तथा मूल्याङ्कन मापदण्ड (PMEC) पूरा गरेका छन्, जुन गाउँपालिकाको आधारभूत र माध्यमिक तहको तुलनामा सबैभन्दा न्यून हो । गाउँपालिकाले आफ्नो कुल बजेटको ११.५% (८ करोड ७३ लाख) शिक्षामा लगानी गरे तापनि ECED को भौतिक पूर्वाधार र शैक्षिक गुणस्तर अझै चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । यद्यपि, गाउँपालिकाले रणनीतिक योजना मार्फत २०८२ सम्ममा यो मापदण्ड पूरा गर्ने दरलाई ८५% पुर्‍याउने लक्ष्य राखेको छ, जसले शिक्षाको आधारलाई सुदृढ गर्ने स्थानीय सरकारको संकल्पलाई पुष्टि गर्छ ।

यस क्षेत्रको अवसर तथा चुनौती विश्लेषण गर्दा, स्थापित ४५ केन्द्रहरू र स्पष्ट रणनीतिक लक्ष्य प्रमुख सवल पक्ष (Strengths) हुन् भने, बालमैत्री सामग्रीको अभाव र सहजकर्ताहरूको विशिष्टीकृत तालिमको कमी मुख्य कमजोरी (Weakness) हुन्। सङ्घीय पोषण बजेट र प्रदेशका विद्यालय नर्स कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत गरी बाल विकासलाई स्वास्थ्य र सिकाइसँग जोड्नु ठूलो अवसर (Opportunities) भए तापनि, विकट भूगोलका कारण नियमित अनुगमनमा कठिनाइ र माध्यमिक तहको तुलनामा स्रोतको बाँडफाँडमा पछि पर्नु प्रमुख चुनौती (Threads) देखिन्छन्। यो जग कमजोर रहिरहेमा हाल कक्षा ४-८ मा रहेको ४६.८४% को औसत सिकाइ उपलब्धि र ५२% को टिकाउ दरमा सुधार ल्याउन कठिन हुने देखिन्छ ।

३.१.३ चुनौती

हाल सञ्चालनमा रहेका केही बालविकास केन्द्रहरू न्यूनतम मापदण्डअनुसार नभएको हुनाले तिनीहरूको सुधारका लागि आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी भूगोल, जनसङ्ख्या, मानवबस्ती आदिलाई मध्यनजर गरी

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

नक्साङ्कनको आधारमा बालविकास केन्द्रको समायोजन, स्थानान्तरण एवम् नयाँ स्थापना गर्नुपर्ने देखिन्छ ।यसैगरी हाल कायम बालविकास केन्द्रहरूको संस्थागत विकासका साथै थप व्यवस्थापन गर्न जरुरी देखिन्छ भने नयाँ स्थापना हुने बालविकास केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लैजानु जरुरी देखिन्छ । बालविकास केन्द्रहरूमा उचित र पर्याप्त भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको स्थापना तथा व्यवस्थापन, बालविकास सहजकर्ताहरूको लागि उचित तथा न्यूनतम पारिश्रमिक व्यवस्थापन, सबै अभिभावकहरू तथा सरोकारवालहरूको अझै पनि पूर्णरूपमा बाल शिक्षा प्रति ध्यान जान नसक्नु, बालविकास केन्द्रहरूमा बालमैत्री वातावरण तथा दक्ष सहजकर्ताहरूको अभाव साथै बालबालिका सङ्ख्याको आधारमा सबै बालविकास केन्द्रहरूमा सहजकर्ताहरूको अभाव पूरा गर्नु अहिलेका चुनौती हुन् ।

गर्भदेखि ४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकालाई पोषण, सुरक्षा र विकासमा सरोकारवालाहरू सचेत भएका, ४ वर्षसम्म उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रमको माध्यमबाट शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक, नैतिक तथा सृजनात्मक पक्षको विकास गराई कक्षा १ मा भर्नाका लागि तयार गराउने अभ्यास बढ्दै जानु, बालबालिकाको घरायसी वातावरणलाई बालमैत्री बनाउदै बालबालिकाको समुचित विकासमा आमा, बुवा, परिवार, संरक्षक तथा समुदायको सक्रिय संलग्नता बढ्दै गइरहेको, सहजकर्ताहरूको सेवा सुविधामा गाउँपालिकाले आफ्नो स्रोतबाट रू ७००० थप गरेको, बालविकास सहजकर्ताहरूका लागि विभिन्न क्षमता विकास तालिमहरूको व्यवस्था, गाउँपालिका भित्रका ४ वर्षसम्म उमेर समूहका सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि बालविकास केन्द्रहरूको स्थापना तथा सञ्चालन यस बागमती गाउँपालिकाका प्रारम्भिक बालविकासका अवसरहरू हुन् ।

३.१.४ लक्ष्य

४ वर्ष उमेर पुगेका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको पहुँचमा ल्याउने ।

३.१.५ उद्देश्यहरू

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नु मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका लागि निम्नलिखित विशिष्ट उद्देश्य पहिचान गरीएका छन् :

- ४ वर्ष उमेरका सबै बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास गरी आधारभूत शिक्षाको तयारीका लागि प्रारम्भिक बालविकास सेवामा पहुँच बढाउनु ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।
- सरसफाइ र सुरक्षा सम्बन्धी बानी बसाल्न तथा सामान्य शिष्टाचार गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।
- ४ वर्ष सम्म उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रमको माध्यमबाट शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक, नैतिक तथा सृजनात्मक पक्षको विकास गराई कक्षा १ मा भर्नाका लागि तयार गराउने ।
- बालविकास केन्द्रहरूलाई प्राम्भिक बालविकास केन्द्रको राष्ट्रिय न्यूनतम मापदण्ड मार्गदर्शक पुस्तिका २०६७ (संसोधन सहित) अनुसार गुणस्तरीय बनाउने ।

३.१.६ रणनीतिहरू

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षासम्बन्धी योजनाका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- निर्धारित मापदण्ड र ढाँचाअनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- सङ्घ तथा प्रदेश सरकारको सहयोगमा क्षमता विकास, समन्वय तथा सहजीकरणको कार्य गरिनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको नक्साङ्कन र पुनर्वितरण गरिनेछ ।
- सामाजिक र आर्थिक रूपमा पिछडिएका समुदायका बालबालिकालाई समेट्ने गरी आवश्यकतामा आधारित विभिन्न नमुना विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास कक्षाहरूमा न्यूनतम मापदण्ड अनुरूपका खेल तथा सिकाइ सामग्रीहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- नमुना बालविकास केन्द्रहरू स्थापनाका गरिनेछ ।
- अभिभावक शिक्षा (सचेतना) कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- अडियो भिडियो (श्रव्य–दृश्य) सामग्री व्यवस्था गरी मनोरञ्जनपूर्ण सिकाइ व्यवस्था गरिनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ताहरूको मासिक पारिश्रमिक वृद्धिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- खेल तथा सिकाइको तौरतरिका सम्बन्धमा सहजकर्ताहरूका लागि क्षमता विकास तालिम तथा पुनर्ताजगी तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
- यसको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैरसरकारी सङ्घसंस्था र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाईनेछ ।
- बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि सबै विद्यालयमा बाल उद्यान निर्माण गरिनेछ

३.१.७ उपलब्धि, नतिजा र प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने

प्रमुख नतिजाः

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकारूलाई एक बर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज पहुँच हुने,
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने अवसर हुने .
- सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा बालबालिकाको हेरचाह तथा सहयोगका लागि सहायक कर्मचारी सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका हुने,
- बालबालिकाहरूको विकासात्मक तथा सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन हुने पाठ्यक्रम समायोजन तथा अनुकूलन भएको हुने,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- भौगोलिक जटिलता रहेका तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई समेट्न आवश्यकतामा आधारित जस्तै घरमा आधारित, समुदायमा आधारित, कार्यक्षेत्र तथा घुम्ती बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमका नमुना विकास हुने,
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको कार्यान्वयनमा परिवार, समुदाय, गैरसरकारी सङ्घसंस्था र विद्यालयहरू जिम्मेवार भएको हुने
- सबै टोल तथा समुदायमा बालउद्यान सहितको बाल कक्षा वा बाल स्याहार केन्द्रको व्यवस्थापन भएको हुने

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ / लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधीकरण गर्ने	पटक	१					१	१	गा.पा.
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	पटक	१						१	
३	अभिभावक, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घसंस्था, अर्धसरकारी तथा निजीक्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने	निरन्तर	✓							
४	अनाथ, असहाय र अपाङ्गता वा आवश्यकता भएका बालबालिका पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध गराउने	पटक		✓						
५	बालविकास केन्द्रमा छुट्टै सुरक्षित, छात्रामैत्री तथा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था गर्ने	ओटा		✓						

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	सहयोगी कार्यकर्ता र शिक्षकको तलब भत्ता	निरन्तर		✓						
७	बालविकास केन्द्र सुपरिवेक्षणको लागि अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास गरी परिचालन गर्ने	पटक		✓						
८	पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर		✓						
९	पूर्वाधार, सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन गरी न्यूनतम मापदण्डमा सुधार गर्ने	ओटा		✓						
१०	सहजकर्ताको योग्यता क्षमता र पेसागत विकास गर्ने	पटक								
११	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई स्थानीय भाषाको प्रयोग	निरन्तर		२	१	२	२	७	१४	
१३	अभिभावक शिक्षा	पटक	✓							

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२
लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१४	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत् स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था	निरन्तर		✓						
१५	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने	निरन्तर		✓						
१६	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	निरन्तर		✓						
१७	सहयोगी (आया) को व्यवस्था	जना		✓						
१८	प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको सेवा तथा सुविधामा वृद्धि गर्ने	पटक		✓						
१९	विद्यालय वा समुदायमा आधारित बालउद्यान निर्माण	सङ्ख्या		✓						
२०	छ कुनामा आधारित शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था गर्ने	सङ्ख्या								

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

आधारभूत शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्दछ । यसले व्यक्तिलाई आजीवन सिकाइको मार्ग प्रशस्त गरी सामाजिक र आर्थिक रूपान्तरणमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्दछ । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरीकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँच हुने र यो तहको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क पाउने हकको प्रत्याभूति गरेको छ । प्रचलित कानुनहरूले परिभाषित गरेअनुसार प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षालाई आधारभूत शिक्षा मानिएको छ । नेपालमा आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ देखि ८) लाई बालबालिकाको नैसर्गिक र संवैधानिक अधिकारको रूपमा परिभाषित गरिएको छ । नेपालको संविधानको धारा ३१ ले आधारभूत शिक्षालाई अनिवार्य र निःशुल्क बनाउने ग्यारेन्टी गरेको छ, जसलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ र नियमावली जारी गरिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ र विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (**SESP** २०२२–२०३२) ले सन् २०३० सम्ममा आधारभूत तहमा शतप्रतिशत खुद भर्ना दर पुर्‍याउने र सिकाइ उपलब्धिलाई गुणस्तरीय बनाउने दीर्घकालीन लक्ष्य राखेको छ । पाठ्यक्रमको सन्दर्भमा 'राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६' ले कक्षा १–३ मा बहुविषयक एकीकृत पाठ्यक्रम र कक्षा ४–८ मा विषयगत पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरेको छ, जसमा स्थानीय भूगोल र संस्कृति समेट्ने गरी १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय अनिवार्य गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले आधारभूत शिक्षाको पूर्ण व्यवस्थापन, शिक्षक परिचालन र कक्षा ८ को आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा (**BLE**) सञ्चालन गर्ने एकल अधिकार स्थानीय तहलाई सुम्पेको छ, जसले गर्दा विद्यालयहरूको अनुगमन र गुणस्तर सुधारमा बागमती गाउँपालिका जस्ता स्थानीय सरकारहरूको भूमिका निर्णायक बनेको छ

३.२.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकामा आधारभूत शिक्षाको पहुँचलाई ७ वटै वडामा व्यवस्थित गरिएको छ, जहाँ कुल ४५ सामुदायीक विद्यालयहरु समावेश भएका छन् ।

परिमाणात्मक रूपमा, यस तहमा १,७३६ विद्यार्थीहरूलाई ११९ शिक्षकहरूले अध्यापन गराउँछन् जसले १:१५ को उत्कृष्ट शिक्षक–विद्यार्थी अनुपात कायम गरेको छ । भौगोलिक रूपमा विकट रहेका वडा नं. ७ (गिम्दी), ५ (ईकुडोल), २ (माल्टा) र ६ (आश्राङ) मा पहुँच विस्तारका लागि विद्यालय र बालविकास केन्द्रहरूको सङ्ख्या बढी छ भने गाउँपालिकाको केन्द्र रहेको वडा नं. ३ (भट्टेडाँडा) शैक्षिक पूर्वाधार र विद्यार्थी चापका हिसाबले सबैभन्दा सबल देखिएको छ ।

गुणात्मक पक्षतर्फ, गाउँपालिकाले आफ्नो कुल बजेटको ११.५% शिक्षामा लगानी गरी प्रति विद्यार्थी वार्षिक औसत ३२ हजार रुपैयाँ खर्च गरे तापनि सिकाइ उपलब्धिमा केही चुनौतीहरू कायमै छन् । कक्षा ४–८ को समग्र औसत सिकाइ उपलब्धि ४६.८४% रहेको छ, जसमा नेपालीको स्तर सन्तोषजनक भए पनि गणित र अङ्ग्रेजी जस्ता कठिन विषयहरूमा सुधारको ठुलो खाडल देखिन्छ । विशेष गरी वडा नं. २ र ७ जस्ता भौगोलिक रूपमा दुर्गम क्षेत्रमा साक्षरता दर औसत भन्दा कम रहेकाले गाउँपालिकाले २०८२ सम्ममा सिकाइ उपलब्धिलाई ६०% पुऱ्याउने र सबै वडाका विद्यालयहरूमा बालमैत्री भौतिक पूर्वाधार सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यका साथ नतिजामुखी शिक्षण र नियमित अनुगमनलाई तीव्र बनाएको छ ।

३.२.३ चुनौती

यस गाउँपालिकामा सञ्चालित सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा अध्ययन गरी रहेका विद्यार्थीहरूको अवस्थालाई हेर्दा सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थी भर्नावर बढेको अवस्था देखिन्छ तर विद्यार्थी टिकाउ दर भने कम देखिन्छ । साथै संस्थागत विद्यालयहरूको भन्दा सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर कम भएको देखिन्छ । आधारभूत शिक्षा सञ्चालनका लागि यस गाउँपालिकामा विभिन्न किसिमका चुनौतीहरू छन् । जस्तै आधारभूत शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच तथा शिक्षण सिकाइमा अनिवार्य सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, आधारभूत तहमा सिकाइको गुणस्तर सुधार गरी विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई थप सुधारमा ल्याउने, आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई बालबालिका मैत्री बनाउने, विद्यालय पहुँच भन्दा टाढा

रहेका र ग्रामीण दूर दराजमा रहेका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय सेवा क्षेत्र भित्र प्रवेश गर्न वैकल्पिक प्रबन्धहरूको व्यवस्था गरी सहभागितामा सुनिश्चितता गर्ने , विद्यालयमा कक्षागत तथा विषयगत शिक्षकहरूको दरबन्दी सिर्जना गरी सक्षम तथा तालिम प्राप्त योग्य जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने, पोषण, दिवा खाजा, सन्दर्भ शैक्षिक सामग्रीहरूको उचित व्यवस्थापन गरी विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा नियमित उपस्थिति गराउने व्यवस्था गराउने, विद्यालय शिक्षालाई प्राविधिक, व्यावसायिक, समावेशी र समतामूलक शैक्षिक संस्थाको रूपमा विकसित गराउने, विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्र बनाउनका लागि विभिन्न खालका प्रकोप, महामारी र सङ्कटहरूलाई परिस्थिति अनुसार निराकरण गरी शैक्षिक वातावरणमय बनाउने, विद्यालय शिक्षालाई परम्परागत नभई आधुनिक प्रविधियुक्त सिकाइ प्रति अग्रसर बनाउने, मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गर्न परम्परागत परीक्षा प्रणाली परिमार्जन गर्दै आधुनिक परीक्षा प्रणालीलाई विकास गरी विश्वसनीय र वैध बनाउने, शिक्षकको वृत्ति विकासलाई व्यवस्थित बनाई पारदर्शी, नतिजामुखी कुशल क्षमता भएका जनशक्ति बनाउने, विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधियुक्त बनाउने, विषयगत शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन गर्ने र प्रविधिमैत्री कक्षा सञ्चालन गर्ने आवश्यकता पुरा गर्न सकिएको छैन।

सबै बालबालिकालाई निःशुल्क तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षा प्रदान गर्ने, आधारभूत शिक्षालाई प्रभावकारी तुल्याई शैक्षिक प्रवाहलाई सुधार गर्ने अवसर दिने, आधारभूत तहका उमेर समूहका विद्यार्थीहरू विद्यालयको पहुँचमा रहेका, आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणलाई बालबालिकामैत्री बनाउन पहल गरिएको, विद्यालयप्रति अभिभावक र विद्यार्थीको चासो केही बढेको आदि अवसरहरू हुन्।

३.२.४ लक्ष्य

सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३.२.५ उद्देश्यहरू

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु यस योजनाको समग्र उद्देश्य रहेको छ । यसका लागि निम्नलिखित विशिष्ट उद्देश्य रहेका छन् :

- अनिवार्य र निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमार्फत सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,
- आधारभूत शिक्षा उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्नु,
- आधारभूत तह सञ्चालित विद्यालयहरूको भौतिक र शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित तुल्याउनु,
- विद्यालयहरूको प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय पक्षमा सुधार गरी जबाफदेही बनाउनु ।
- आधारभूत तहको शिक्षालाई अनिवार्य, निःशुल्क र समावेशी बनाउने सुनिश्चितता गर्नु ।
- ५–१२ वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँच सुनिश्चितता गर्नु ।
- आधारभूत तहको शिक्षालाई व्यावहारिक तथा अनुसन्धानात्मक बनाउँदै बालमैत्री तथा भय साथै दण्डरहित वातावरणमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदानको सुनिश्चितता गर्नु ।
- कक्षा १ मा भर्ना भएका सबै बालबालिकालाई कक्षा ८ सम्मको शिक्षा अनिवार्य रूपमा पूरा गराउनु ।
- आधारभूत तहको सक्षमता हासिल गरेका विद्यार्थीहरूलाई माध्यमिक तहमा भर्नाका लागि तयार गर्नु ।

३.२.६ रणनीतिहरू

माथिका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- विद्यालय नक्साङ्कन गरी पुनर्वितरण र समायोजन गरिनेछ ।
- अनिवार्य र निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कानुन तर्जुमा र स्रोतको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

लोकहरि थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- कक्षाकोठामा सिकाइ/पढाइ कुनाको व्यवस्था साथै कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा सुधार – छपाइ मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री तथा अपाङ्गता मैत्री बनाइनेछ ।
- विद्यालयबाहिर रहेका बालबालिकाहरूको विवरण सङ्कलन गरी प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उनीहरूको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ ।
- विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सुदृढ गर्न शिक्षक र प्रधानाध्यापकलाई जबाफदेही बनाइनेछ ।
- विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय र सरसफाइको उचित व्यवस्था मिलाई न्यूनतम भौतिक सुविधा सहित बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गरिनेछ ।
- सङ्घीय र प्रदेश सरकारसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पूरा गराउन आवश्यक लगानीको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।
- विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ ।
- शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गरिनेछ ।
- अङ्ग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठनका लागि वातावरण तयार गरिनेछ ।
- विद्यार्थीको सिकाइ सक्षमताको परीक्षण गरी सुधारका क्षेत्र पहिचान गरिनेछ ।

३.२.७ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि:

अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भई गुणस्तर अभिवृद्धि हुने ।

प्रमुख नतिजा:

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सबै बालबालिकाको आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा तथा सहभागी हुने,
- सबै विद्यालयले न्यूनतम प्राथमिकता प्राप्त सक्षमता पूरा गरेको हुने र न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार तथा सिकाइ सामग्रीको उपलब्धता भएको हुने तथा बालमैत्री र समावेशी वातावरणमा सिकाइ हुने
- आवश्यक सङ्ख्यामा योग्य, सक्रिय तथा उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्था हुने,
- विद्यालयमा पौष्टिक तथा स्वास्थ्यकर दिवा खाजाको प्रबन्धबाट बालबालिकाहरूको पोषण तथा स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार हुने
- बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको हुने,
- आधारभूत शिक्षाको भर्ना, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक समता सूचकमा सुधार हुने,
- विविध प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने,
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोग भई सिकाइमा सहयोग हुने,
- शिक्षकहरूले शिक्षणमा बिताउने समयावधिमा सुधार हुने,
- कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास भई गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह तथा शैक्षिक सुशासन कायम हुने,
- उपचारात्मक सिकाइ तथा सिकाइ निरन्तरता भएको हुने

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

आधारभूत तहका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ । लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	विद्यालय नक्साङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	गा.पा.
२	दरबन्दि पुनर्वितरण तथा समायोजन	पटक	पटक	१						१
३	आधारभूत तहका शिक्षकको तलब भत्ता	निरन्तर	✓	✓	✓		✓		✓	
४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना तथा भर्ना अभियान	निरन्तर	✓	✓	✓		✓		✓	
५	कक्षा ६ देखि ८ का छात्रालाई स्यानिटरी प्याड	छात्रा	सबै		सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
६	विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	विद्यालय	९	९	९	९	१	४६	४६	
७	शिक्षक विकास तथा सहायता प्रणालीको पुनर्संरचना		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
८	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध	निरन्तर	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
९	पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	निरन्तर	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१०	सन्दर्भ सामग्री तथा पठनपाठन सामग्री व्यवस्था	निरन्तर	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
११	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन	निरन्तर	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
१२	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली	निरन्तर	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
१३	शैक्षिक सूचना प्रणाली स्थापना तथा व्यवस्थापन	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	१०	
१४	विव्यस, शिअसंका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१५	अभिभावक अभिमुखीकरण र सहभागिता	पटक	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
१६	सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन	निरन्तर	१५	१५	१४			४४	४४	
१७	कक्षा १ देखि ३ मा बालमैत्री र छापायुक्त कक्षाकोठाको व्यवस्था	विद्यालय	१५	१५	१४			४४	४४	
१८	कक्षा १ देखि ३ सम्मको बालबालिकाका लागि बालमैत्री बसाई व्यवस्थापन	विद्यालय	१५	१५	१४			४४	४४	
१९	कक्षा पुस्तकालयको वा बुक कर्नरको स्थापना गरी बालबालिकालाई भरपुर पढाईको अवसर प्रदान	विद्यालय	१६	१५	१५			४६	४६	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२०	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
२१	विद्यालयमा बाल क्लव र खेलकुद क्लब गठन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
२२	आधारभूतहका शिक्षकहरुलाई क्षमता तालिम तथा सन्दर्भ सामग्रीको व्यस्थापन	शिक्षक	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
२३	निरन्तर मूल्यांकन प्रणालीको लागु	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
२४	खेलकुद सामग्री व्यवस्थापन	विद्यालय	२	२		१	१	६	१६	
२५	विद्यालय घेरबार	आवश्यकता अनुसार	१	१	१	१	१	५	१०	
२६	गाउँपालिका स्तरिय कक्षा ८ को परिक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

३.३. माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

नेपालमा माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२) लाई व्यावसायिक र जीवनोपयोगी बनाउने लक्ष्यका साथ विभिन्न नीतिगत र कानुनी व्यवस्थाहरू गरीएका छन् । नेपालको संविधानले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई निःशुल्क पाउने नागरीकको मौलिक हकको रूपमा सुनिश्चित गरेको छ भने शिक्षा ऐन (आठौँ संशोधन) ले विद्यालय शिक्षाको संरचनालाई आधारभूत (१–८) र माध्यमिक (९–१२) गरी दुई तहमा विभाजन गरेको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ र विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (**SESP** २०२२–२०३२) ले माध्यमिक शिक्षालाई श्रम बजारसँग जोड्न साधारण, प्राविधिक तथा व्यावसायिक र परम्परागत गरी तीनवटा धारमा सञ्चालन गर्ने नीति लिएको छ । यस तहको सञ्चालनका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले कक्षा ९ र १० मा एकल पथीय र कक्षा ११–१२ मा संकाय प्रणालीको अन्त्य गरी विषयगत छनोटको अवसर प्रदान गरेको छ ।

यस तहको सञ्चालन र गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले कक्षा १० को स्थानीय तह स्तरीय परीक्षा र विद्यालय व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिएको छ भने कक्षा १२ को अन्तिम परीक्षा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड मार्फत सञ्चालन हुने व्यवस्था छ । सरकारले माध्यमिक तहमा विद्यार्थीको पहुँच र टिकाउ दर बढाउन छात्रवृत्ति, निःशुल्क पाठ्यपुस्तक र सामुदायिक विद्यालयहरूमा 'प्राविधिक तथा व्यावसायिक' धारका कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने निर्देशिकाहरू जारी गरेको छ । बागमती गाउँपालिकाले यी नीतिहरूको कार्यान्वयन प्रयास गर्दै माध्यमिक शिक्षालाई प्रविधिमैत्री बनाउन र शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न आफ्नै शिक्षा ऐन र कार्यविधिहरू समेत निर्माण गरी लागु गरीरहेका छ ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकामा माध्यमिक शिक्षा (९-१२) को पहुँच ७ वटै वडामा विस्तार गरिएको छ, जहाँ कुल ६४९ विद्यार्थीहरूलाई ४४ जना शिक्षकहरूले अध्यापन गराइरहेका छन् । भौगोलिक रूपमा वडा नं. ७ (गिम्दी), ४ (प्युटार) र ६ (आश्रङ) मा रहेका माध्यमिक विद्यालयहरूले दुर्गम क्षेत्रका

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यार्थीहरूलाई समेटेका छन् भने वडा नं. ३ (भट्टेडाँडा) शैक्षिक स्रोत, भौतिक पूर्वाधार र पहुँचको हिसाबले मुख्य केन्द्रको रूपमा रहेको छ । यस तहमा गाउँपालिकाले प्रति विद्यार्थी वार्षिक करिब ४९ हजार रुपैयाँ लगानी गरेको छ, जुन गाउँपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रको सबैभन्दा उच्च प्रति–इकाइ लगानी हो । यद्यपि, वडागत रूपमा हेर्दा विकट वडाहरूमा कक्षा १० सम्मको विद्यार्थी टिकाउ दर (Retention Rate) ५२% मात्र हुनु र सिकाइ उपलब्धि ४१.०८% मा सीमित रहनुले भौतिक पहुँच पुगे पनि गुणस्तरमा अझै ठूलो खाडल रहेको देखाउँछ ।

यसका अतिरिक्त, गाउँपालिकाले सामुदायिक विद्यालयको साख जोगाउन केही साहसिक नीतिहरू अवलम्बन गरेको छ । जसमा जनप्रतिनिधि र सरकारी कर्मचारीहरूले आफ्ना बालबालिकालाई सामुदायिक विद्यालयमा अनिवार्य भर्ना गर्नुपर्ने र नगरेमा उनीहरूको तलबबाट १०% 'शिक्षा कर' काट्ने व्यवस्था गरिएको छ । शिक्षा क्षेत्रमा कुल बजेटको ११.५% (८ करोड ७३ लाख) विनियोजन गरिएको छ, जसले २०८२ सम्ममा सबै माध्यमिक विद्यालयहरूलाई प्रविधिमैत्री (**Techno-friendly**) बनाउने र सिकाइ उपलब्धिलाई ६०% पुर्‍याउने लक्ष्य राखेको छ । हाल वडास्तरमै माध्यमिक विद्यालयहरूमा प्रयोगशाला, पुस्तकालय र विज्ञान सामग्रीको व्यवस्थापनका साथै गणित र अङ्ग्रेजी विषयका लागि विशेष ट्युसन कक्षाहरू सञ्चालन गरी नतिजा सुधार गर्ने प्रयास भइरहेको छ ।

३.३.३ चुनौती र अवसरहरू

माध्यमिक शिक्षालाई निःशूल्क बनाउने संवैधानिक तथा नीतिगत व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नका लागि माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा पूर्ण निःशूल्क बनाउनु, गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयमा माध्यमिक तहमा विषयगत शिक्षक दरबन्दी न्यून हुनु , साबिकको उच्च माध्यमिक तहको शिक्षक दरबन्दी कम हुनु, माध्यमिक शिक्षाको पहुँचबाट बाहिर रहेका सङ्ख्यालाई विद्यालयमा ल्याउनु, विपन्न बालबालिकाविभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका बालबालिका, दलित, पिछडिएका वर्गका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय शिक्षामा पहुँच पुर्‍याउनु , शिक्षकहरूलाई समयानुकूल पुनर्ताजगी र पेसागत तालिम प्रदान गर्नु,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालय शिक्षा पद्धतिलाई विद्यार्थीको सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउनु, विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास गर्नु, बागमती क्षेत्रभित्रका माध्यमिक तह सञ्चालित सबै विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्नु, नतिजा प्रणालीमा सुधार ल्याउनु, सबैले माध्यमिक तह पूरा गर्ने अवसर बनाउनु, माध्यमिक शिक्षा परीक्षामा सहभागी हुने विद्यार्थीहरूको सक्षमता विकास गर्नु, माध्यमिक विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिको पहुँचमा पुर्याउनु, सूचना तथा सञ्चार लगायतका प्रविधिमा शिक्षकको सक्षमता बढाउनु , शिक्षकको दक्षतामा वृद्धि र सिकाइमा प्रभावकारी ढङ्ले प्रयोग गरी सिकाइ सुधार तथा डिजिटल डिभाइडलाई कम गर्नु, सबै माध्यमिक विद्यालयमा न्यूनतम सक्षमताका अवस्था पूरा गरी विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउनु, विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउनु, शिक्षकको वृत्ति विकासलाई पारदर्शी, नतिजामा आधारित र अनुमानयोग्य बनाई व्यवस्थित गर्नु, विद्यालय शिक्षालाई विविधता अनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउनु, आवश्यक विषयगत शिक्षक दरबन्दीको व्यवस्था गरी विद्यालयमा सक्षम र योग्य विद्यालय जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई विद्यालयप्रति जवाफदेही बनाउनु, नमूना माध्यमिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्नु, प्रधानाध्यापकको क्षमता विकास गर्नु, लेखाप्रणालीलाई पारदर्शी बनाउनु, शिक्षा शाखामा कम जनशक्ति भएका कारण नियमित अनुगमन निरीक्षण गर्न नसकिनु, माध्यमिक तहसम्मको अधिकार संविधानमा स्थानीय तहको भनी उल्लेख गरीए पनि सो अनुसारको अधिकार प्रयोग गर्न नपाउनु, न्यायिक समितिलाई बालअधिकार र बाल न्यायका सम्बन्धमा साधनस्रोत उपलब्ध नहुनु सो सम्बन्धमा तालिम, सेमिनार र कार्यशाला गोष्ठी नहुनु, बागमती शिक्षा ऐन, २०८० को पूर्ण कार्यान्वयन गराउनु, माध्यमिक तहको विज्ञान, गणित र अङ्ग्रेजी विषयका अध्यापन अनुमतिपत्र प्राप्त उम्मेदवारहरू उपलब्ध नहुनु, संस्कार सहितको शिक्षा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रदान गर्नु र शिक्षालाई रोजगारसँग जोड्न नसक्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

बागमती गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा सबैभन्दा ठूलो अवसर यहाँको बलियो राजनीतिक इच्छाशक्ति र वित्तीय लगानीमा देखिएको छ । कुल बजेटको ११.५% शिक्षामा विनियोजन हुनु र जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरूले आफ्ना बालबालिकालाई सामुदायिक विद्यालयमा अनिवार्य भर्ना गर्नुपर्ने (नगरे तलबको १०% शिक्षा कर काटिने) जस्तो साहसिक नीतिले सामुदायिक विद्यालयप्रतिको भरोसा र उत्तरदायित्वलाई पुनः स्थापित गर्ने बलियो आधार तयार पारेको छ । प्रति शिक्षक १५ जना विद्यार्थी मात्र हुनुले व्यक्तिगत सिकाइको प्रचुर सम्भावना देखाउँछ । साथै २०८४ सम्ममा सिकाइ उपलब्धिलाई ६०% पुऱ्याउने र विद्यालयहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाउने रणनीतिक लक्ष्यले आधुनिक शिक्षण विधिको ढोका खोलेको छ ।

यद्यपि, चुनौतीहरू पनि उत्तिकै पहाड जस्तै उभिएका छन् । भौगोलिक विकटताका कारण सबै वडाका विद्यालयहरूमा नियमित र प्रभावकारी अनुगमन गर्नु प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ । माध्यमिक तहमा प्रति विद्यार्थी वार्षिक करिब ४९ हजार रुपैयाँ (गाउँपालिकाको उच्च दर) खर्च भइरहँदा पनि सिकाइ उपलब्धि मात्र ४१.०८% मा सीमित हुनुले लगानी र प्रतिफल बीचको गम्भीर खाडललाई उजागर गर्छ । विशेष गरी गणित र अङ्ग्रेजीमा देखिएको कमजोरी र कक्षा १० सम्म पुग्दा झन्डै आधा विद्यार्थीले विद्यालय छोड्नु (५२% टिकाउ दर) ले शिक्षालाई विद्यार्थीको रुचिसँग जोड्न अझै धेरै काम गर्नुपर्ने देखाउँछ । प्रारम्भिक बालविकास (**ECED**) केन्द्रहरूमा न्यून मापदण्ड (३९.१% मात्र पूरा) हुनुले भविष्यको सिकाइ जग नै कमजोर हुने जोखिमलाई थप बढाइदिएको छ ।

त्यसै गरी माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहमा हुनु, विद्यालयहरूलाई आवश्यकताको आधारमा सुदृढीकरण गर्दै लैजानु, माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई निःशूल्क बनाउन सक्षम हुनु, माध्यिमक तहसम्मको शिक्षासम्बन्धी नियम कानुन बनाउने अवसर हुनु, स्थानीय सरकार सन्चालन ऐन,२०७४, को परिच्छेद ३ दफा ११ (२) ज मा

स्थानीय तहलाई दिएका अधिकार प्रयोग गर्न पाउनु, विद्यालय अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको अधिकार हुनु, माध्यमिक शिक्षा सुधारका लागि स्थानीय तहले बजेट विनियोजन गर्न पाउनु, विद्यालयमा साधन स्रोत विनियोजनमा बढोत्तरी हुँदै जानु, विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरूको सहयोग लिन सक्ने वातावरण तयार हुनु, संविधानको धारा ३१ मा प्रत्येक नागरीकलाई राज्यबाट माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ भनेर ग्यारेण्टी गरीनु, संविधानको त्यही धाराले अपाङ्गता भएकार आर्थिक रूपले विपन्न नागरीकलाई उच्च शिक्षासम्म समेत निःशुल्क हुने व्यवस्था गरेको छ । त्यस्तै दलितको लागि पनि नेपालको संविधानको धारा ४० ले उच्च शिक्षासम्म छात्रवृत्तिसहित निःशुल्क हुने व्यवस्था गरीनु, संविधानको धारा ५१ ले शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, सिपमूलक, रोजगारमूलक एवम् जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवम् राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने नीति अङ्गिकार गर्नु , बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ जारी भइ कार्यान्वयन हुनु सोही ऐनको दफा ६४ मा स्थानीय तहले बालबालिकाको अधिकार प्रचलन गराउने सम्बन्धी अवसर पाउनु, राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ कार्यान्वयनमा हुनु सो को बुँदा नं. १० कार्यान्वयनमा हुनु, आदि अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

३.३.४ लक्ष्य

मानवीय मूल्यका साथै कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप र दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरू आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

३.३.५ उद्देश्य

माध्यामिक तहको शिक्षाका उदेश्यहरु निम्न बमोजिम हुनेछ :

- माध्यमिक तहको शिक्षालाई निःशुल्क, बालमैत्री र समावेशी बनाउने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- आधारभूत तहको शिक्षा हासिल गरेका विद्यार्थीहरूलाई सिपमूलक ,प्रविधियुक्त र गुणस्तरीय माध्यमिक शिक्षाको अवसर प्रदान गर्ने ।
- माध्यमिक तहको शिक्षण विधिलाई व्यावहारिक, अनुसन्धनात्मक, सिकाइमैत्री तथा भयरहित बनाउँदै विद्यार्थीहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गरी प्रतिस्पर्धी तथा उच्च शिक्षा हासिल गर्न योग्य बनाउने ।
- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने
- माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्ने
- विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने
- शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउने

३.३.६ रणनीतिहरू

माथि उल्लेखित उद्देश्य प्राप्त गर्न निम्न बमोजिमका रणनीति अपनाईने छः

- विद्यालयहरूको नक्साङ्कन गर्ने,
- सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने,
- निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,
- माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने,
- विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ,
- वैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने,
- माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने,
- शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने,
- हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने,

- विद्यालयहरूलाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने,
- विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने ,
- सक्षम र उत्प्रेरित प्रअको व्यवस्था गर्ने,
- आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने ।
- विद्यालयलाई विभिन्न विधागत क्षेत्रमा जस्तै खेल, संगीत, प्रविधि आदीमा विशेष विद्यालयको रुपमा विकास गर्ने

३.३.७ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- सबै बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको पहुँच सुनिश्धत भई खुद भर्ना तथा टिकाउ दरमा वृद्धि हुने ।
- सबै माध्यमिक विद्यालयले आधारभूत मापदण्ड पूरा गरेको हुने ।
- माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने ।
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको उपलब्धता, उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्थापन, प्रविधिको समुचित प्रयोग, र उचित सिकाइ वातावरणको निर्माण भएको हुने ।
- माध्यमिक शिक्षा पूरा गर्ने बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको हुने ।
- माध्यमिक शिक्षाको भर्ना, सहभागिता र सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका समता सूचकमा सुधार हुने ।
- माध्यमिक विद्यालयहरू प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने ।

- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग भई विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुगेको हुने ।
- माध्यमिक तहको शिक्षामा सुशासन कायम हुने ।
- माध्यमिक तहमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

माध्यमिक तहका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	विद्यालय सेवा क्षेत्रको सिमांकन गरी हरेक माध्यमिक विद्यालयको सेवा क्षेत्र एकिन गर्ने र सीमाङ्कन भित्रका बालबालिकाहरू भर्नाको सुनिश्चितताको लागि विद्यालयमा नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन र स्थापना	पटक	१					१	१	गा.पा.
२	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानुन, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	पटक	१					१	१	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह
३	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकतानुसार बसको व्यवस्था तथा खुला तथा दूर शिक्षा लगायतका वैकल्पिक प्रबन्ध गर्ने	विद्यालय	२		२	२	२	१	९	९
४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना तथा भर्ना अभियान	निरन्तर	✓							

५	प्रविधि तथा व्यवहारकुशल सिपहरूको एकीकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक क्षमता विकास	शिक्षक (मावि)		✓						
६	विव्यस, शिअसङ्घ पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास र अभिमुखीकरण	पटक		✓						
७	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने आकस्मिक व्यवस्थापन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक		✓						
८	सिकाइका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	पटक		✓						
९	विभिन्न किसिममा अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	निरन्तर		✓						
१०	निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताको लागि पाठ्यपुस्तक	निरन्तर		✓						
११	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन	निरन्तर								

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१२	आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि ड्रेस तथा स्टेशनरी सहयोग र छात्रवृत्ति	सङ्ख्या	सबै		सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
१३	आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि ड्रेस तथा स्टेशनरी सहयोग र छात्रवृत्ति	विद्यालय	१		१	१		३	३	
१४	सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	१०	
१५	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा एकीकृत गर्ने गरी सुधार तथा प्रयोग	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	सिक्दै कमाउँदै कार्यक्रम व्यवस्थापन	निरन्तर	✓							
१७	बुक फ्री फ्राइडे (पुस्तकरहित शुक्रकार) व्यवस्थापन	विद्यालय		✓						
१८	खेलकुद सामग्री व्यवस्थापन	विद्यालय		✓						

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम

३.४.१ परिचय

सुरुवातका दिनहरूमा साधारण शिक्षातर्फ जोड दिइए तापनि बिस्तारै प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमका क्षेत्रमा जोड दिन थालिएको छ । कृषि, भेटनरी, सव ओभरसियर, इन्जिनियरिङ, चिकित्सा विज्ञान, कम्प्युटर लगायतका क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको माग उच्च रहेको छ । प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका अवसरहरूमा सबै लिङ्ग, अपाङ्गता, गरीबी, सीमान्तकृत आर्थिक सामाजिक रूपले पछि परेको समुदाय लगायतका सबै वर्गको समतामूलक पहुँच, सहभागिता र सिकाइ उपलव्धिमा सुधार गर्दै श्रम बजारसग आबद्ध गर्नुपर्ने देखिन्छ ।वि. सं. २०७२ को संविधान सँगसँगै "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" भन्ने राष्ट्रिय आकाङ्क्षा पूरा गर्नका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले नौ ओटा राष्ट्रिय लक्ष्य अन्तर्गत उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व तय गरेको र त्यसको लागि गुणस्तरीय प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको विस्तारमा जोड दिएको देखिन्छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको तल्लो तहदेखि नै समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

सन् २०१५ मा संयुक्त राष्ट्र सङ्घले सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दिगो विकास लक्ष्यले पनि प्रत्येक व्यक्तिलाई गरी खाने शिक्षामा समावेशी, समतामूलक र समन्यायिक ढङ्गमा दिने अवसरलाई व्यापक बनाउन जोड दिएको छ ।

३.४.२ वर्तमान अवस्था

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्को पछिल्लो तथ्याङ्कअनुसार नेपालमा ५७ ओटा आङ्गिक पोलिटेक्निक शिक्षालयहरू, १७ ओटा साझेदारीमा सञ्चालित पोलिटेक्निक शिक्षालयहरू, ४३४ ओटा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा, ४२९ ओटा सम्बन्धन प्राप्त शिक्षालयहरू र ५८७ प्राविधिक एस.एल.सी. तहका कार्यक्रम र ६१४ डिप्लोमा तहका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् (प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम एकीकृत बार्षिक प्रतिवेदन, २०७६) ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिकामा माध्यमिक तहको प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई स्थानीय रोजगारी र उत्पादनसँग जोड्ने एक महत्त्वपूर्ण आधारस्तम्भको रूपमा लिइएको छ । विशेष गरी प्युटार (वडा नं. ४) स्थित कालीदेवी माध्यमिक विद्यालयलाई प्राविधिक शिक्षालयको रूपमा विकास गरिएको छ जहाँ बालबालिकालाई सैद्धान्तिक ज्ञानका साथै प्रयोगात्मक सीप प्रदान गरीन्छ। यस क्षेत्रको मुख्य आर्थिक आधार कृषि र दुग्ध उत्पादन भएकाले यहाँको पाठ्यक्रममा कृषि विज्ञान (**Agriculture Science**) र पशु विज्ञान जस्ता विषयहरूलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यसको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूलाई माध्यमिक शिक्षा पूरा गरेलगत्तै स्थानीय स्तरमै स्वरोजगार बनाउनु वा दक्ष जनशक्तिको रूपमा तयार पार्नु हो ।

२०८२ सम्मको रणनीतिक लक्ष्यअनुसार, गाउँपालिकाले प्राविधिक शिक्षाको पहुँचलाई अझ विस्तार गर्दै स्थानीय 'दुग्ध र कृषि अर्थतन्त्र' सुहाउँदो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने योजना बनाएको छ । यद्यपि, प्राविधिक उपकरणहरूको उच्च मर्मत खर्च, दक्ष तालिमप्राप्त प्रशिक्षकहरूको अभाव र यस तहको न्यून सिकाइ उपलब्धि (४१.०८%) लाई सुधार्नु मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेका छन् । यी चुनौतीका बाबजुद, गाउँपालिकाले नतिजामुखी शिक्षण र प्रविधिमैत्री कक्षाकोठामार्फत प्राविधिक शिक्षालाई व्यावसायिक बनाउने अभियानलाई निरन्तरता दिएको छ ।

३.४.३ लक्ष्य

उत्पादनशील जनशक्तिलाई आवश्यकताअनुसारका व्यावसायिक तथा पेसागत क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता हासिल हुने गरी सिपमूलक शिक्षा र तालिम उपलब्ध गराई जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउने ।

३.४.४ उद्देश्य

प्राबिधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम छनः

- प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्थानीय तहमा प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने ।

३.४.५ रणनीतिहरू

माथिका उद्देश्यहरु प्राप्तिका लागि निम्न बमोजिम रणनीतिहरु अख्तियार गरिएको छः

- स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गर्ने,
- बहुप्राविधिक शिक्षालय/तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गर्ने,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्ति सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने ,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउन प्रोत्साहन गर्ने ,
- आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्मनिर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने,
- पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिबासी/जनजाति, दलित, अपाङ्गताभएका नागरीक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने ,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकुद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने,
- विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धीत संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने र
- स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने ।

३.४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकताअनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता हासिल गरी उत्पादनशील, रोजगारी, स्व-रोजगारी र जीविकोपार्जनका क्षेत्रबाट आर्थिक स्तर सुधार गरेको हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकता अनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिपका क्षेत्रहरूमा पर्याप्त अवसर प्राप्त गरेको हुने ।
- स्थानीय तहमा बहुप्राविधक शिक्षालय/प्राविधक धारका माध्यमिक विद्यालयहरूको स्थापना भई सञ्चालन हुने ।
- स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा सञ्चालित संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूलाई उत्पादन र आर्थिक उपार्जनसँग जोडिने ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणीकरण तथा प्रवर्धन हुने ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी, प्रमाणीकरण तथा उपयोग हुने वातावरण सृजना हुने ।
- खोज, नवपर्वर्तन तथा उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि भएको हुने ।
- उत्पादनशील, रोजगारी, स्व–रोजगारी र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि हुने ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिपका क्षेत्रमा सार्वजनिक, निजी तथा सामुदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि हुने

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग		१			१		२	२	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गा.पा.
२	विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा(बाली विज्ञान पशु विज्ञान सिभिल इन्जिनियरिङ इत्यादि) कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१			१		२	२	
३	छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू सञ्चालन	विद्यालय	२		२	२	२	२	१०	२०
४	प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा सम्बन्धी पालिका स्तरीय नीतिको तर्जुमा	पटक	१					१	१	
५	युवालाई खोज र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन	सङ्ख्या	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

६	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका युवाहरूलाई उद्यमशीलता विकासको लागि सहयोग	सङ्ख्या	५	५	५	५	५	२५	५०	
७	यूवा विद्यार्थीका उत्पादनलाई बजारीकण तथा प्रबर्धन गर्न सहयोग	निरन्तर	✓							
८	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन		✓							
९	बहुप्राविधिक विद्यालय स्थापना		✓							
१०	सीप विकास तालिम		✓							

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

३.५ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

३.५.१ परिचय

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रक्रियाको प्रशोधन गर्ने जीवनपर्यन्त अर्थात आजीवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक शिक्षा हो । अनौपचारिक शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि विभिन्न लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछ । निरक्षरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर, सिकाइ अवसरका लागि स्तरवृद्धि, शिक्षासँग सिप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवम आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ ।

संविधानले सुनिश्चित गरेको शिक्षा पाउने, हक, राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले अवलम्बन गरेको सिद्धान्त, दिगो विकासका लक्ष्य ४ तथा आवधिक योजनाले अपेक्षा गरेको ,प्रत्येक नागरीकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले योगदान गर्दछ । सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसर दिगो विकासको मूल मर्म रहेकोले विगतको साक्षरताका कार्यक्रमबाट साक्षर बनेका नवसाक्षरहरूका लागि मागमा आधारित निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसर उपलब्ध गराउनुपर्दछ । विशेष गरी शिक्षाको औपचारिक संरचनाबाहिर ठूलो सङ्ख्यामा रहेका युवा, महिला र प्रौढहरूका लागि कार्यमूलक साक्षरता, आयआर्जन, समूह साझेदारी प्रविधि साक्षरता लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक बनाई अनौपचारिक, वैकल्पिक, परम्परागत र खुला शिक्षाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरीक तयार पार्ने उद्देश्य निर्धारण गरेको छ । स्थानीय सरकार

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सञ्चालन ऐन, २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७८ जस्ता नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकामा अनौपचारिक र आजीवन शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको मूलधारमा आउन नसकेका वा बिचमै पढाइ छाडेका नागरीकहरूको सिकाइ र सशक्तीकरणको मुख्य माध्यम बनाइएको छ । गाउँपालिकाको हालको साक्षरता दर ६४.४१% रहेकाले, बाँकी जनसङ्ख्यालाई साक्षर बनाउन साक्षर बागमती' अभियान अन्तर्गत विभिन्न अनौपचारिक साक्षरता कक्षाहरू सञ्चालनमा छन् । विशेष गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू (CLC) मार्फत प्रौढ शिक्षा, महिला साक्षरता र जीवनोपयोगी सीपका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिइएको छ । आजीवन शिक्षालाई आयआर्जनसँग जोड्न गाउँपालिकाले कृषि, पशुपालन र साना उद्योगसम्बन्धी प्राविधिक तालिमहरू समेत प्रदान गर्दै आएको छ । २०८२ सम्ममा शतप्रतिशत साक्षरता हासिल गर्ने र हरेक नागरीकलाई सिकाइको निरन्तर अवसर प्रदान गर्ने लक्ष्यका साथ गाउँपालिकाले यस क्षेत्रमा वार्षिक बजेट र कार्यक्रमहरू विनियोजन गरेको छ, जसले गर्दा औपचारिक शिक्षा बाहिर रहेका व्यक्तिहरूले पनि प्रविधि र व्यावसायिक सिपमा पहुँच पाएका छन् ।

चुनौती र अवसर

बागमती गाउँपालिकामा अनौपचारिक र आजीवन शिक्षाका क्षेत्रमा केही गम्भीर चुनौती र उज्याला अवसरहरू दुवै विद्यमान छन् । चुनौतीको रूपमा, गाउँपालिकाको हालको साक्षरता दर ६४.४१% मात्र हुनु र बाँकी जनसङ्ख्यालाई साक्षरताको दायरामा ल्याउनु मुख्य कार्य हो । वडा नं. ७ (गिम्दी) र ६ (आश्रङ) लगायतका भौगोलिक रूपमा विकट क्षेत्रहरूमा साक्षरता कक्षा सञ्चालन र प्रभावकारी अनुगमन गर्ने भौगोलिक दूरी बाधक बनेको छ । साथै, बजेटको ठूलो हिस्सा औपचारिक विद्यालयहरूको

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शिक्षक तलब र भौतिक पूर्वाधारमा खर्च हुने हुँदा अनौपचारिक शिक्षाले पर्याप्त स्रोत र प्रविधिमा आधारित आधुनिक सामग्रीहरू नपाउने जोखिम रहन्छ।

अर्कोतर्फ, यहाँ प्रचुर अवसरहरू पनि छन् । गाउँपालिकाले कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूमाथि लगाउने १०% शिक्षा कर र शिक्षामा विनियोजित ११.५% बजेटलाई सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको सुदृढीकरण र प्रविधिमैत्री बनाउन प्रयोग गर्न सकिने बलियो आधार छ । आजीवन शिक्षालाई यहाँको मुख्य आर्थिक आधार कृषि र पशुपालनसँग जोडेर व्यावहारिक साक्षरता (Behavioral Literacy) प्रदान गर्ने ठूलो सम्भावना छ । यसो गर्दा प्रौढ र महिलाहरूले विद्यालयमा अक्षर मात्र सिक्ने नभई आधुनिक खेती प्रणाली र पशु व्यवस्थापनका सीपहरू पनि सिक्न सक्छन् जसले गर्दा २०८२ सम्ममा शतप्रतिशत साक्षरता हासिल गर्ने गाउँपालिकाको लक्ष्य केवल कागजी नभई आर्थिक रूपान्तरणको माध्यम बन्न सक्छ । अवसरहरुलाई निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूलाई क्रियाशील रूपमा परिचालन गर्ने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी सङ्घसंस्थाहरू, नागरीक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता स्थिति बढाउने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई समयसापेक्ष सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन गर्न सक्ने बनाउने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड २०७८ लाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,
- मौलिक तथा परम्परागत ज्ञानमा आधारित सामग्री विकास गर्ने,
- महिलाहरूको साक्षरता प्रतिशत वृद्धि गर्ने ।

३.५.३ लक्ष्य

सबै निरक्षरहरू पूर्ण साक्षर भई नागरीकको जीवनस्तरमा सुधार हुने

३.५.४ उद्देश्य

- सबै नागरीकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने,
- औपचारिक, अनौपचारिक तथा अरितिक्त शिक्षाबिच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्ने,
- आजीवन सिकाइ संस्कृति सापेक्ष अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।

स्थानीय तहलाई पूर्ण साक्षर पालिका घोषणा गर्ने

३.५.५ रणनीतिहरू

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको समायोजन, पुनर्संरचना तथा पनर्वितरण गरिने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी सङ्घ संसथाहरू, नागरीक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने,
- सिकारुका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोड्युलहरू र भाषिक विवधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने,
- सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ.एम. सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने ।

३.५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

सबै नागरीकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसर प्राप्त हुने

प्रमुख नतिजाः

- सबै नागरीकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसरहरू प्राप्त हुने,
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई सञ्चालन हुने,
- सिकारूको आवश्यकताअनुसार जीवनपर्यन्त सिकाइका सामग्रीहरू कार्यान्वयन हुने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र आजीवन सिकाइको केन्द्रका रूपमा विकास हुने,
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सिपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गरी समकक्षता प्रदान हुने,
- अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी तथ्याङ्क अध्यावधिक हुने स्थानीय तह पूर्ण साक्षर घोषणा हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ र यसका आगामी मार्ग सम्बन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागि विज्ञ समूहबाट अवधारणा पत्र तयार गराई अभिमुखीकरण	पटक	१			१		२	२	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गा.पा.
२	निरक्षरहरूको विवरण सङ्कलन र आजीवन सिकाइका सरोकारवालाहरूको खण्डीकृत तथ्याङ्कहरूको डाटाबेस तयार गन छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू सञ्चालन गर्न ।	पटक	१			१		२	२	
३	छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू सञ्चालन	विद्यालय	२		२	२	२	२	१०	२०
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन एबं स्तरिकृत	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५	सामुदायिक पुस्कालय तथा ईसिकाइ व्यवस्थापन गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसँग आवद्ध	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
६	सामुदायिक केन्द्रमा सूचना तथा सञ्चारप्रविधि मैत्री उपकरणको व्यवस्था गर्ने	सङ्ख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
७	कम्तिमा बाल कक्षा देखि कक्षा ३ सम्म अपाङ्गताको प्रारम्भिक पहिचान गर्ने	सङ्ख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
८	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा समन्वय संयन्त्र विकास गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
९	सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा स्थानीय तहमा रहेका समुदायमा आधारित संस्थासँग साझेदारी र सहकार्य गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१०	अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय लगायतका संस्थाहरूको स्थापना, संस्थागत विकास र सञ्चालनका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

११	जेष्ठ नागरीक, श्रमिक, गृहणी महिलाहरूका लागि आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइ प्रवर्धन गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१२	साक्षरता प्रबर्धनका लागि सीपमूलक तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद-४: अन्तरसम्बन्धीत विषय तथा क्षेत्रहरू अन्तर सम्बन्धीत विषय एवं क्षेत्रहरुलाई निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री र मूल्याङ्कन

४.१.१ परिचय

शिक्षाको राष्ट्रिय, तहगत तथा कक्षागत उद्देश्यहरू परिपूर्ति गर्नका लागि सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण साधन पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रमले राखेका उद्देश्यहरू पूरा गर्न पाठ्यक्रमका आधारमा तयार पारिने सामग्री पाठ्यसामग्री हो । समय सापेक्ष रूपमा पाठ्यक्रम परिमार्जन हुँदै जान्छ र परिवर्तित पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक साधन तथा स्रोतको परिचालन गरी उल्लेख्य रूपमा कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ । शैक्षिक सत्र २०७७ देखि कक्षा १ मा लागु भएको एकीकृत पाठ्यक्रमअनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । गाउँपालिकाको आवश्यकताको विषयहरू समेटेर स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री तयार गरी कार्यान्वयनममा ल्याइने छ । शिक्षकहरूका लागि परिमार्जित पाठ्यक्रमअनुसार आवश्यक प्रबोधीकरण तालिम सञ्चालन गरी पाठ्यक्रमले निर्देशित गरेका उद्देश्यका आधारमा शिक्षण गराउने परिपाटीको विकास गरिनेछ ।

४.१.२ वर्तमान अवस्था

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको संरचनाको निरन्तरतासँगैं विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास, सुधारतथा अद्यावधिक गर्ने क्रममै वि. सं. २०७६ मा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारूप तयार भइ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा २०७७ देखि कक्षा १ र ११ मा कार्यान्वन सुरु भई वि. सं. २०८० सम्ममा विद्यालय तहका सबै कक्षाहरूमा यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भएको अवस्था छ ।

बागमती गाउँपालिकाले राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को सङ्घीय ढाँचालाई पछ्याउँदै स्थानीय विशेषतालाई समेट्न आफ्नै स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । कक्षा १ देखि ८ सम्म १०० पूर्णाङ्कको अनिवार्य विषयको रूपमा लागु गरिएको यस पाठ्यक्रममा बागमतीको भौगोलिक बनावट, स्थानीय जडीबुटी, कृषि (विशेष गरी दुग्ध र तरकारी खेती), पर्यटकीय स्थलहरू र तामाङ एवं अन्य समुदायको मौलिक कला–संस्कृतिलाई मुख्य विषयवस्तु बनाइएको छ । गाउँपालिकाले शैक्षिक सत्रको सुरुमै शतप्रतिशत निःशुल्क

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पाठ्यपुस्तक सुनिश्चित गर्ने मात्र नभई, परम्परागत शिक्षण शैलीलाई बदल्न डिजिटल सिकाइ सामग्री र विज्ञान प्रयोगशालाहरूमा समेत लगानी बढाएको छ, जसको उद्देश्य ३९.१% मा रहेको कार्यसम्पादन मापदण्ड लाई २०८२ सम्ममा ८५% मा पुर्‍याउनु हो ।

शिक्षण र मूल्याङ्कन पद्धतिको हकमा, बागमतीले सिकाइलाई नतिजामुखी बनाउन निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन (SLE) र परीक्षा प्रणालीको समायोजन गरेको छ । कक्षा १–३ मा (Letter Grading) र प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन गरीन्छ भने कक्षा ८ को आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा (Exam) लाई गाउँपालिका आफैंले व्यवस्थित र प्रमाणीकरण गर्दछ । गाउँपालिकाको शिक्षा निर्देशिका अनुसार, शिक्षकहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रम र आधुनिक शिक्षण सामग्रीको प्रयोगमा नियमित तालिम दिने व्यवस्था गरिएको छ, जसले गर्दा विद्यार्थीले किताबी ज्ञानसँगै आफ्नो माटो र परिवेशको व्यावसायिक ज्ञान (जस्तैः कृषि र पशु विज्ञान) पनि प्राप्त गर्न सकुन् भन्ने उदेश्य राखेको छ ।

चुनौतीहरू तथा अवसरहरू

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेको छ । त्यसैगरी स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासका लागि क्षमता विकास गर्नु , सबै शिक्षकलाई नयाँ पाठ्यक्रमको अभिमुखीकरण गर्नु ,पाठ्यक्रमलाई समय अनुसार अद्यावधिक गर्नु पनि चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । अपाङ्गता, अनाथ असहाय भएका बालबालिकाको लागि अनुकूल पाठ्यसामग्रीको व्यवस्था गर्ने आदि पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनका चुनौतीहरू पनि हाम्रा सामु छन् । माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था, शिक्षक निर्देशिकाको व्यवस्था , परीक्षा र मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधार, स्थानीय पाठ्यक्रम विकार तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६ को निर्माण र कक्षा ३ सम्म एकीकृत पाठ्यक्रमको व्यवस्था, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनका अवसरहरू रहेका छन् ।

४.१.३ लक्ष्य

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान,सिप र अभिवृत्तिको विकास भई सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरीक तयार हुने

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.१.४ उद्देश्य

- पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु,
- पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण दिनु,
- सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत गराउनु,
- पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु,
- सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु,
- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु ।

४.१.५ रणनीतिहरू

- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने,
- विकास गरीएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धीत शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधीकरण गरिने,
- पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने,
- विपद् , महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने,
- शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिकातथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने,
- शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने,
- सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने,
- माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गरिने,
- विद्यालमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइने,
- स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरिने,
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गरिने ।

४.१.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट दैनिक जीवनका लागि आवश्यक आधारभूत सक्षमतासहित सृजनशील, सकारात्मक सोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरीक तयार हुने

प्रमुख नतिजाः

- पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा भएको हुने ।
- पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण उपलब्ध हुने ।
- सिकाइ लाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत हुने ।
- पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण भएको हुने ।
- सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्यङ्कन हुने
- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री र मूल्याङ्कनका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	पाठ्यक्रम अभिमुखीकरण	शिक्षक	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	शिविसइ
२	शिक्षक तालिम र पुनर्ताजगी तालिम	पटक	२		२	२	२	२	१०	२०
३	शिक्षक पेसागतसहयोग	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	गा.पा.
४	कक्षाकोठामाआधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
५	आवधिक मूल्याङ्कन	पटक	३	३	३	३	३	१५	३०	
६	डिजिटल सामग्रीको प्रयोग	विद्यालय	९	९	९	९	९	९	२७	
७	सूचना प्रविधिको प्रयोग	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
८	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
९	स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१०	माध्यम भाषाको रूपमा मातृभाषाको प्रयोग	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
११	पढाइ मैत्री शैक्षणिक सामग्री खरिद, सङ्कलन, निर्माण तथा प्रयोग जस्तैः विसङ्केतन किताब, ठूलो किताब,	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	बाह्रखरी चार्ट, वर्ण तथा झ्याले पत्ती, शब्द चित्र पत्ती र अन्य सामग्रीको व्यवस्था									
१२	सबै बालबालिकालाई पाठ्यपुस्तक तथा अभ्यास/कार्य पुस्तिकाको उपलब्धता	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
१३	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
१४	शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तै : पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका लगायत सन्दर्भ सामग्रीको उपलब्धता	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
१५	निरन्तर मूल्यांकन सम्बन्धी तालिम तथा प्रयोग	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.२.१ परिचय

शिक्षक ज्ञान, सिप, सभ्यता र संस्कारले भरिएका व्यक्तित्व हुन । शिक्षकहरूलाई जति उत्प्रेरित र कार्यप्रति आकर्षित गर्न सक्यो उति नै देशको शिक्षा प्रणालीले काँचुली फेर्न सक्छ । शिक्षकहरूको सेवा, सर्त, सुविधा र वृत्तिविकासको बाटो अझै सशक्त र व्यवहारिक बनाई अगाडि बढ्नु सान्दर्भिक देखिन्छ । विद्यालयहरूमा शिक्षकको दरबन्दी मिलान, द्वन्द्व, तनाव व्यवस्थापन, समय व्यवस्थापन जस्ता पक्षमा ध्यान दिई विद्यालयको सर्वपक्षीय विकास गर्न शिक्षक व्यवस्थापन र विकासमा जोड दिनु अत्यावश्यक छ ।

शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षक व्यवस्थापनको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गुणस्तरीय शिक्षाका लागि शिक्षक योग्य व्यावसायिक रूपमा दक्ष पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । शिक्षकमा भएको विषयवस्तुको पर्याप्त ज्ञान शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा दक्षता र नमुना व्यक्तित्व प्रदर्शनले विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ । सबै तहको शिक्षामा योग्य दक्ष समर्पित र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको व्यवस्थापनबाट नै शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापन र विकास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ ।

प्राथमिक तहमा विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा र निम्न माध्यमिक तथा माध्यमिक तहमा विषयगत रूपमा विद्यमान मापदण्ड १: ४५ शिक्षक विद्यार्थी अनुपात कायम गरिएको छ । शिक्षा ऐन तथा नियमावलीले आधारभूत तहमा कम्तीमा ७ दरबन्दी र माध्यमिक तहमा १२ दरबन्दी हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । नेपालमा विगतदेखि हालसम्म सञ्चालित विभिन्न शिक्षा योजना , परियोजना तथा कार्यक्रमहरूले कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइमा सुधार ल्याई शिक्षाको स्तर वृद्धि गर्न जोड दिएका छन् । यसको फलस्वरूप विद्यालयको शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउने , प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने, बालमैत्री सिकाइ वातावरण सिर्जना गर्ने जस्ता केही प्रयास भएका छन् । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना अवधिमा कक्षाकोठाको शैक्षणिक अभ्यास वा क्रियाकलापलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउन शिक्षकको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका छन् । यस अवधिमा शिक्षक पेसागत विकास प्रमाणीकरण तालिम, छोटो अवधिको

लोकहरि थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मागमा आधारित तालिमहरू सञ्चालन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार ल्याउन प्रयत्न गरीयो ।

पेसागत रूपमा सक्षम ,दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकवाट नै कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा सुधार आउन सक्छ । यसका लागि शिक्षकलाई पेसागत विकासका अवसरहरू उपलव्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि विभिन्न तौर तरिकाहरू छन् । शिक्षक तालिम, कार्यशाला , सेमिनार कन्फ्रेन्स , कार्यमूलक अनुसन्धान , शिक्षकहरूको सिकाइ समूह , अवलोकन भ्रमण, मेन्टरिङ आदि अवसरबाट शिक्षकको पेसागत विकास सम्भव छ ।

यस योजनामा शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेसालाई रोजाइको पेसाको रूपमा विकास गर्न शिक्षकहरूलाई सूचना प्रविधि , प्रधानाध्यापक तथा लेखापालहरूलाई विद्यालयमा गरिने लेखा व्यवस्थापन , सार्वजनिक खरिद र जिन्सी व्यवस्थापन , शिक्षकहरूलाई पेसागत विकासका विभिन्न मोडालिटिका तालिम लगायतका कार्यक्रमहरूको आवश्यकता आँकलन गरिएको छ । कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने शिक्षक पेसागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने विद्यार्थीको सिकाइप्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने कार्यलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा शिक्षक व्यवस्थापनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषणबाट चुनौतीहरूको पहिचान गरी शिक्षक व्यवस्थापन र विकासलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा यस कार्यक्रमका उद्धेश्य पूरा गर्नका लागि अपनाइने रणनीतिहरू कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्यमुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ ।

४.२.२ वर्तमान अवस्था

शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने , रिक्त दरबन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका परीक्षा सञ्चालन गरी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवा सम्बन्धी काम शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ । आयोगबाट सिफारिस भई आएका शिक्षकहरूलाई नियुक्ति गरी पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानीय तहहरूले गर्दै आएका छन् । यसै गरी अस्थायी वा करार शिक्षकको नियुक्ति गर्ने , शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने साथै निश्चित मापदण्डका आधारमा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

स्थानीय श्रोत शिक्षक (**LRT)** छनौट गरी आधारभूत तहहरुका शिक्षकहरुको मेन्टरिङ् कार्यहरु स्थानीय तहले गर्दै आएका छन् । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने काम शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले , प्रमाणीकरण तथा कष्टमाइज्ड तालिम पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने कार्य शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास कन्द्रले र शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने काम प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रहरूले गर्दै आएका छन् ।

बागमती गाउँपालिकामा शिक्षक व्यवस्थापन र विकासलाई विद्यालयको तहगत आवश्यकताअनुसार परिचालन गरिएको छ । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार यहाँ सामुदायिक विद्यालयतर्फ कुल ३१७ जना शिक्षकहरू कार्यरत छन्, जसमा दरबन्दीका १४३, राहतका ४८ र गाउँपालिका अनुदान एवं निजी स्रोतका शिक्षकहरू समावेश छन् । यी शिक्षकहरूले गाउँपालिकाका कुल ४,४१४ जना विद्यार्थीहरूलाई (आधारभूत तहमा ३,४६९ र माध्यमिक तहमा ९४५) अध्यापन गराइरहेका छन् । यस आधारमा गाउँपालिकाको औसत शिक्षक-विद्यार्थी अनुपात करिब १:१४ देखिन्छ, जुन राष्ट्रिय मापदण्डको तुलनामा निकै राम्रो हो । गाउँपालिकाले शिक्षकहरूलाई उत्तरदायी बनाउन 'नतिजामुखी शिक्षण' नीति अवलम्बन गर्दै कर्मचारी र जनप्रतिनिधिका छोराछोरीलाई अनिवार्य सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना गर्ने र नगरेमा तलबको १०% शिक्षा कर काट्ने जस्ता कडा नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।

शिक्षकहरूको व्यावसायिक विकासका लागि गाउँपालिकाले 'शिक्षा सहजकर्ता व्यवस्थापन कार्यविधि २०८२' मार्फत विद्यालयमै पुगेर प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने संयन्त्र तयार गरेको छ । माध्यमिक तहमा (विशेष गरी कक्षा ९–१० मा) सिकाइ उपलब्धि ४१.०८% मात्र हुनु गाउँपालिकाका लागि मुख्य चुनौती हो, जसलाई सुधार गर्न शिक्षकहरूका लागि प्रविधिमैत्री तालिम (ICT training) र नतिजामा आधारित प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू अघि सारिएका छन् । गाउँपालिकाले २०८४ सम्ममा विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन मापदण्ड लाई ८५% पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ, जसका लागि शिक्षकहरूको डिजिटल क्षमता अभिवृद्धि र स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा विशेष लगानी गरिएको छ ।

४.२.२.१ शिक्षक तयारी

समाजमा सदाचार, सुशासन र सकारात्मक धारणाको विकास गराउन शिक्षकको अहम् भूमिका रहेको हुन्छ । शिक्षकहरू एक सामान्य बौद्धिक व्यक्तिमात्र नभएर सामाज र राष्ट्र परिवर्तनका हस्ती पनि हुन् । शिक्षकहरू सक्षम र पेसाप्रति लगनशील भएको खण्डमा मात्र शिक्षाले गति पाउन सक्दछ । शिक्षकहरूले विद्यालयमा काँचो माटोको रूपमा रहेका बालबालिकालाई जीवनोपयोगी ज्ञान दिएर प्राज्ञिक व्यक्ति निर्माणका लागि अमूल्य योगदान प्रदान गर्दछन् । यस्ता शिक्षक तयार गर्न छोटो समयमा थोरै लगानीले सम्भव छैन । अधिक लगानी र लामो समयको अन्तरालमा उत्पादित जनशक्तिलाई व्यवस्थित बनाउन सकेको खण्डमा मात्र शिक्षाले गति लिन सक्दछ । बागमती गाउँपालिकाले शिक्षक तयारीका लागि देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

१. आवश्यकताअनुसार स्थानीय भाषा र संस्कृतिको ज्ञान भएका व्यक्तिहरूलाई शिक्षण पेसामा आकर्षित गरिनेछ,

२. शिक्षकको १५ दिने त्एम् तालिमलाई कक्षा कोठामा प्रयोग गर्न प्रेरित गरिनेछ,

३. शिक्षकको वृत्ति विकासलाई विशेष ध्यान दिइनेछ,

४. विद्यालय शिक्षाका उत्कृष्ट विद्यार्थीहरूलाई शिक्षा क्षेत्रका विषयहरू पढ्न अग्रसर गराईनेछ,

५. समयसमयमा विज्ञापन खोली योग्य, दक्ष र क्षमतावान् व्याक्ति छनौट गरी शिक्षक नियुक्त गरिनेछ ,

६. सङ्घीय सरकाबाट दरबन्दी थप दरबन्दी प्राप्त नभएसम्मका लागि गाउँपालिकाले खुला प्रतिस्पर्धाबाट स्वयंसेवक शिक्षक छनौट गरी परिचालन गरिनेछ ।

४.२.२.२ शिक्षण पेसामा आकर्षण र नियुक्ति

वर्तमान समयमा नेपालमा खुला प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट शिक्षक सेवा आयोगले शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गरेसँगै शिक्षकहरूको पेशागत सम्मानमा पनि सहयोग पुगेको छ । वर्तमान समाजले पूजीलाई सर्वोत्कृष्ट साधनका रूपमा स्वीकारेर दक्ष र सक्षम व्यक्ति पलायन हुन थालेका छन् । यस्तो परिप्रेक्ष्यमा समयानुकूल जीवन निर्वाहका लागि आवश्यक सेवा सुविधा विस्तार गर्नु पनि

शिक्षाण पेशाप्रति आकर्षण गराउने आधार हुनेछ । शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि काम गरेबापत अतिरिक्त सेवा सुविधाले पनि शिक्षण पेशामा आकर्षण गर्न सकिन्छ ।

१.योग्य, क्षमतावान, आदर्श तथा चरित्रवान व्यक्तिलाई शिक्षक बन्न प्रेरित गरिनेछ ।

२.शिक्षकहरूलाई समय समयमा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन र राम्रा कामको अनुकरणको वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।

३. शिक्षकहरूका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी व्यक्तित्व विकासमा सहयोग गरिनेछ ।

४. शिक्षकहरूको बढुवा प्रक्रियामा चुस्त दुरुस्त बनाउन विद्यार्थीको नतिजासँग शिक्षकको कासमु जोडिनेछ ।

५.शिक्षकहरूको पेशागत मर्यादा कायम राख्न राम्रो कामको प्रशंसा गरिनेछ ।

६. शिक्षण गरेको विषयमा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको सिकाइ उपलब्धिको आधारमा शिक्षकलाई थप सुविधा प्रदान गरिनेछ ।

४.२.२.३ शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप

विद्यार्थीको मस्तिष्क तब सक्रिय हुन्छ जब शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रभावकारी हुन्छ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप कस्तो बानाउने भन्ने कुरा सम्बन्धीत शिक्षकमा निर्भर हुन्छ भने प्राविधिक सहयोग विद्यालय र समुदायको रहेको हुन्छ।जबसम्म शिक्षकहरूमा अन्तरहृदयदेखि केहि गरूँ भन्ने भावनाको विकास हुँदैन तबसम्म विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुनसक्दैन । बागमती गाउँपालिकाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्वन गर्नेछ ।

१.शिक्षकहरूममा अन्तरहृदयदेखि नै पेसा प्रतिको सम्मानभाव र जिम्मेवारी महसुस गराईनेछ ।

२.विद्यार्थीको पूर्व क्षमतालाई आँकलन गरी रूची, क्षमता र लगावका आधारमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ ।

३. बालबालिकाको पठन सीप विकासका लागि विगतमा गरीएका तालिमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

४. पाठ्यक्रमलाई मूल आधार बनाई पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण र कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याइनेछ ।

५. स्थानीय स्रोत साधानको अधिकतम उपयोग गर्दै सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको शिक्षण सिकाइमा प्रयोग गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ र आवश्यक तालिम तथा सहयोग प्रदान गरिनेछ ।

६. प्रत्येक विद्यार्थीहरूका लागि आवश्यक विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्याब, पुस्तकालय, इ– पुस्तकालय र सामुदायिक पुस्तकालयको थप विकास गरिनेछ ।

७. गरेर सिक्ने, प्रयोगात्मक, परियोजनामा आधारित सिकाइलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

८. कक्षा शिक्षण र विषयगत शिक्षण परम्पराको पूर्ण कार्यन्वयन गरिनेछ ।

४.२.२.४ शिक्षकको उत्तरदायित्व

शिक्षामा आएको नया परीवर्तन संस्थागत गर्न शिक्षक महत्त्वपूर्ण सहयात्री हुन् । शिक्षक शिक्षण पेसाको शीर्ष व्यक्ति हो । शिक्षकले आफ्नो पेशाप्रति निर्वाह गर्नुपर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारीको जस अपजस स्वय्ममा रहेको हुन्छ । शिक्षकले जति उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्यो शिक्षा क्षेत्रले त्यति नै गति पाउने भएकाले शिक्षकको उत्तरदायित्व अपरिहार्य पक्ष बन्दै गएको छ ।यस योजनाले शिक्षक उत्तरदायित्वका लागि निम्न कार्यनीति कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१.विधार्थीको सिकाइको लागि शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाइनेछ ।

२.विद्यार्थीको उपलव्धिका आधारमा शिक्षकको मुल्यांङ्कन गरिनेछ ।

३.विद्यार्थीको सफलता र असफलताको जिम्मेवारी सम्बन्धीत सरोकारवालालाई दिइनेछ भने त्यसको नेतृत्व शिक्षकलाई दिइनेछ ।

४.विद्यालयको चलअचल सम्पतिको संरक्षण र सामग्रीको उत्पादन र त्यसको प्रयोगको प्रभावकारिता मापन गर्न लगाइनेछ ।

५.निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, विद्यार्थी अभिलेख तयार, विद्यार्थी प्रगतिको विवरण तयार, विषयगत शिक्षण योजनाको तयारी तथा प्रयोग गर्न लगाइनेछ ।

४.२.२.५ शिक्षक सहयोग पद्धति

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शिक्षक शैक्षिक परिवर्तनका अगुवा हुन् । शैक्षिक परिवर्तनमा नेतृत्वलाई सहयोग पुऱ्याउने नभएमा नेत्तृत्व असफल हुने र शिक्षा प्रणाली नै धरापमा पर्न सक्छ । त्यसैले शिक्षकलाई सहयोग पुर्याउन यस योजनाले निम्न कार्यनीति लागु गर्नेछ:

१.शिक्षकहरूलाई पेशागत सहयोग गर्न प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह इन्चार्जलाई थप जिम्मेवार बनाइनेछ ।

२.सामाजिक,आर्थिक, राजनैतिक, सांस्कृतिक, नैतिक समस्याको पहिचान गरी निराकरण गरिनेछ ।

३.आवश्यकताअनुसार क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

४.सूचना सञ्चारका आधुनिक प्रविधिसम्बद्ध तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

५.शिक्षा क्षेत्रका गुनासो सुनि आवश्यक पेशागत सम्मान र सहयोगको व्यवस्था गरिनेछ ।

६.शिक्षकहरूलाई नेपालका नमुना विद्यालय भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ ।

७.शिक्षा क्षेत्र सम्बद्ध प्राकृतिक प्रकोपहरूमा शिक्षकहरूको सुरक्षा गर्न आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

८.विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता सम्बन्धी तालिम दिइनेछ ।

९.मनोसामाजिक परामर्शको तालिम व्यवस्थापन गरिनेछ ।

१०. विद्यालयमा शिक्षकले भोग्नु परेका समस्याहरू छलफलबाट पत्ता लगाई तिनको निराकरण गर्न गाउँपालिकाबाट सहजीकरणको भूमिका नर्वाह गरिनेछ ।

११. स्थानीय स्रोत शिक्षकहरु (**LRT)** तोकि क्लस्टरगत रुपमा जिम्मेवारी दिइने छ ।

४.२.२.६ शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम

शिक्षक एक बहुआयामिक व्यक्तित्व हो । उसले एक क्षेत्र र विधाको ज्ञानले मात्र पेशागत दख्खल देखाउन सक्दैन त्यसै गरी एक समयको ज्ञानले सदाका लागि पर्याप्त हुन्छ भन्नु सर्वथा गलत कुरा हो । त्यसैले शिक्षकलाई समयानुकूल अद्यावधिक,जागरुक र समयसापेक्ष बनाउनु शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रमको उद्देश्य हो । शिक्षक क्षमता विकास कार्य गराउन यस गाउँपालिकाले निम्नानुसारका कार्यनीतिहरू लागु गर्नेछ ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१.शिक्षा तालिम केन्द्र तथा अन्य संस्थाहरूले आयोजना गरेका पेसागत विकास तालिममा शिक्षकहरूलाई अनिवार्य सहभागी गराइनेछ र तालिममा सिकेका कुराहरू समूहमा आदानप्रदान गर्न लगाइनेछ ।
२.गाउँपालिकास्तरीय क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
३.पेसागत सहयोग पुऱ्याउने खालका सन्दर्भ सामग्री,पूरक सामग्री, सूचना प्रविधिमा आधारित सामग्रीको प्रयोग पक्षमा जोड दिइनेछ ।
४.विषयगत समस्याहरू सङ्कलन गरी सामूहिक निकास निकाल्ने विषयगत समिति गठन तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम निरन्तर गरिनेछ ।
५.शिक्षकको पेसागत प्रोत्साहनका लागि शिक्षक सम्मान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
६.कुनै विद्यालयले गरेको असल अभ्यासको सम्मान गर्दै अन्य विद्यालयमा पनि विस्तार गरिनेछ ।
७.शिक्षकहरूमा सकारात्मक स्वच्छ प्रतिस्पर्धाको भावना विकास गराउन प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८.राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका शिक्षा क्षेत्रका नवीनतम् प्रविधिलाई शिक्षकको क्षमता विकास सम्बद्ध बनाउन विभिन्न तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला सञ्चालन गरिनेछ ।
९.सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग र व्यवस्थापन सीपको विकासमा जोड दिइनेछ ।

४.२.३ लक्ष्य

गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित हुने ।

४.२.४ उद्देश्य

- सक्षम शिक्षक आपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नु ।
- शिक्षक नियुक्ति र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउनु ।
- विषयवस्तुमा निपुण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्नु ।
- सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्नु ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।
- शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्नु ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

४.२.५ रणनीतिहरू

- शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगतरूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान / पुनर्वितरण तथा थप गरिने .
- रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा शिक्षक नियुक्ति गरिने
- प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकास सम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाईने
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत् शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराईने। यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक (**LRT)** तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने
- शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने
- शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको वृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने
- शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकामा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने
- शिक्षकसँग कार्यसम्पादन करार गरी, मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन र सम्मान कार्यक्रममा आवद्ध गरिनेछ ।

४.२.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

सक्षम र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार हुने ।

प्रमुख नतिजाः

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

- राष्ट्रिय शिक्षक सक्षमता कार्यढाँचाको आधारमा शिक्षक तयारी, छनौट र पेसागत विकास हुने ।
- शिक्षक तयारीका कोर्सहरूमा पर्याप्त विषयगत तथा शिक्षण सिकाइसम्बन्धी सक्षमता विकास हुने ।
- शिक्षण पेसा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित हुने ।
- पेसागत विकासका प्रावधानहरूको विस्तार र सुदृढीकरण हुने
- शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत् निरन्तर पेसागत सहयोग प्राप्त हुने ।
- शिक्षकको उपस्थिति, शिक्षण विधि तथा तौरतरिका र कार्यसम्पादनमा सुधार हुने ।
- शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान / पुनर्वितरण हुने ।
- शिक्षकको आपूर्ति नियमित रूपमा हुने ।
- शिक्षकको वृत्ति विकासका लागि परादर्शी र वस्तुनिष्ठ आधारसहितको पद्धति स्थापित हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरु तथा परिणात्मक लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ २०८३	२०८३ २०८४	२०८४ २०८५	२०८५ २०८६	२०८६ २०८७			
१	असल अभ्यासको अवलोकन भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	गा.पा.
२	कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा दिने	शिक्षक	७	७	७	७	७	७	१४	
३	शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	१
४	शिक्षक पेसागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागि शिक्षकको इ सञ्जाल बनाउन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
५	शिक्षक मेन्टरिङ/कोचिङका लागि कार्यक्रम सञ्चालनका गरेर शिक्षक पेसागत सहयोग विकास गर्ने तथा स्थानीय स्रोत शिक्षकको परिचालन	स्थानीय स्रोत शिक्षक/निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
६	विद्यालय तथा पालिका स्तरमा प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकलाई पेसागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समूह बैठक/घुम्ती बैठक सञ्चालन गर्ने	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००	
७	आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेसागत सहयोग तालिम सञ्चालन गर्ने	जना	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५००	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	शिक्षिक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत् सिकाइ उपलव्धिमा सुधार ल्याउने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	स्थानीय तह, विद्यालय
१०	कक्षा १ देखि ३ सम्म क्रमिक सिकाइ रणनीतिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालनका लागि तालिमको व्यवस्था	पटक	१				१	१	४	
११	एकीकृत पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि कक्षा १ देखि ३ सम्मका शिक्षकहरूलाई साक्षरता तथा गणितीय सिप एकीकृत तालिमको व्यवस्था	शिक्षक कक्षा (१-३)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	गा.पा.
१२	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माणका लागि तालिम वा कार्यशालाको व्यवस्था	पटक	१				१	१	४	
१३	एकीकृत पाठ्यक्रममा पठन तत्त्व तथा एकीकृत ढाँचासम्बन्धी पुर्नताजगी तालिमको व्यवस्था	शिक्षक (१ देखि ३ कक्षा)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	गा.पा.
१४	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागि तालिमको व्यवस्था	पटक	१				१	१	४	
१५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली विकास र कार्यान्वयन	सबै विद्यालय	√	√	√	√	√	√	√	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१६	शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धी प्रावधान कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रणाली विकास गर्ने (जस्तै) प्रधानाध्यापक/ आधारभूत संयोजक/अनुभवी शिक्षक परिचालन	निरन्तर	√	√	√	√		√	√	
१७	विज्ञ समूह गठन र परिचालन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१८	शिक्षक सिकाइ समूह गठन र परिचालन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१९	वैकल्पिक विधिको प्रयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२०	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने र निरन्तरताका लागि निम्न काम गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
२१	शिक्षकलाई शिक्षण कार्य प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक तथा प्राविधिक सहयोग पुर्‍याउने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
२२	प्राविधिक सहयोगकर्ताका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
२३	प्राविधिक सहयोगकर्ताबाट नियमित कक्षा अवलोकनको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
२४	शिक्षकहरूको नियमित समीक्षा बैठक सञ्चालन, अन्तरक्रिया र छलफलको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
२५	दिगो र प्रभावकारी रूपमा शिक्षकलाई पेसागत सहयोग प्रदान गर्नेप्रणाली विकास र निरन्तरताको सुनिश्चितता गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.३ शिक्षामा समता र समावेशीकरण

४.३.१ परिचय

प्राचीन युगमा मानिसहरूले देखेर अनि प्रत्यक्ष भोगेका व्यवहारबाट शिक्षा प्राप्त गर्थे । बिस्तारै समयको बदलिदो क्रमसँगै आफ्ना अग्रज, आश्रम , गुरू सन्त, महात्मा धर्मप्रचारक विभिन्न पुस्तक तथा ग्रन्थका श्रवणबाट प्राप्त गर्दै विभिन्न विद्यालय, विश्व विद्यालय ,पुस्तकालय सङ्ग्रहालय, रेडियो, टिभी, इन्टरनेट, कम्प्युटर , मोबाइल लगायत विभिन्न आधुनिक विद्युतीय उपकरणबाट प्राप्त गरिएको अवस्था छ । शिक्षालाई समय सुहाउँदो ढङ्गबाट प्रदान र ग्रहण गर्दै लैजानु पर्ने आजको टड्कारो आवश्यकता देखिन्छ ।

समावेशी शिक्षा भन्नाले शिक्षाको मूलधारबाट बञ्चित भई राज्यले चाहेको जनशक्ति उत्पादन गर्न नसकेको अवस्थामा शिक्षा प्रदान गर्नु भन्ने बुझिन्छ । सङ्कुचित अर्थमा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता भन्ने बुझिय तापनि व्यापक अर्थमा भौगोलिक, आर्थिक , सामाजिक , साँस्कृतिक , धार्मिक , शारीरिक, मानसिक तथा जातीय ढङ्गबाट उपेक्षित भन्ने बुझिन्छ। हाल विकसित परिवेश सँगै सडक बालबालिका अनाथ घरेलु हिंसा पीडित, द्वन्द्व पीडित, सहिद परिवार, बेपत्ता घाइते , अपाङ्गता सबै किसिमका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता र सुनिश्चितता भन्ने बुझिन्छ ।

४.३.२ वर्तमान अवस्था

बागतमी गाउँपालिकाले अपाङ्गता भएका बालबालिका र सीमान्तकृत समुदायलाई शिक्षाको मूल प्रवाहमा ल्याउन विशेष आर्थिक तथा नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । गाउँपालिकाको “विद्यार्थी छात्रवृत्ति व्यवस्थापन कार्यविधि“ अनुसार दलित, सीमान्तकृत (विशेष गरी अति विपन्न तामाङ समुदाय), र आर्थिक रूपमा असक्षम परिवारका विद्यार्थीहरूलाई वार्षिक रूपमा निश्चित कोटा र नगद सहयोग उपलब्ध गराइन्छ। अपाङ्गता भएका बालबालिकाको हकमा, उनीहरूको अपाङ्गताको प्रकृति (रातो, निलो, पहेलो वा सेतो कार्ड) का आधारमा पोसाक, शैक्षिक सामग्री र आवतजावतमा सहजताका लागि थप प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था गरिएको छ । यसले विशेष गरी कक्षा १० सम्मको विद्यार्थी

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

टिकाउ दर (Retention Rate), जुन हाल ५२% मात्र छ, त्यसलाई बढाउन र विद्यालय बाहिर रहेका ३५.५९% जनसङ्ख्यालाई साक्षरताको दायरामा ल्याउन मद्दत पुऱ्याउने लक्ष्य राखिएको छ ।

गाउँपालिकाले आफ्नो ११.५% शिक्षा बजेटको एक हिस्सा यी लक्षित वर्गका लागि छुट्याएको छ, जसमा माध्यमिक तहका जेहेन्दार तर विपन्न विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक धार (कृषि तथा पशु विज्ञान) मा अध्ययन गर्न विशेष प्राविधिक छात्रवृत्ति समेत समावेश छ । समावेशी पूर्वाधार विकासका लागि विद्यालयहरूलाई 'अपाङ्गतामैत्री' (च्बmउक र विशेष शौचालय) बनाउन गाउँपालिकाले २०८२ सम्मको रणनीतिक योजनामा स्पष्ट कार्यतालिका राखेको छ । यस्तो समतामूलक नीतिले भौगोलिक रूपमा विकट रहेका वडा नं. ६ र ७ जस्ता क्षेत्रका सीमान्तकृत बालबालिकालाई पनि गुणस्तरीय शिक्षा र प्रविधिमा पहुँच सुनिश्चित गर्न सघाउ पुर्याएको छ ।

४.३.३ लक्ष्य

शिक्षामा आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम बनाउने

४.३.४ उद्देश्य

- महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले बञ्चितिमा परेका व्यक्तिहरूलाई शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने .
- लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने,
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकूल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुनिश्चित गर्ने,
- शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनालाई जवाफदेही बनाउने,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विवधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि गरी विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने,
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुव्र्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चितता गर्ने ।

४.३.५ रणनीतिहरू

- घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाइने,
- सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने,
- आवश्यकतामा आधारित वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमूनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने,
- आधारभूत तहमा बहु तथा मातृभाषामा सिकाइको अवसर प्रदान गरिने,
- शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गरिने,
- आवश्यकताअनुसार पोसाक, स्टेसनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइने,
- सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने,
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुव्र्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने,
- विद्यालयमा अभिभावकको सहभागिता बढाइने,
- शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने,
- समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गर्ने ।

४.३.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

उपलब्धिः

विद्यालय तहको शिक्षामा समतामूलक पहुँच र समावेशी सहभागितासहित सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित हुने

प्रमुख नतिजाः

- महिला, दलित, जनजाति, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गता भएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले वञ्चितिमा परेका सबै बालबालिकाहरूले शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने,
- लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि भई गुणस्तर सुधार हुने,
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुधार हुने,
- शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनाहरू जवाफदेही हुने,
- पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विविधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि हुने,
- सबै विद्यालयहरू बालमैत्री हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शिक्षामा समता र समावेशीकरणका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ २०८३	२०८३ २०८४	२०८४ २०८५	२०८५ २०८६	२०८६ २०८७			
१	स्थानीय तहहरूमा व्यक्तिको अवस्था, सिकाइ आवश्यकता पहिचान गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	गा.पा.
२	शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्धति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
३	विद्यालय बाहिर रहेको सबै बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन तथा अध्ययनमा निरन्तरताको सुनिश्चित गर्न जनसहभागिता सहितको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	विशेष लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम तथा अवसर लागतसँग	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

	तादाम्य गरी छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाउन									
५	सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर, शौचालय जस्ता भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार अपाङ्गता एवं लैङ्गिकमैत्री बनाउने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	संघ, प्रदेश र गा.पा.
६	बालबालिकालाई अध्ययनको निरन्तरताका लागि दिवा खाजा व्यवस्था लगायतका विभिन्न प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै बालकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबिच सुमधुर सम्बन्ध विकास, सिकाइमुखी शिक्षण पद्धति, कक्षाकोठा, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्बन गन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
७	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप अनुरूप पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण गरी पाठ्यक्रममा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका विषयवस्तु समावेश गर्न	पटक	१	१			१	३	६	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	स्थानीय तहका शिक्षा अधिकृत, प्रअ, शिक्षक तथा विव्यसका पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण गर्ने									
८	पाठ्यक्रम तथा सिकाइ सामग्रीलाई अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउदै सबै बालबालिकाको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
९	आजीवन सिकाइ तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागीहरूको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने	पटक	१	१			१	३	६	
१०	पाठ्यक्रमलाई स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गर्ने र सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आवद्ध गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
११	स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाका उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई	पटक		१				१	२	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाई अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यस्था मिलाउने									
१२	विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुव्र्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चित गर्न यस सम्बन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना गन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
१३	पहुँचयुक्तताको लेखाजोखा र कार्यगत सीमितताको प्रारम्भिक पहिचान तथा आवश्यकताअनुसार सहायक सामग्रीहरूको उपलब्धता	पटक	१	१			१	३	६	
१४	अपाङ्गता पहिचान विद्यालयमा लागु गरी सहायता सामग्री वितरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.४ विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम

४.४.१ परिचय

बालबालिकाको विकास तथा सिकाइसँग उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थाको प्रत्यक्ष्य सम्बन्ध हुन्छ । बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था राम्रो भए उनीहरूलाई सिकाइ सहभागिता बढाइ शैक्षिक उपलब्धि सुधार गर्न प्रोत्साहित गर्न सकिन्छ । विद्यालयमा दिइने दिवा खाजा र स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमले विद्यार्थीको भर्ना तथा टिकाउ दर बढाउन, अनुपस्थित हुने र बिचैमा छाड्ने दर घटाउन योगदान गरी सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सहयोग गर्दछ । बालबालिकामा हुने विभिन्न प्रकारका रोग तथा कुपोषणलाई न्यूनीकरण गर्न, उनीहरूलाई विद्यालय शिक्षाप्रति आर्कर्षित गर्न र शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न दिवा खाजाले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । नेपालमा सन् १९७४ देखि छानिएका जिल्लाका छानिएका प्राथमिक विद्यालयमा विश्व खाजा कार्यक्रमको खाद्यान्न अनुदानमा आधारित दिवा खाजा कार्यक्रम प्रारम्भ भएको थियो । आर्थिक वर्ष २०७७ र २०७८ मा सामुदायिक विद्यालयमा बालविकासदेखि कक्षा ५ का सबै विद्यार्थीलाई दिवाखाजाको व्यवस्था गरिएको छ । नेपालसरकारले दिवा खाजामा विगत केही वर्षदेखि लगानी विस्तार गर्दै आई आर्थिक वर्ष २०७७-७८ मा यो लगानी करिब ८ अरब पुगेको थियो । नेपालको हाल कार्यान्वयनमा रहेको सोह्रौँ योजना लगायत शिक्षा क्षेत्रका मुख्य रणनीतिक दस्तावेजहरूमा दिवा खाजा, स्वास्थ्यलाई प्राथमिकता दिइएको छ भने विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजनाले बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य तथा पोषण स्थितिमा सुधार ल्याई उनीहरूलाई विद्यालयमा टिकाउने जस्ता शैक्षिक उपलब्धिहरू हासिल गर्न महत्त्वपूर्ण योगदान दिएको छ ।

४.४.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकाले “स्वस्थ शरीरमा नै स्वस्थ मस्तिष्कको विकास हुन्छ” भन्ने मान्यताका साथ सङ्घीय सरकारको विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम निर्देशिका र राष्ट्रिय विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण नीति अनुरूप स्वास्थ्य र पोषणका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिएको छ ।

विद्यालय स्वास्थ्य र दिवा खाजासम्बन्धी नीति र अभ्यास

बागमती गाउँपालिकामा सञ्चालित विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण कार्यक्रमका मुख्य पक्षहरू यस प्रकार छन्ः

स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजाः सङ्घीय सरकारले कक्षा ५ सम्मका विद्यार्थीका लागि उपलब्ध गराउने दिवा खाजाको रकमलाई बागमतीले स्थानीय उत्पादनसँग जोडेको छ । यहाँको मुख्य पेशा कृषि र पशुपालन भएकाले खाजामा स्थानीय स्तरमै उत्पादित पोषिलो अन्न, गेडागुडी, अण्डा र दूधलाई समावेश गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइएको छ । यसले बालबालिकाको पोषणस्तर सुधार्नुका साथै स्थानीय किसानको आयआर्जनमा पनि टेवा पुर्याएको छ ।

WASH (पानी, सरसफाइ र स्वच्छता) पूर्वाधारः गाउँपालिकाले आफ्ना सबै विद्यालयहरूमा स्वच्छ पिउने पानी र छात्र–छात्राका लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयको व्यवस्थालाई अनिवार्य गरेको छ । २०८२ सम्ममा विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन मापदण्ड लाई ८५% पुर्‍याउने लक्ष्य अन्तर्गत ‘महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन’ का लागि किशोरीहरूलाई निःशुल्क सेनेटरी प्याड वितरण र डिस्पोजल मेसिनको व्यवस्था गरिएको छ ।

स्वास्थ्य सेवा र सिकाइमा प्रभाव

नियमित स्वास्थ्य परीक्षणः गाउँपालिकाले स्थानीय स्वास्थ्य चौकीहरूसँगको समन्वयमा विद्यालयहरूमा वार्षिक स्वास्थ्य परीक्षण, जुकाको औषधि वितरण र भिटामिन ’ए’ क्याप्सुल खुवाउने कार्यक्रमलाई शैक्षिक क्यालेन्डरमै समावेश गरेको छ ।

टिकाउ दरमा सुधारको लक्ष्यः माध्यमिक तहमा विद्यार्थी टिकाउ दर ५२% मात्र रहनुमा पोषण र स्वास्थ्यको पनि भूमिका हुने देखिएकाले, गाउँपालिकाले खाजा कार्यक्रमलाई विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा नियमित गराउने (Retention) एउटा आकर्षणको रूपमा प्रयोग गरेको छ ।

स्वच्छ वातावरण र बगैँचाः ‘एक विद्यालय, एक बगैँचा’ को अवधारणाअनुसार कतिपय विद्यालयहरूले आफ्नै बारीमा तरकारी खेती गरी विद्यार्थीलाई ताजा र स्वस्थ खाजा खुवाउने अभ्यास सुरु गरेका छन् ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मुख्य नीतिः गाउँपालिकाले २०८२ सम्ममा सबै आधारभूत विद्यालयहरूलाई पूर्ण 'स्वस्थ विद्यालय' (Healthy School) को रूपमा विकास गर्ने र सिकाइ उपलब्धिलाई ६०% पुर्याउन पोषणलाई आधार बनाउने लक्ष्य राखेको छ ।

चुनौती एवं अवसरहरु

चुनौतीहरु यस प्रकार छन्ः

- दिवा खाजा, स्वास्थ्य तथा पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छताका कार्यक्रमहरूलाई दिगो र प्रभावकारी ढङ्गले व्यवस्थित गर्ने ।
- सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्यालय खाजाका लागि उपयुक्त स्वरूप निर्धारण गरी पौष्टिक तथा स्वस्थकर विद्यालय खाजा सुनिश्चित गर्ने ।
- विद्यालय खाजा तथा विद्यालय स्वास्थ्य सम्बन्धी सचित्र पोषण पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु ।
- विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रमलाई स्थानीय कृषि तथा व्यापारसँग जोड्ने ।
- सरसफाइ तथा स्वच्छताका लागि मापदण्ड विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- कार्यक्रमलाई प्रभावकारी ढङ्गले अनुगमन गर्ने ।

विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण

विद्यार्थीको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थाले उनीहरूको संज्ञानात्मक क्षमता, शैक्षिक उपलब्धि,गुणस्तरीय जीवन तथा समाजका लागि विभिन्न पक्षमा योगदान गर्ने क्षमतालाई प्रभाव पार्ने भएकाले उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था राम्रो बनाइनु पर्दछ । यसका लागि विद्यालयमा अधारित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमका माध्यमबाट स्वास्थ्य तथा पोषण सेवा तथा शिक्षा प्रदान गर्नु निकै प्रभावकारी तरिका देखिएको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमले बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणमा सुधार गरी सिकाइमा सुधार गर्नका लागि विभिन्न किसिमका स्वास्थ्य शिक्षा प्रदान गर्नुका साथै सबै विद्यार्थीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था सुधार गर्ने उद्देश्य तथा रणनीतिअनुरूप वार्षिक स्वास्थ्य

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परीक्षण अर्धवार्षिकरूपमा जुकाको औषधी कशोरीका लागि फोलिक एसिड तथा अइरन चक्की वितरण कार्यक्रम स्वास्थ्य क्षेत्रबाट हुने गर्दछ ।

सरसफाइ र स्वच्छता

विद्यालयमा हुने सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभ्यास तथा शिक्षाले बालबालिकाको स्वास्थ्यमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने स्पष्ट छ । यसले बालबालिकाको भावी जीवनका लागि सरसफाइ तथास्वच्छताको अभ्यासमा सहयोग गर्नाका साथै परिवार तथा समुदायमा पनि यसले सकारात्मक प्रभाव पार्दछ ।खास गरी विद्यालय क्षेत्रमा सबै विद्यार्थीहरूका लागि स्वच्छ पिउने पानी र विद्यार्थी सङख्याको आधारमा अलगअलग सफा र सुरक्षित स्थानमा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, लैङिगक मैत्री, शौचालय हुन आवश्यक छ ।

४.४.३ लक्ष्य

विद्यालय शिक्षा अन्तर्गत बालबालिकाको स्वस्थता र पोषणको अभिवृद्धि गर्ने

४.४.४ उद्देश्य

- प्रत्येक विद्यालयमा बालबालिकालाई स्वस्थकर तथा पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ।
- विद्यालयमा बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छताका सेवामा सुधार गरी व्यवहारमा परिवर्तन गर्नु ।
- अभिभावक तथा अन्य सरोकारवालाहरूको समन्वय तथा सहभागितामा सुदृढ गरी बालबालिकाको पोषण,स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।

४.४.५ रणनीतिहरू

योजनाका उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नलिखित रणनीतिहरू अवलम्वन गरिनेछः

- शिक्षा, स्वास्थ्य र कृषि क्षेत्रलाई समेत समेटी गरी विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण रणनीति तयार गरिने।
- बालबालिकाको लागि विद्यालयमा नै स्थानीय स्तरमा उत्पादित सफाताजा र पोषिलो खाजा तयार गरी वितरण गरिने छ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- भान्सा तथा भण्डार व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने सामग्री आदिको स्वच्छता सम्बन्धी परामर्श तथा बालबालिकामा समूहमा हात धुने बानी विस्तार गरिनेछ ।
- सबै विद्यालयमा समेतको प्राथमिक उपचार बाकस प्रदान गर्ने तथा आधारभूत प्रथमिक उपचारको तरिका सम्बन्धमा समय सापेक्ष अद्यावधिक गरिएको हुने ।
- अभिभावक आमा समूह मार्फत् सचित्र पोषण पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- सरसफाइका आवश्यक पूर्वाधारहरूको पूर्ण विकास भएको हुने ।
- स्थानीय उत्पादनमा आधारित चक्रीय पोषणयुक्त दिवा खाजाको पूर्ण प्रबन्धको सुनिश्चितता हुने ।
- सरसफाइ तथा स्वच्छताका लागि मापदण्ड विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

४.४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार ,
- मनोसामाजिक सुधार साथै स्वच्छ पिउने पानी तथा सरसफाइप्रति सचेत भएको हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- विद्यालय दिवा खाजा कार्यविधि २०७७ ,अद्यावधिक तथा थप प्रभावकारिताका साथ कार्यान्वयन भएको हुने ।
- विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण रणनीति अद्यावधिक र परिमार्जन गरिएको हुने ।
- सबै माध्यमिक विद्यालयमा एक विद्यालय एक स्वास्थकर्मी परिचालन भएको हुने ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सवै विद्यालयमा प्राथमिक उपचार बाकस प्रदान गर्ने तथा आधारभूत प्राथमिक उपचारको तरिका सम्बन्धमा समय सापेक्ष अद्यावधिक गरिएको हुने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रममा किशोरी शिक्षा सम्बन्धी विषय समावेश हुने ।
- प्रत्येक विद्यालयहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी आवश्यक पूर्ण पूर्वाधार विकास भएको हुने ।
- स्थानीय उत्पादनमा चक्रीय पोषणयुक्त दिवा खाजाको पूर्ण प्रबन्धको सुनिश्चितता हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषणका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ २०८३	२०८३ २०८४	२०८४ २०८५	२०८५ २०८६	२०८६ २०८७			
१	विद्यालय दिवा खाजा कार्यविधि अद्यावधिक र परिमार्जन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	गा.पा.
२	एक माध्यमिक विद्यालय एक स्वास्थकर्मी	विद्यालय	९	९	९	९	९	९	९	
३	User Manual समेतको प्राथमिक उपचार बाकस	विद्यालय	विद्यालय	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६
४	स्थानीय पाठ्यक्रममा किशोरी शिक्षा	कक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	विद्यालयहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी आवश्यक पूर्ण पूर्वाधार विकास	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
६	स्थानीय उत्पादनमा चक्रिय पोषणयुक्त दिवाखाजा	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
७	विद्यालयमा पोषण कर्नर निर्माण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
८	अभिभावक आमा समूह, दिवा खाजा तथा सचेतना कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	दिवाखाजा कार्यक्रम विस्तार (कक्षा ६ देखि ८)	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.५ विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता

४.५.१ परिचय

युद्ध, द्वन्द महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपाय सहितका शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको रूपमा लिने गरीन्छ । यसको मूल उद्देश्य विभिन्न कारणले उत्पन्न सङ्कटकालिन अवस्थामा बालबालिका लगायत हिंसासँग सम्बद्ध व्यक्तिहरूको जीवन रक्षा, प्रकोपबाट सिर्जित सङ्कटको व्यवस्थापन, सामाजिक द्वन्द तथा हिंसा र दुरूपयोगबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई निर्वाद रूपमा क्रियाशील हुने गरी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो । आपतकालिन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बालअधिकारको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । यसमा प्राकृतिक प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण, महामारी, युद्ध, द्वन्द व्यवस्थापन आदि कुराहरू समावेश गरीन्छ ।

४.५.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको वर्तमान संविधानले बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध गरेको छ । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुविधाविहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्टिय कार्यढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६८ ले विद्यालयलाई सशस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत राजनीतिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुव्र्यवहार र शोषणबाट मुक्त राख्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । हाल कोभिड १९ को विश्वव्यापी महामारीको अवस्थामा शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न वैकल्पिक माध्यमबाट शिक्षण सिकाइ गर्न विभिन्न नीतिगत कार्यक्रहरू हुँदै आएका छन । जसमध्ये सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका, २०७७ विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना, २०७७ विद्यालय सञ्चालन कार्यढाँचा, पाठ्वस्तु समायोजन ढाँचा जारी भएको छ ।

बागमती गाउँपालिकाले विद्यालयहरूलाई सुरक्षित सिकाइ केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सङ्घीय सरकारको वृहत्तर विद्यालय सुरक्षा रूपरेखा (Comprehensive School Safety Framework-CSSF) र ’विद्यालयमा आधारित विपद् जोखिम

न्यूनीकरण (SBDRR) पद्धतिलाई आत्मसात् गरेको छ । भौगोलिक रूपमा विकट र पहिरोको जोखिम रहेका वडा नं. २ (गिम्दी), ४ (प्युटार) र ६ (आश्रङ) जस्ता क्षेत्रहरूमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण (DRR) लाई विद्यालयको वार्षिक कार्ययोजनामा अनिवार्य समावेश गरिएको छ ।

बृहत्तर विद्यालय सुरक्षाका तीन स्तम्भ र बागमतीको अभ्यास

बागमती गाउँपालिकाले ऋक्क्ँ का तीनवटा मुख्य स्तम्भहरूलाई यसरी कार्यान्वयन गरीरहेको छः

१. सुरक्षित विद्यालय सुविधाहरू (Safe School Facilities):

२०७२ को भूकम्पपछि पुनःनिर्मित विद्यालय भवनहरूलाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाइएको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो शिक्षा बजेटको एक हिस्सा विद्यालयको पर्खाल निर्माण, पहिरो नियन्त्रण र विद्यालय क्षेत्रको सुरक्षित घेराबेरामा खर्च गर्दै आएको छ । विद्यालय भवन निर्माण गर्दा अनिवार्य रूपमा प्राविधिक मापदण्ड पालना गर्ने नीति लिइएको छ ।

२. विद्यालय विपद् व्यवस्थापन (School Disaster Management):

प्रत्येक विद्यालयमा 'विद्यालय विपद् व्यवस्थापन समिति' गठन गरिएको छ । यस अन्तर्गत विद्यालयहरूले आफ्नै 'विद्यालय सुधार योजना' (SIP) मा विपद् व्यवस्थापन योजना समावेश गर्दछन् । विद्यालयमा प्राथमिक उपचार सामग्री (First Aid Kit Box) को व्यवस्था र आपत्कालीन अवस्थामा सुरक्षित निकासका लागि 'मक् ड्रिल' (Mock Drill) वा कृत्रिम अभ्यासहरू सञ्चालन गर्ने अभ्यास सुरु गरिएको छ ।

३. जोखिम न्यूनीकरण र उत्थानशीलता शिक्षा (Risk Reduction and Resilience Education):

गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा बागमतीको भूगोल, यहाँ हुन सक्ने प्राकृतिक विपद् (जस्तैः पहिरो, चट्याङ, र बाढी) र त्यसबाट बच्ने उपायहरूलाई समावेश गरिएको छ । विद्यार्थीहरूलाई केवल सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र नभई विपद्को समयमा अपनाउनु पर्ने व्यवहारिक सीपहरू सिकाउने कार्य भइरहेको छ ।

चुनौतीहरू तथा अवसर

आपतकालीन अवस्थामा लागु गरिने पाठ्यवस्तु, छुट्टै योजना बनाउने कि योजनाको हरेक अङ्गमा यसलाई समावेस गर्ने, योजना तत्कालीन बनाउने कि दीर्घकालीन, योजनामा सङ्कटका कुनकुन पक्षलाई समावेश गर्ने, अनुमान गर्न नसकिने, घटनालाई योजनामा कसरी समेट्ने आदि यसका चुनौतीहरू रहेका छन ।

नेपालको संविधानले सबैलाई अनिवार्य, तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था र बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुविधाविहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्ट्रिय कार्य ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ ले विद्यालयलाई ससस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत साजनितिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुव्र्यवहार र शोषणबाट मक्त राख्ने नीतिगत व्यवस्था आदि अवसरहरू रहेका छन ।

चुनौती र आगामी योजना (२०८२ सम्मको लक्ष्य)

बागमतीमा विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा केही चुनौतीहरू अझै कायम छन् । विशेष गरी विकट वडाहरूमा सञ्चार र पहुँचको कठिनाइले गर्दा आपत्कालीन उद्धार कार्य चुनौतीपूर्ण हुनसक्छ । यसलाई सम्बोधन गर्न गाउँपालिकाले निम्न रणनीतिहरू लिएको छः

डिजिटल चेतावनी प्रणालीः विद्यालयहरूमा सूचना र प्रविधिको प्रयोग गरी विपद्को पूर्व–सूचना दिने संयन्त्रको विकास।

प्रविधिमैत्री तालिमः शिक्षक र विद्यार्थीलाई प्रविधिमार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी डिजिटल सामग्रीको प्रयोग गर्न सिकाउने ।

कार्यसम्पादन सुधारः २०८२ सम्ममा विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन मापदण्ड (एःभ्त्रृ) ८५% पुर्‍याउने लक्ष्यमा 'सुरक्षित विद्यालय' सूचकलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

४.५.३ लक्ष्य

विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउने

४.५.४ उद्देश्य

- औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमबाट सम्भावित विपद्को पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्ने,
- सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको तयारी गर्ने,
- विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्ने,
- अल्पकालीन र दीर्घकालीन पुनर्स्थापना गर्ने ।

४.५.५ रणनीति

- विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्यर पुनर्स्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने,
- सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धी पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकासगर्ने,
- प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोगाउन आवश्यक तयारीगर्ने,
- कोभिड-१९ लगायतका महामरीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारीगर्ने,
- महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायहरूको तयारीगर्ने,
- शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा सङ्कटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषणगर्ने,
- सङ्कटासन्नता (Vulnerability) को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने,
- विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने,
- विपद् प्रतिरोधी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने,
- शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उपकरण, खाद्यान्न, पोसाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने,

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने,
- विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने,
- विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने,
- हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, दिगो विकासका लागि शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।

४.५.६ मुख्य उपलब्धि, क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

- आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा पनि बालबालिकाको सुरक्षासहित शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित हुने ।

नतिजा

- विद्यालय र शिक्षा प्रणालीमा विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापनको लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा पुनर्उत्थान योजना तथा क्षमता विकास हुने,
- भौतिक, मानवीय र आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन सहित विद्यालय तथा शिक्षा प्रणाली उत्थानशील हुने,
- विपद् तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शैक्षिक क्रियाकलापहरू निरन्तररूपमा सञ्चालन हुने ।

प्रमुख क्रियकलाप र लक्ष्य

- विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापन नीति तथा मापदण्ड पुनरावलोकन तथा निर्माण
- स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास
- विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतना कार्यक्रम
- शिक्षक तथा विव्यस तालिम

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- संकटासन्नता मूल्याङ्कनको आधारमा योजना निर्माण
- विपद् प्रतिरोधी विद्यालय भवन निर्माण

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलताका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२/२०८३	२०८३/२०८४	२०८४/२०८५	२०८५/२०८६	२०८६/२०८७			
१	उत्थानसिलताका लागि सचेतना विकास कार्यक्रम गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	गा.पा.
२	प्रकोप व्यवस्थापन सम्बन्धी शिक्षक तथा विव्यस तालिम	विद्यालय	१		१		१	३	६	
३	स्थानीय तहमा संकटासन्नता मूल्याङ्कनका आधारमा योजना निर्माण	विद्यालय	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	
४	स्वास्थ्य सुविधा सहितको स्वास्थ्य शिक्षक कार्यकर्ताको व्यवस्था		विद्यालय	९	९	९	९	९	९	९
५	हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
६	आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षासँग सम्वन्धित विभिन्न मापदण्ड, निर्देशिका तथा कार्यविधि एकिकृत गर्ने	पटक	१				१	२	४	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७	शिक्षाका सबै उपक्षेत्रमा उल्लेखित आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा गर्न सकिने विधिमा वैकल्पिक उपाय सहित योजना बनाउने	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
८	डिआरआर फोकल शिक्षक तालिम तथा व्यवस्थापन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.६.१ परिचय

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी, शौचका लागि शौचालय, बस्नका लागि उपयुक्त फर्निचर जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन् । शिक्षा नियमावली २०५९ अनुसार एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी बन्न प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० वर्ग मिटर बराबरको क्षेत्रफल तोकिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवन लगायतका सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद् जोखिममुक्त बनाउँदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवं बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्थापन गरिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले आत्मसात गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारको नीति,यस गाउँपालिकाको शिक्षा सम्बन्धी नारा तथा हालसम्मको अभ्यासका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यो योजना प्रस्ताव गरिएको छ ।

यस खण्डमा बागमती गाउँपालिका भित्र रहेका विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा चुनौतीहरू पहिचान गरी आगामी दश वर्षका लागि विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासका उद्देश्य, रणनीति, नतिजा र प्रमुख लक्ष्य उल्लेख गरिएको छ ।

४.६.२ वर्तमान अवस्था

बागमती गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि भौतिक पूर्वाधारलाई आधारभूत सर्त मानिएको छ । उपलब्ध तथ्याङ्क र School Mapping को आधारमा यहाँका विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था र भावी लक्ष्यहरूलाई यस प्रकार छः

१. भवन र भूकम्प प्रतिरोधी संरचना (Earthquake-Resistant Structure):

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२०७२ सालको विनाशकारी भूकम्पपछि बागमती गाउँपालिकाका अधिकांश विद्यालय भवनहरूको पुनर्निर्माण भइसकेको छ । हाल यहाँका अधिकांश सामुदायिक विद्यालयका भवनहरू भूकम्प प्रतिरोधी (Earthquake Resistant) मापदण्ड अनुसार बनेका छन् । सुरक्षित विद्यालय भवनहरूले विद्यार्थीको भौतिक सुरक्षा सुनिश्चित गरे पनि विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन मापदण्ड हाल ३९.१% मात्र पूरा भएको छ, जसलाई गाउँपालिकाले २०८२ सम्ममा ८५% पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ ।

२. शौचालय र सरसफाइ (Toilet and Sanitation):

गाउँपालिकाले सबै विद्यालयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता (Cleanliness) सुविधा पुऱ्याउने नीति लिएको छ ।छात्रा-मैत्री शौचालय (Girl-Friendly Toilet): किशोरीहरूको विद्यालयमा निरन्तरता सुनिश्चित गर्न छुट्टै शौचालय र महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि सेनेटरी प्याड वितरण तथा प्याड डिस्पोजल मेसिनहरूको व्यवस्था गरिएको छ ।अपाङ्गता–मैत्री शौचालय (Disability-Friendly Toilet): नयाँ बनेका संरचनाहरूमा अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरूका लागि र्याम्प (Ramp) र पहुँचयुक्त शौचालय निर्माण गर्ने अभ्यास सुरु भएको छ । Wash स्वच्छ पिउने पानी र हात धुने स्थानको व्यवस्था भए तापनि यसको नियमित मर्मत र पूर्ण गुणस्तर सुनिश्चित गर्न अझै लगानी आवश्यक देखिन्छ ।

३. विद्युतीकरण र सूचना प्रविधि (Electrification and Information Technology):

गाउँपालिकाका अधिकांश विद्यालयहरूमा विद्युत् सुविधा पुगिसकेको छ । यही विद्युत् सुविधाको आधारमा विद्यालयहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाउन १० वटा डिजिटल/ICT ल्याब, ८ वटा विज्ञान प्रयोगशाला र ४ वटा गणित प्रयोगशाला स्थापना गरिएको छ । गाउँपालिकाले २०८२ सम्ममा सबै विद्यालयहरूलाई पूर्ण रूपमा 'डिजिटल सिकाइ केन्द्र' को रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

४. घेराबेरा र वातावरण (Fencing and Environment):

विद्यालयको सुरक्षा र अनुशासित वातावरणका लागि सुरक्षित घेराबेरा (Fencing) र कम्पाउण्ड वाल लगाउने कार्यलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । विकट भौगोलिक अवस्था र जङ्गली जनावरको जोखिम समेत रहने क्षेत्रहरूमा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन घेराबेरा निर्माणमा गाउँपालिकाले बजेट विनियोजन गर्दै आएको छ ।

५. भौतिक पूर्वाधारको तथ्याङ्कीय सारांशः

सूचक	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (२०८४ सम्म)	लक्ष्य (२०८४ सम्म)	लक्ष्य (२०८४ सम्म)
कार्यसम्पादन मापदण्ड (PMEC)	३९.१%	८५%		
डिजिटल ल्याब (ICT)	१० वटा	१५ विद्यालयमा विस्तार		
विज्ञान प्रयोगशाला	८ वटा	माध्यमिक तहका सबै विद्यालयमा		
गणित प्रयोगशाला	४ वटा	थप विस्तार		
विद्युत् र खानेपानी	अधिकांशमा उपलब्ध	शतप्रतिशत गुणस्तर सुनिश्चितता		

चुनौती र अवसर

विद्यालय पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धीत निम्नलिखित चुनौतीहरू रहेका देखिन्छन्ः

- भौतिक पूर्वाधारको विकास र विस्तारमा स्थानीय तहको भूमिका ।
- पूर्वाधार विकासलाई गुणस्तरीय, पारदर्शी एवं जवाफदेही बनाउनु ।
- सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारका लागि मापदण्ड अनुसारको गुरुयोजना विकास गर्नु ।
- आवश्यक स्रोतको पहिचान र व्यवस्थापन गर्नु ।
- पूर्वाधारहरूलाई बालमैत्री, अपाङ्गता र लैङ्गिकमैत्री बनाउनु ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.६.३ लक्ष्य

विद्यालयहरू बालबालिकाहरूलाई समावेशी वातावरणमा गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउन सक्षम हुने

४.६.४ उद्देश्य

- सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधारको आवश्यक मापदण्ड विकास र कार्यान्वयन गर्ने ।
- पूर्वाधारहरूलाई पारदर्शी एवं जवादेहीताका आधारमा बालमैत्री,अपाङ्गता र लैङ्गिक मैत्री बनाउने ।
- विद्यालको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउने ।

४.६.५ रणनीतिहरू

- पूर्वाधार विकासका लागि विद्यालयको तह र विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा मापदण्ड विकास गरिने छ ।
- विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि विभिन्न सङ्घ संस्था एवं सरोकारवालाहरूसँग लागत साझेदारी गरिनेछ
- विद्यालयहरू निर्माण गर्दा कक्षाकोठा,शिक्षक, प्रधानाध्यापक तथा प्रशासनिक कक्ष, शुद्ध खानेपानी ,शौचालय, भान्सा वा खाजाघर लगायत सबैको योजना समावेश गरी डिजाइन गरिने छ ।
- प्रकोपको सिकार भएका विद्यालय भवनलाई तुरुन्त वैकल्पिक व्यवस्था गरी स्तरोन्नती गरिने छ ।
- पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय निर्माणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
- पूर्वाधार विकासका लागि विद्यालयको भौतिक सूचक तयार गरिने छ ।
- आंशिक रूपमा क्षति भएका विद्यालयका संरचनाको मर्मत सम्भार गरिने छ ।
- विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पनर्वितरण तथा स्थापना गरिने

४.६.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- गाउँपालिका भरिका सबै विद्यार्थीहरूलाई सुरक्षित र उपयुक्त भौतिक अवस्थासहितको विद्यालयमा अध्ययन गर्ने अवसर हुने

प्रमुख नतिजाः

- गाउँपालिका भित्रका विद्यालय शिक्षा अन्तर्गत विकास एवं विस्तार गर्नुपर्ने भौतिक पूर्वाधारको स्वरूप तथा भूमिका परिभाषित हुने ।
- बागमती गाउँपालिकाअन्तर्गत भौतिक पूर्वाधारको आवश्यकता र मापदण्ड सहितको १० वर्षे मास्टर प्लान तयार हुने ।
- पूर्वाधार विकासका लागि स्रोत र जिम्मेवारीको बाँडफाँडसहितको कार्यान्वयन प्रारूप विकास हुने ।
- गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरूमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार विकास र विस्तार हुने ।
- एक विद्यालय सम्पूर्ण पूर्वाधारको अवधारणा अनुरूप कम्तिमा ५ विद्यालयमा पूर्वाधार विकास हुने ।
- पूर्वाधार विकासका लागि आवश्यक विधि, मापदण्ड तथा स्तरीकरणका सूचक तयार हुने ।
- सबै विद्यालयको क्षेत्रभित्र हरित वातावरण, घेराबार, प्रवेशद्वार निर्माण भएको हुने ।
- विद्यालयका भौतिक पुर्वाधार बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ । २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५ । २०८६	२०८६। २०८७			
१	पूर्वाधार विकासका लागि मापदण्ड एवं सूचकको तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	सङ्घ, स्थानीय तह र विद्यालय
२	पूर्वाधार विकास एवं विस्तारका लागि १० वर्षे गुरुयोजना तयार	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	१०	
३	विद्यालयको मर्मत सम्भार र संवर्द्धन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
४	पूर्वाधार विकासको लागि स्रोत व्यवस्था र जिम्मेवारी	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
५	अपाङगता मैत्री, लैङगिक मैत्री संरचनाको विकास	विद्यालय		९	९	९	९	१०	४६	४६
६	विद्यालय भवन मर्मत	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
७	विद्यालयमा हरित बगैँचा, वालउद्यान निर्माण	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	
८	विद्यालय खेलमैदानको व्यवस्था	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

९	लाईब्रेरी एवं ल्याबको व्यवस्था	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	
१०	फर्निचर तथा फर्निसिङ्गको व्यवस्था आवश्यकता अनुसार	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

४.७.१ परिचय

सूचना तथा सञ्चार सूचना तथा सञ्चार प्रविधी समाजका विविध आयामहरूमा अपरिहार्य भए जस्तै शिक्षा क्षेत्रमा समेत अपरिहार्य बनिसकेको छ । शिक्षा क्षेत्रमा सूचना तथा प्रविधिको प्रयोगलाई नियाल्ने हो भने यसको प्रयोग शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थापकीय पक्षमा र शिक्षण सिकाइको दुवै पक्षमा भइ रहेको छ । शिक्षण सिकाइको पक्षबाट हेर्दा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइ सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थीहरूलाई अभिप्रेरित गर्न तथा विद्यार्थीहरूले स्वअध्ययनका लागि प्रयोग भएको पाउन सकिन्छ । व्यवस्थापकीय र प्रशासनिक पक्षबाट हेर्दा तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न, अनुगमन र मूल्याङ्न गर्न, तालिम, सेमिनार तथा सम्मेलन आयोजना गर्न तथा शैक्षिक सुशासन कायम गर्नको लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई प्रयोग गरिएको छ ।

कोभिड-१९को महामारीले शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ । विभिन्न प्रकारका विपद र महामारीमा पनि शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्न सक्दछ । यस सन्दर्भमा भइरहेको क्षमताको आधारमा अनलाईन तथा अफलाईनलगायतका भर्चुअलमाध्यम प्रयोग गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिन खोजिए पनि पर्याप्त सक्षमता र संरचनाको अभावले सबैलाई समेट्न सकिएको छैन । यस्तो अवस्थामा सबैका लागि पहुँच पुग्ने गरी शिक्षामा सूचना र सञ्चार प्रविधिको विकास गर्नु चुनौतीपूर्ण कार्य रहेको छ ।

यस परिच्छेदमा शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी चुनौतीहरूको पहिचान गरिएको छ पहिचान गरीएका चुनौतीहरूको सामना गर्नका लागि योजनाका उद्देश्य, रणनीति तथा प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएको छ । तथापि यस परिच्छेद अन्तरगतका योजनाको खाका छुट्टै विषयक्षेत्र अन्तरगत नपर्ने हुनाले सान्दर्भिकताका आधारमा सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी समग्र योजना निर्माण गरी सम्बन्धीत विषय क्षेत्रसँगै सम्बन्ध गराइनुपर्दछ ।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

४.७.२ वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी नीति उल्लेख गरिएको छ । उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय र शिक्षण संस्थामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी पुऱ्याउने, तालिम शिक्षण सिकाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख गरेको छ ।

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६–८) पाठ्यक्रम २०७७ विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग गर्न सक्ने सक्षमता निर्धारण गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ३० कार्य घण्टाको समय निर्धारण गरेको छ । माध्यमिक तहमा ऐच्छिक विषयका रूपमा कम्प्युटर अध्ययन गर्न सकिन्छ । बागमती गाउँपालिकाका विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) को अवस्था र प्रयोगलाई निम्नानुसार स्पष्ट पारिएको छः

क. कम्प्युटर ल्याब र डिजिटल उपकरणको सङ्ख्या

गाउँपालिकाले आफ्नो शिक्षा क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाउन पूर्वाधारमा लगानी गरेको छ । यसको विवरण यस प्रकार छ :

कम्प्युटर/ ICT ल्याबः गाउँपालिकाका कुल विद्यालयहरूमध्ये हाल ९ वटा विद्यालयहरूमा डिजिटल ल्याब स्थापना भएका छन् । सन् २०२५ मा मात्रै जनजागृति माध्यमिक विद्यालय र सात्कन्या आधारभूत विद्यालयमा थप अत्याधुनिक ल्याबहरू जडान गरिएको छ र २०२६ सम्ममा थप ३ विद्यालयमा विस्तार गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

विज्ञान र गणित प्रयोगशालाः सिकाइलाई प्रयोगात्मक बनाउन ८ वटा विज्ञान प्रयोगशाला र ४ वटा गणित प्रयोगशाला सञ्चालनमा छन् ।

डिजिटल उपकरणः अधिकांश माध्यमिक विद्यालयहरूमा ल्यापटप, प्रोजेक्टर र स्मार्ट टेलिभिजन जस्ता उपकरणहरू उपलब्ध गराइएको छ, जसले 'मल्टिमिडिया' आधारित शिक्षणलाई सहयोग पुर्याएको छ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ख. ई–लर्निङ (E-Learning) र इन्टरनेटको पहुँच

अनलाइन पोर्टलः विद्यालयहरूमा ‘ई–पुस्तकालय’ र ‘ई–पाठ’ जस्ता डिजिटल शैक्षिक सामग्रीहरू प्रयोगमा ल्याइएको छ । यसले गर्दा विद्यार्थीहरूले इन्टरनेट नभएको अवस्थामा पनि ’अफलाइन’ मोडमा अन्तरक्रियात्मक पाठहरू पढ्न सक्छन् ।

ब्रोडब्याण्ड इन्टरनेटः नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणको सहयोगमा गाउँपालिकाका धेरैजसो विद्यालयहरूमा ब्रोडब्याण्ड इन्टरनेट जडान गरिएको छ, जसले शिक्षकहरूलाई अनलाइन स्रोतहरू खोज्न र विद्यार्थीहरूलाई विश्वव्यापी सूचनामा पहुँच पुर्याउन मद्दत गरेको छ ।

ग. उपकरणको कार्यक्षमता र शिक्षण–सिकाइ

व्यावहारिक प्रयोगः कम्प्युटर ल्याबहरू केवल ‘कम्प्युटर विषय’ पढ्नका लागि मात्र नभई अन्य विषयहरू (विज्ञान, गणित, अङ्ग्रेजी) को सिकाइमा पनि सहयोगीका रूपमा प्रयोग भइरहेका छन् ।

शिक्षक तालिमः प्रविधिको सही प्रयोग सुनिश्चित गर्न गाउँपालिकाले १२१ भन्दा बढी शिक्षकहरूलाई प्रविधिमैत्री शिक्षण सम्बन्धी तालिम प्रदान गरेको छ । यसले गर्दा कक्षाकोठामा चक र डस्टरको सट्टा ’डिजिटल प्रेजेन्टेसन’ र ’भिडियो ट्युटोरियल’ को प्रयोग बढ्दै गएको छ ।

नमुना विद्यालयः कालीदेवी माध्यमिक विद्यालय (माल्टा) लाई प्रविधिमैत्री ’मोडल स्कुल’ को रूपमा विकास गरी अन्य विद्यालयका लागि सिकाइको केन्द्र बनाइएको छ ।
बागमतीका विद्यालयहरूमा पूर्वाधारको जग बसिसकेको छ । अबको मुख्य जोड ती उपकरणहरूको नियमित मर्मत–सम्भार र सबै तहका विद्यार्थीहरूलाई समान रूपमा डिजिटल साक्षरता प्रदान गर्नुमा रहेको छ

चुनौती तथा अवसरहरु

बागमती गाउँपालिकामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि को विस्तार हुनु आफैँमा एक ठूलो अवसर हो । ९ वटा डिजिटल ल्याब र ब्रोडब्याण्ड इन्टरनेटको पहुँचले ग्रामीण

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्षेत्रका विद्यार्थीहरूलाई विश्वव्यापी ज्ञानको स्रोतसँग जोडेको छ । 'ई–पाठ' र 'ई–पुस्तकालय' जस्ता सामग्रीहरूले सिकाइलाई रोचक र प्रयोगात्मक बनाएका छन्, जसले ४१.०८% मा सीमित रहेको माध्यमिक तहको सिकाइ उपलब्धिलाई उल्लेख्य रूपमा सुधार्ने क्षमता राख्दछ । १२१ भन्दा बढी शिक्षकहरूले प्रविधिमैत्री तालिम पाइसकेकाले अब कक्षाकोठामा चक र डस्टरको सट्टा भिडियो र डिजिटल प्रेजेन्टेसनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको आकर्षण बढाउन सकिने सुनौलो मौका छ । स्थानीय सरकारको बलियो राजनीतिक इच्छाशक्ति र शिक्षामा विनियोजित ११.५% बजेटले यसलाई दिगो बनाउन आधार प्रदान गरेको छ ।

यद्यपि, कार्यान्वयनको तहमा केही चुनौतीहरू पनि उत्तिकै बलिया छन् । बागमतीको भौगोलिक बनावटका कारण विकट वडाहरूमा इन्टरनेटको गति (Speed) स्थिर नहुनु र विद्युत् आपूर्तिमा हुने उतारचढावले डिजिटल कक्षाकोठाको निरन्तरतामा बाधा पुर्याएको छ । विद्यालयहरूमा कम्प्युटर र प्रोजेक्टर जस्ता महँगा उपकरणहरू त पुगेका छन्, तर तिनको नियमित मर्मत–सम्भार (Maintenance) गर्ने दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभाव छ । साथै, प्रविधिमा पहुँच भए तापनि त्यसलाई सिकाइ नतिजा (Learning Outcomes) सँग प्रत्यक्ष जोड्नु र सबै शिक्षकहरूलाई प्रविधि चलाउन पूर्ण रूपमा अभ्यस्त बनाउनु अझै पनि चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । प्रविधिको दुरुपयोग रोक्दै यसलाई उत्पादनशील सिकाइको माध्यम बनाउनु नै अबको मुख्य कार्य हो ।

४.७.३ लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार आई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रवर्धन हुने ।

४.७.४ उद्देश्य

- सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने,
- सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने,
- शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, पारदर्शी र समतामूलक बनाउने ।

४.७.५ रणनीतिहरू

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने ।
- सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने ।
- विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरीएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने ।
- शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरिने ।
- शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत् विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने ।
- शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने ।
- सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Center स्थापना गरिने ।

४.७.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्नुका साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रवर्धन हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास भई सबैको पहुँच पुग्ने ।
- विभिन्न कक्षा र विषयका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीमा विद्यार्थीको सहज पहुँच हुने ।
- सबै विद्यालयहरूले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुने ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार हुने ।
- सूचना प्रविधिमा आधारित एकीकृत शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सूचना प्रविधिको प्रयोगले व्यवस्थापन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा सुधार आउने ।

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ । २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५ । २०८६	२०८६। २०८७			
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार	पटक	९	९	९	९	१०	४६	४६	सङ्घ, स्थानीय तह र विद्यालय
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	
३	शिक्षकहरूको ICT क्षमता विकास	शिक्षक	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
४	विद्यालमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
५	IEMIS व्यवस्थापन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
६	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको क्षमता विकास	पटक	१			१		२	४	
७	विद्यालमा इ-हाजिरी व्यवश्थापन	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	
८	माध्यमिक विद्यालयका अनिवार्य विषयहरूको भर्चुअल कक्षा सञ्चालन	विद्यालय	९	९	९	९	९	९	९	

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय ..., ललितपुर

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन (लागत सहभागिताका अधारमा)	विद्यालय	९	९	९	९	१०	४६	४६	
१०	प्रविधिमैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेटलगायत प्रयोगका लागितालिमको व्यवस्था	पटक	१			१		२	४	
११	विद्यालयमा कम्तिमा एउटा Interactive Board को व्यवस्था	विद्यालय	९	९	९	९	९	९	४६	
१२	कक्षाकोठामा स्मार्टबोर्ड तथा प्रोजेक्टरको व्यवस्था	विद्यालय	९	९	९	९	९	९	४६	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

परिच्छेद ५: सुशासन तथा व्यवस्थापन

शिक्षा जस्तो महत्त्वपूर्ण सार्वजनिक सेवालाई सबल, चुस्त, सेवाउन्मुख तथा परिणाममुखी बनाउनका लागि सुशासन र व्यवस्थापनको भूमिका निकै महत्त्वपूर्ण रहन्छ । सामान्यतया सुशासन तथा व्यवस्थापनले उत्तरदायित्व, पारदर्शिता, जिम्मेवारी बोध वा जवाफदेहीपन, विधिको शासन, समता तथा समावेशिता र व्यापक सहभागिता सुनिश्चित गरी योजनाका उद्देश्यहरू प्राप्तिमा सहयोग पुर्याउन तयार गरीएका संरचना तथा प्रक्रियाहरू जनाउँदछ । सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय तथा कार्यान्वयन गर्न, निश्चित दृष्टिकोण वा उद्देश्यमा आधारित भई कार्य गर्न, कार्यसम्पादनमा प्राथमिकता दिई उत्तरदायित्व वहन गर्न, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलता कायम गर्न, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही बन्न र पारदर्शिता तथा विधिको सर्वोच्चता कायम गर्न सहयोग पुग्ने गरी संरचना तथा कार्य प्रक्रियाहरू व्यवस्थित गरीनु पर्दछ । शिक्षामा तिनै तहका सरकार, विद्यालयतथा समुदाय, गैरसरकारी निकाय तथा विकास साझेदारहरूको भूमिका रहने भएकाले आआफ्नो भूमिकाअनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान आवश्यक हुन्छ । नेपालको संविधानमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकारका एकल र साझा अधिकारका सूचीसहित शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापन हुने व्यवस्था छ । विद्यालय शिक्षाको यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनासहित क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको जिम्मेवारीसहितको व्यवस्थापकीय प्रबन्ध र उपयुक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास

५.१.१ परिचय

बदिलदो परवेशअनुसार शासकीय संरचना, प्रक्रिया र क्षमता सुधार गरीएमा शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुने भएकाले सङ्घीय सरचनाअनुसार तीन तहकोसरकारकाअधिकार तथा दायित्व बाँडफाड गरिएको छ । शिक्षामा भएको संङ्ख्यात्मक विकास र विज्ञान प्रविधिको तिव्र विकासले र सामाजिक विकास र मानवीय चेतनामा आएको परिवर्तन लगायतका पक्षहरू समेतलाई विचार गरेर संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गर्नु नै संस्थागत संरचना र क्षमता विकास हो । नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचना सङ्घीय स्वरूपमा ३ ओटै तहमा प्रवाह गर्ने, शैक्षिक सेवालाई निरन्तर गर्ने, तत्कालीन समस्या समाधानका लागि कर्मचारीका व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरूपमा केही परिवर्तन गरी व्वस्थापन गरिएको छ ।

यसमा योजनका प्रारम्भिक बालविकास, आधारभुत र माध्यमिक शिक्षामा सवैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चत गरी गुणस्तरमा सुधार, अनौपचारीक तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूको विस्तार र समता तथा समावेशीताको पर्वर्धन सहित जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उद्देश्यले आवश्यक संस्थागत संरचना र प्रक्रिया स्थापित गर्न खोजिएको छ ।

५.१.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकाको शिक्षाको वर्तमान संस्थागत संरचनालाई हेर्दा गाउँपालिकामा शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाको व्यवस्था गरिएको छ ।

जसमा १ जना अधिकृत सातौं, १ जना स्रोत शिक्षक र १ जना प्राविधिक सहायक रहनुभएको छ ।उहाँहरू मार्फत् दैनिक शैक्षिक प्रशासन सञ्चालन, अनुगमन तथा नियमनका कार्यक्रमहरू निरन्तर रूपमा अगाडी बढिरहेका छन । सरकारका विभिन्व तहहरूबिच सहजीकरण र समन्वयका पक्षमा सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता यस पालिकामा देखिएको छ । समग्रमा, राज्यका तिनै तहका सरकारको एउटै लक्ष्य र उद्देश्य भएता पनि संस्थागत संरचना र क्षमता विकास कार्यमा आआफ्नानै कार्यशैली प्रस्तुत गरेका कारणले यस गाउँपालिकामा चाहे अनुरूप काम भने हुन नसकिरहेको अवस्था छ । भिन्न भिन्न विशेषता र क्षमतालाई सम्बोधन गर्ने किसिमको संस्थागत व्यवस्था, क्षमता विकास र सो अनुसार कार्यन्वयन गर्ने परिपाटीका लागि थप कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५.१.३ लक्ष्य

स्थानीय तहको शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई सुदृढ बनाई नतिजामुखी शिक्षा व्यवस्थापनको प्रवर्धन गर्ने

५.१.४ उद्देश्य

- स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसार संस्थागत संरचना बनाउने
- तिनै तहका सरकारबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने

- गुणस्तरको कमजोर नतिजालाई सम्बोधन गर्न जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने
- जनशक्तिलाई नतिजाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउने
- कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

५.१.५ रणनीतिहरू

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गरिने
- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गरिने
- कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गरिने
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गरिने
- प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गरिने

५.१.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यलयमा सुशासन प्रवर्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय कार्यका लागि आवश्यक संरचना तथा जनशक्ति तयार हुने ।
- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागी हुने सबै निकायको दायित्व र अधिकार स्पष्ट हुने ।
- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागी हुने सबै निकाय तथा जनशक्तिको क्षमता विकास पद्धति स्थापना भई क्षमता सुधार हुने ।
- सेवा प्रवाह सहभागितामूलक, कार्यसम्पादनप्रति उत्तरदायी, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही, समतामूलक र समावेशी भई कार्यसम्पादन उद्देश्यमूलक, प्रभावकारी तथा कुशल हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

सुशासन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२ । २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५ । २०८६	२०८६। २०८७			
१	आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	पटक	१					१	२	सङ्घ, स्थानीय तह र विद्यालय
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
४	कार्यसम्पादन करार गरी सबैलाई नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	पटक	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालन	पटक	१					१	२	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइसम्बन्धी संयन्त्र विकास गर्ने	पटक	१					१	२	
७	विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण, सरसफाइ तथा स्वच्छता, विपद् तथा महामारी सम्बन्धी सेवा तथा समन्वयका लागि संयन्त्र विकास गर्ने	पटक	१	१	२					
८	अनुगमन तथा मूल्यांकन सामग्रीको निर्माण तथा प्रयोग	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	
९	नतिजामा आधारित पुरस्कारको व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	सामाजिक लेखा परिक्षण कार्यन्वयन	निरन्तर	√	√	√	√	√	√	√	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

५.२.१ परिचय

शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि हाल सङ्घमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय रहेको छ । मन्त्रालय अन्तरगत केन्द्रिय तहमा विभागीय रूपमा शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहेका छन् । ७७ ओटै जिल्लामा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ रहेका छन् । त्यसै गरी स्वायत्त निकायका रूपमा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड र शिक्षक सेवा आयोग क्रियाशील छन् । यसै गरी प्रदेश तहमा सामाजिक विकास मार्फत् शिक्षा विकास निर्देशनालय, प्रत्येक प्रदेशमा शिक्षा तालिम केन्द्र रहेका छन् भने प्रत्येक स्थानीय तहमामा शिक्षा शाखाको व्यवस्था गरिएको छ । पालिका स्तरमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐनमा तोकिए बमोजिमका २३ ओटा कार्यहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

५.२.२ वर्तमान अवस्था

बागतमी गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा शैक्षिक प्रशासन, योजना तर्जुमा र विद्यालयहरूको प्रभावकारी अनुगमनका लागि कुल ८ देखि ९ जना कर्मचारीहरूको व्यवस्था गरिएको छ । यस इकाइको मुख्य नेतृत्व १ जना शिक्षा शाखा प्रमुख (शाखा अधिकृत) ले गर्दछन्, जसले गाउँपालिकाको शैक्षिक नीति निर्माण र बजेट कार्यान्वयनको जिम्मेवारी सम्हाल्छन्। उनलाई प्रशासनिक र प्राविधिक कार्यमा सहयोग पुर्याउन २ जना प्राविधिक सहायक (Prabidhik Sahayak) कार्यरत छन्, जसले विद्यालयहरूको तथ्याङ्क (IEMIS) र प्राविधिक पक्ष हेर्दछन् । बागतमीको एक विशिष्ट र नमुना अभ्यासको रूपमा, गाउँपालिकाले १० जना स्थानीय स्रोत शिक्षक (LRT) नियुक्त गरेको छ, जसले 'शिक्षा सहजकर्ता व्यवस्थापन कार्यविधि २०८२' बमोजिम प्रत्यक्ष रूपमा विद्यालयमै पुगेर शिक्षकहरूलाई पेसागत सहयोग (Professional Support) र कक्षाकोठाको नियमित अनुगमन गर्दछन् । यसका अतिरिक्त, शाखाको दैनिक प्रशासनिक र लेखा सम्बन्धी कार्यका लागि १ जना सहायक कर्मचारी र १ जना कार्यालय सहयोगी गरी थप जनशक्ति परिचालन गरिएको छ ।

समग्रमा, राज्यका तिनै तहका सरकारको एउटै लक्ष्य र उद्देश्य भए तापनि संस्थागत संरचना र क्षमता विकास कार्यमा आआफ्नै कार्यशैली प्रस्तुत गरेका

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कारणले यस गाउँपालिकामा चाहे अनुरूप काम भने हुन नसकिरहेको अवस्था छ । भिन्न भिन्न विशेषता र क्षमतालाई सम्बोधन गर्ने किसिमको संस्थागत व्यवस्था, क्षमता विकास र सो अनुसार कार्यन्वयन गर्ने परिपाटीका लागि थप कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५.२.३ लक्ष्य

स्थानीय तहको शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रवर्द्धन गर्ने ।

५.२.४ उद्देश्य

स्थानीय तहको शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चतता गर्नु ।

५.२.५ रणनीतिहरू

- सङ्घीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत् प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
- कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकताअनुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने ।
- कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।
- एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत् नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।
- विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
- विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अद्यावधिक गर्न लगाउने ।
- विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तीकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।
- अभिभावक तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठक आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- विकास साझेदार र दातृ निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- अन्य गाउँ/नगर/उपमहानगर/महानगर पालिकासँग सहकार्य र भगिनी सम्बन्ध कायम गर्ने ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत् सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने

५.२.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

स्थानीय तहको शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चतता भएको हुने

प्रमुख नतिजाः

- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागी हुने सबै निकाय तथा जनशक्तिको क्षमता विकास पद्धति स्थापना भई क्षमता सुधार हुनेछ ।
- सेवा प्रवाह सहभागितामूलक, कार्यसम्पादनप्रति उत्तरदायी, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही, समतामूलक र समावेशी भई कार्यसम्पादन उद्देश्यमूलक, प्रभावकारी तथा कुशल हुनेछ ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

संस्थागत संरचना र क्षमता विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ। लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२। २०८३	२०८३। २०८४	२०८४। २०८५	२०८५। २०८६	२०८६। २०८७			
१	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	सङ्घ, स्थानीय तह र विद्यालय
२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
४	आवश्यक कानुन निर्देशिका तथा कार्यविधिको विकास	पटक	१					१	२	
५	कानुन निर्देशिका मापदण्डको प्रबोधीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदनका आधारमा विद्यालयहरूलाई थप सहजीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ६: लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ परिचय

सबै नागरीकहरूलाई आधारभूत तह निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निःशुल्क उपलब्ध गराउने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, खुला शिक्षा, दूर शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूका अतिरिक्त औपचारिक संरचना बाहिरका टिउसन कोचिङ सेन्टरहरूको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन ,२०७४ ले २३ ओटा अधिकारहरूको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ । कार्यक्षेत्रभित्रका शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलव्ध गराउने, लेखापरीक्षण र वित्तीय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकोले सीमित स्रोत साधनलाई मितव्ययी, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

शिक्षा विकासलाई पूर्वाधारहरूको पनि पूर्वाधारका रूपमा लिइन्छ । शिक्षाको समयसापेक्ष जुन गतिमा विकास हुनुपर्ने हो त्यसो हुन सकेको छैन । विभिन्न प्रतिवेदनहरूले कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षामा विनियोजन गरीए तापनि सो अनुपातमा पुग्न सकेको छैन । यथार्थताको नजिक रहेर योजना बनाएर सो बमोजिम बजेट विनियोजन गर्ने नभई हचुवाको भरमा बजेट विनियोजन गर्ने कार्यले प्रश्रय पाएको छ । समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नुपर्छ भन्ने सोचमा गिरावट आएको छ । संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउँदै लजाने नीति उल्लेख गरिएको छ ।

कमजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरूको आर्थिक पक्षलाई सबलीकरण गर्नु, विद्यालय शिक्षामा परिचालन हुने बजेटलाई पारदर्शी बनाउनु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूचीमा शिक्षालाई राखिनु, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकारका रूपमा समेत स्पष्ट गरीनुले शिक्षामा लगानीको अवसर राम्रो रहेको छ ।

६.२ वर्तमान अवस्था

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तीमा २० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने विश्वव्यापी प्रतिबद्धता रहे तापनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमश घट्दै गइरहेको पाइन्छ । सर्सत अनुदानको रूपमा प्राप्त हुने केन्द्रीय अनुदानको ७५ प्रतिशतभन्दा वढी रकम शिक्षक तलब भत्ता, छात्रवृत्ति, भौतिक पूर्वाधार, दिवाखाजा र पाठ्यपुस्तक जस्ता शीर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ । गुणस्तर अभिवृद्धि र क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहेका छन् । विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा एकाईलागत विश्लेषण गर्दा अभिभावकको प्रत्यक्ष लागानीका अतिरिक्त पालिका क्षेत्रमा अध्ययनरत विद्यार्थीको प्रतिविद्यार्थी लागत ३५ हजार रहेको छ ।

दश वर्षे बागमती शिक्षा योजना कार्यान्वयनको वित्तीय व्यवस्थापनका मुख्य स्रोत सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार रहनेछन् । अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपूरकको रूपमा रहनेछ । शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने सङ्घसंस्थाहरूलाई विज्ञताका आधारमा क्षेत्रगत रूपमा साझेदारी गर्न सकिनेछ । समग्र वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त वित्तीय स्रोत जुटाउनु, शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरूलाई आवश्यकता क्षेत्रमा स्रोत उपलब्ध गराउने र स्रोत साधनको प्रभावकारी व्यवस्थापनमार्फत् वित्तीय सुशासन कायम गर्ने कार्यहरू प्राथमिकतामा रहेका छन । नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धतिमार्फत् विद्यालयहरूलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुष्ट, मागमा आधारित, कार्यसम्पादनमूलक र प्रोत्साहनमूलक अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । श्रोतको आँकलन तपसिल बमोजिम गरिएको छ । बागमती गाउँपालिकाको कुल बजेट (६२१०.१९ लाख) को ११.५% हिस्सा शिक्षा क्षेत्रका लागि विनियोजन गरिएको छ । यसको अर्थ शिक्षा क्षेत्रको कुल बजेट करिब ७१४.१७ लाख (७ करोड १४ लाख १७ हजार रुपैयाँ) रहेको छ ।

क्र.स.	वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापन	कूल बजेट (लाखमा)	जम्मा हिस्साको प्रतिशत	कैफियत
१	सङ्घीय सरकार	६५७.०४	९२	शिक्षक तलब, भत्ता तथा दिवा खाजा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

२	प्रदेश सरकार	१०.७१	१.५०	पुर्वाधार र सानो प्राविधिक सहयोग
३	स्थानीय सरकार (आन्तरिक आय एवं समानीकरण)	४२.८२	६	स्थानीय पाठ्यक्रम, अनुगमन तथा मर्मत
४	सङ्घ संस्था तथा दातृनिकाय	३.५७	०.५२	गैरसकारी संस्था साझेदारी
५	अभिभावक तथा समुदाय	०	०	
६	अपुग रकम	०	०	
	जम्मा	७१४.१७		

६.३ लक्ष्य

शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि लगानीको सुनिश्चितता हुने ।

६.४ उद्देश्य

- योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु,
- पहिचान गरीएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,
- उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु,
- खर्चको प्रक्रिया र दायित्व स्पष्ट गर्नु ।

६.५ रणनीतिहरू

- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गरिने,
- आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गरिने,
- स्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जबाफदेही बनाइने,
- वार्षिक रूपमा कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गरिने,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गरिने ,
- मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने,
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाइने ।

६.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने,
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- उपलब्ध स्रोतको अनुमान र विश्लेषण
- अपेक्षा र नीतिका आधारमा अनुमान
- स्रोतको उपलब्धताको अनुमान
- प्रस्तावित कार्यक्रम र बजेट अनुमान
- प्रस्तावित बजेटमा नपुग स्रोत पूरा गर्ने उपाय

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

सङ्घीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका तथा

प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका,

१) सङ्घीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रअन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप (सङ्घीय अनुदान मात्र)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	५ वर्षे जम्मा	१० वर्षे लक्ष्य

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा (सहजकर्ता तलब)	४०.	४४.	४८.४	५३.२४	५८.५६	२४४.२	५००.
२	आधारभूत शिक्षा (शिक्षक तलब र भत्ता)	३४०.	३७४.	४११.४	४५२.५४	४९७.७९	२०७५.७३	५०००.
३	माध्यमिक शिक्षा (शिक्षक तलब र भत्ता)	१५०.	१६५.	१८१.५	१९९.६५	२१९.६२	९१५.७७	२०००.
४	प्राविधिक शिक्षा (प्रशिक्षक तलबरअनुदान)	१५.	१६.५	१८.१५	१९.९७	२१.९६	९१.५८	२००.
५	अनौपचारिक शिक्षा	२.	२.२	२.४२	२.६६	२.९३	१२.२१	३०.
६	पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक (निःशुल्क वितरण)	१३.	१४.३	१५.७३	१७.३	१९.०३	७९.३६	२००.
७	शिक्षक विकास (अनिवार्य तालिम अनुदान)	४.	४.४	४.८४	५.३२	५.८६	२४.४२	६०.
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण (छात्रवृत्ति)	६.५	७.१५	७.८७	८.६५	९.५२	३९.६९	१००.
९	विद्यालय पोषण (दिवा	८०.	८८.	९६.८	१०६.४८	११७.१३	४८८.४१	१२००.

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	खाजा कार्यक्रम)							
१०	विद्यालय सुरक्षा र विपद् न्यूनीकरण (विशेष अनुदान)	२.	२.२	२.४२	२.६६	२.९३	१२.२१	३०.
११	भौतिक पूर्वाधार (राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार आदि)	४.	४.४	४.८४	५.३२	५.८६	२४.४२	६०.
१२	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (विशेष अनुदान)	१.१४	१.२५	१.३८	१.५२	१.६७	६.९६	२०.
	जम्मा सङ्घीय अनुदान (लाखमा)	६५७.६४	७२३.४	७९५.७४	८७५.३२	९६२.८५	४०१४.९५	९४००.

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

२) प्रदेश सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रअन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप (प्रदेश अनुदान मात्र)	२०८२/८३ (वास्तविक)	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	५ वर्षे जम्मा	१० वर्षे लक्ष्य
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	०.४	०.४४	०.४८	०.५३	०.५९	२|४४	५|
२	आधारभूत शिक्षा (विशेष सहयोग)	०.७५	०.८३	०.९१	१.	१.१	४|५९	१०|
३	माध्यमिक शिक्षा (प्रयोगशाला सहयोग)	१.	१.१	१.२१	१.३३	१.४६	६|१	१५|
४	प्राविधिक शिक्षा र व्यावसायिक तालिम	१.५	१.६५	१.८२	२.	२.२	९|१७	२०|
५	स्थानीय पाठ्यक्रम र सामग्री विकास	०.४५	०.५	०.५४	०.६	०.६६	२.७५	६.
६	शिक्षक विकास (विशेष तालिम)	०.५	०.५५	०.६१	०.६७	०.७३	३.०६	७.
७	विद्यालय पोषण र स्वास्थ्य कार्यक्रम	०.२५	०.२८	०.३	०.३३	०.३७	१.५३	३.५

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	०.४५	०.५	०.५४	०.६	०.६६	२.७५	६.
९	विद्यालय सुरक्षा र विपद् न्यूनीकरण	०.४१	०.४५	०.५	०.५५	०.६	२.५१	५.५
१०	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार र मर्मत	३.	३.३	३.६३	३.९९	४.३९	१८.३१	४०.
११	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT)	२.	२.२	२.४२	२.६६	२.९३	१२.२१	२५.
	जम्मा प्रदेश अनुदान (लाखमा)	१०.७१	११.७८	१२.९६	१४.२६	१५.६९	६५.४	१४३.

३) स्थानीय तहबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रअन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप (प्रदेश अनुदान मात्र)	२०८२/८३ (वास्तविक)	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	५ वर्षे जम्मा	१० वर्षे लक्ष्य
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	३.५	३.८५	४.२४	४.६६	५.१३	२१.३८	५०.
२	आधारभूत शिक्षा	६.	६.६	७.२६	७.९९	८.७८	३६.६३	९०.

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

	(गुणस्तर सुधार)							
३	माध्यमिक शिक्षा (स्वयम्सेवक शिक्षक)	८.५	९.३५	१०.२९	११.३१	१२.४५	५१.९	१३०.
४	प्राविधिक शिक्षा र व्यावसायिक तालिम	२.५	२.७५	३.०३	३.३३	३.६६	१५.२७	४०.
५	स्थानीय पाठ्यक्रम र सामग्री विकास	४.५	४.९५	५.४५	५.९९	६.५९	२७.४८	६५.
६	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास (अनुगमन)	३.५	३.८५	४.२४	४.६६	५.१३	२१.३८	५०.
७	विद्यालय पोषण र स्वास्थ्य कार्यक्रम	२.५	२.७५	३.०३	३.३३	३.६६	१५.२७	४०.
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	१.५	१.६५	१.८२	२.	२.२	९.१७	२५.
९	विद्यालय सुरक्षा र विपद् न्यूनीकरण	१.८५	२.०४	२.२४	२.४६	२.७१	११.३	३०.
१०	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार र मर्मत	४.५	४.९५	५.४५	५.९९	६.५९	२७.४८	६५.

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

११	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT)	४	४.४	४.८४	५.३२	५.८६	२४.४२	६०.
	जम्मा स्थानीय बजेट	४२.८५	४७.१४	५१.८५	५७.०४	६२.७४	२६१.६२	६४५

४) अन्य सङ्घसंस्था (रिड नेपाल लगायत) बाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रअन्तर्गतका क्रियाकलापमा खर्च हुने अनुमानित बजेट

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप (प्रदेश अनुदान मात्र)	२०८२/८३ (वास्तविक)	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	५ वर्षे जम्मा	१० वर्षे लक्ष्य
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	०.७५	०.७९	०.८३	०.८७	०.९१	४.१५	१०.
२	आधारभूत शिक्षा (सिकाइ सुधार)	०.६	०.६३	०.६६	०.६९	०.७३	३.३१	७.
३	माध्यमिक शिक्षा	०.३	०.३२	०.३३	०.३५	०.३७	१.६७	४.
४	प्राविधिक शिक्षा र व्यावसायिक तालिम	०.६	०.६३	०.६६	०.६९	०.७३	३.३१	७.
५	अनौपचारिक शिक्षा तथा	०.२२	०.२३	०.२४	०.२५	०.२७	१.२१	३.

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	आजीवन सिकाइ							
६	पाठ्यक्रम र सिकाइ सामग्री विकास	०.४	०.४२	०.४४	०.४६	०.४९	२.२१	५.
७	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास (तालिम)	०.५	०.५३	०.५५	०.५८	०.६१	२.७७	६.
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	०.२	०.२१	०.२२	०.२३	०.२४	१।१	३।
९	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT)	०	०	०	०	०	०	०
१०	विद्यालय पोषण र स्वास्थ्य कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०
११	भौतिक पूर्वाधार (Infrastructure)	०	०	०	०	०	०	०
१२	विद्यालय सुरक्षा र विपद् न्यूनीकरण (DRR)	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा अन्य निकाय बजेट (लाखमा)	३.५७	३.७५	३.९४	४.१३	४.३४	१९.७३	४५

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६.६ वित्तीय योजनाको सारांश

क्र.स.	प्रमुख क्षेत्र तथा विषयहरू	वर्ष १ (वास्तविक)	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	५ वर्षको कूल लागत	संघ (Federal)	प्रदेश (Province)	स्थानीय (Local)	अन्य (Other)
१	शिक्षाका मुख्य क्षेत्रहरू	५९२.०७	६५१.२८	७१६.४१	७८८.०५	८६६.८५	३६१४.६६	३२५९.२३	२८.४४	३१५.४६	११.५३
क	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	५०.	५५.	६०.५	६६.५५	७३.२	३०५.२५	२४४.२	२.४४	५६.१७	२.४४
ख	आधारभूत शिक्षा	३५७.१	३९२.८१	४३२.०९	४७५.३	५२२.८३	२१८०.१३	२०७५.७३	४.५९	९८.१४	१.६७
ग	माध्यमिक शिक्षा	१७८.५	१९६.३५	२१५.९९	२३७.५८	२६१.३४	१०८९.७६	९२६.३	६.१	१५६.२६	१.१
घ	प्राविधिक शिक्षा र व्यावसायिक तालिम	२.१५	२.३७	२.६	२.८६	३.१५	१३.१३	०	९.१७	०.४२	३.५४
ङ	अनौपचारिक शिक्षा	४.३२	४.७५	५.२३	५.६४	६.३३	२६.३९	१३.	६.१४	४.४७	२.७८
२	अन्तर(सम्बन्धीत क्षेत्रहरू)	१२२.१	१३४.३१	१४७.७४	१६२.५१	१७८.७७	७४५.४३	६२०.८४	५२.२७	६२.५८	९.७४
क	पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन	१४.३	१५.७३	१७.३	१९.०३	२०.९४	८७.३	७९.३६	२.७५	३.२४	१.९५

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७४

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ख	शिक्षक विकास	१४.३	१५.७३	१७.३	१९.०३	२०.९४	८७.३	२४.४२	३.०६	५७.३३	२.४९
ग	समता र समावेशीकरण	७.१५	७.८७	८.६५	९.५२	१०.४७	४३.६६	३९.६९	२.७५	०	१.२२
घ	स्वास्थ्य तथा पोषण	८७.४५	९६.२	१०५.८१	११६.४	१२८.०३	५३३.८९	४७०.४१	१५.५३	४७.१	०.८५
ङ	विद्यालय सुरक्षा DRR	२.२	२.४२	२.६६	२.९३	३.२२	१३.४३	०	९.७७	२.१७	१.४९
च	भौतिक पूर्वाधार विकास	६.२	६.८२	७.५	८.२५	९.०८	३७.८५	०	१२.२	२४.५५	१.१
छ	सूचना प्रविधि (ICT)	२.५	२.७५	३.०३	३.३३	३.६६	१५.२७	६.९६	६.२१	१.४६	०.६४
	जम्मा (कुल बजेट)	७१४.१७	७८५.५९	८६४.१५	९५०.५६	१०४५.६२	४३६०.०९	३८८०.०७	८०.७१	३७८.०४	२१.२७

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६.६ क्रियाकलाप अनुसार ५ वर्षको वित्तीय योजना

कृपया अनुसूची १ हेर्नुहोला

६.३ लक्ष्य

शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि लगानीको सुनिश्चितता हुने ।

६.४ उद्देश्य

- योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु,
- पहिचान गरीएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,
- उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु,
- खर्चको प्रक्रिया र दायित्व स्पष्ट गर्नु ।

६.५ रणनीतिहरू

- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गरिने,
- आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गरिने,
- स्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जबाफदेही बनाईने,
- वार्षिक रूपमा कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गरिने,
- शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गरिने ,
- मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने,
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाईने ।

६.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने,

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- उपलब्ध स्रोतको अनुमान र विश्लेषण
- अपेक्षा र नीतिका आधारमा अनुमान
- स्रोतको उपलब्धताको अनुमान
- प्रस्तावित कार्यक्रम र बजेट अनुमान
- प्रस्तावित बजेटमा नपुग स्रोत पूरा गर्ने उपाय

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

सङ्घीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका तथा

प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका,

१० सङ्घीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रअन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन प्रक्रिया		जिम्मेवारी	अनुगमन समय
१. वडा र गाउँपालिका स्तरीय					
१.१	वडा शिक्षा समिति, वडा कार्यालय	अलवोकन, निरक्षण, सुपरिवेक्षण, प्रतिवेदन	संयोजक, अध्यक्ष तथा पदाधिकारी	मासिक	आगन्तुक पुस्तिका, विद्यालय अनुगमन फाराम, कक्षाकोठा अनुगमन फाराम, प्रतिवेदन
१.२	बागमती शिक्षा समिति		शिक्षा अधिकृत		
२. जिल्ला स्तरीय					

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

२.१	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ, ललितपुर		एकाइ प्रमुख	वार्षिक	
२.२	जिल्ला समन्वय समिति,		प्रमुख तथा पदाधिकारी	वार्षिक	
३. प्रदेश स्तरीय					
३.१	प्रादेशिक शिक्षा तालिम केन्द्र		पदाधिकारी	वार्षिक	वार्षिक
३.२	प्रदेश शिक्षा विकास निर्देशनालय				
४. सङ्घ स्तरीय र अन्य					
४.१	शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र तथा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रबिधि मन्त्रालय			वार्षिक	

बागमती शिक्षा योजनाको प्रचारप्रसार गर्न सरोकारवालाहरूलाई भेला गराई, सूचना तथा प्रविधिको अन्य माध्यमबाट जानकारी गराइनेछ । योजनाको कार्यन्वयनको क्रममा आवश्यक सहयोग तथा सहकार्यको लागि गाउँपालिका तथा सम्बन्धीत वडाहरूले यस योजनासँग सम्बन्धीत तह तथा निकायहरूसँग आवश्यक प्रत्यक्ष भेटघाट वा पत्राचार गर्नेछ । योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा गाउँपालिका वडाहरू, सम्बन्धीत समिति तथा उपसमितिहरूको बैठक कार्यतालिका वा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

७.३ लक्ष्य

शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित भएको हुने ।

७.४ उद्देश्य

- नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली बनाउनु ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणाली विकास गर्नु ।

७.५ रणनीतिहरू

- कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनका लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने ।
- नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने ।
- कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने ।
- योजनाअन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- अनिवार्य तथा निशुःल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले तोकेबमोजिम अनिवार्य तथा निशुःल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय तहमा पेस गर्ने ।

७.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

प्रभावकारी अनुगमनको माध्यबाट योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने र योजनाको मूल्याङ्कनमा आधारित भई आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित हुने,
- अनुगमनका आधारमा नतिजा सुधार हुने,

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने,
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका नतिजाका आधारमा सुधार गर्ने परिपाटी स्थापित हुने,
- विभिन्न कार्यक्रमहरूको उपलब्धि तथा प्रभावको आवधिक मूल्याङ्कन हुने ।

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर

अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७			
१	अनुगमन पद्धति विकास तथा कार्यान्वयन	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०	सङ्घ, प्रदेश, स्थानीय तह
२	अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक तयारी र अध्यावधिक	पटक	१					१	२	
३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	पटक	३	३	३	३	३	१५	३०	
४	विद्यार्थीको सिकाइ उपलव्धी परिक्षण गर्ने	कक्षा		३	५	८	१०	४	८	
५	शिक्षा स्थिति प्रतिवेदन तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	विद्यालयमा गरिने सामाजिक परिक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
७	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
८	विज्ञ समूह, विद्यालयनिरीक्षक तथा शिक्षक सिकाइ समूह मार्फत्, शिक्षा	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	शाखा मार्फत् विद्यालय अनुगमन तथाकक्षा सुपरिवेक्षण									
९	प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह संयोजकबाट विद्यालय तथा कक्षाकोठा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
१०	प्रमाणमा आधारित मूल्याङ्कनका लागि अभिलेखिकरण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
११	स्थानीय तहद्धारा कक्षा अनुगमन	पटक	३	३	३	३	३	१५	३०	

सन्दर्भ सामग्रीहरू

१. नेपालको संविधान २०७२

२. विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना २०२२–२०३२

३. राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६

४. प्रारम्भिक बालविकास सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड २०६७ पहिलो संशोधन, २०७५

५. बागमती गाउँपालिका नीति योजना तथा बजेटहरु

६. शिक्षक पेसागत सहयोग व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७७ र मार्गदर्शन २०७७

७. विभिन्न पालिकाका गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजनाहरू,

८. सोह्रौ योजना २०८१/ ८२ – २०८५/ ८६

९. स्थानीय तहको योजना निर्माण दिग्दर्शन २०८१

१०. स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माणसम्बन्धी मार्गदर्शन २०७९(परिमार्जित संस्करण २०८१)

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

अनुसूची १ : क्रियाकलाप अनुसार ५ वर्षको वित्तिय योजना

१. प्रारंभिक बाल शिक्षा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो ९८१/८२०	दोस्रो ९८२/८३०	तेस्रो ९८३/८४०	चौँथो ९८४/८५०	पाँचौँ ९८५/८६०	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	संस्था	मुख्य जिम्मेवारी र कैफियत
१	बालविकास न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधीकरण	०	५०	०	०	६०	११०	०	०	११०	०	शिक्षा शाखा र गाउँपालिका
२	बालविकास केन्द्र नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	३०	०	०	०	०	३०	०	०	३०	०	प्राविधिक टोली र गाउँपालिका
३	सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५०	०	सामाजिक विकास समिति
४	अपाङ्गता र असहाय बालबालिका पहिचान	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	२००	१०४	वडा कार्यालय र स्वास्थ्य शाखा
५	बालरछात्रारअपाङ्गमैत्री शौचालय निर्माण	०	२००	१२०	२२०	२४०	७८०	०	५००	२८०	०	प्रदेश अनुदान र गा।पा।

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	सहयोगी कार्यकर्ता र शिक्षकको तलब भत्ता	३०५०	३३५५	३६९०	४०६०	४४६५	१८६२०	१८०००	०	६२०	०	सङ्घीय सशर्त अनुदान
७	बालविकास केन्द्र सुपरीवेक्षण परिचालन	२०	२२	२४	२६	२९	१२१	०	०	१२१	०	स्रोत शिक्षक र प्र।अ।
८	पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था	१०५०	११५५	१२७०	१३९७	१५३७	६४०९	६४०९	०	०	०	सङ्घीय सरकार ९प्रति विद्यार्थी०
९	पूर्वाधार, खेल तथा सिकाइ सामग्री सुधार	३५०	४००	४५०	०	०	१२००	०	५००	७००	०	प्रदेश र स्थानीय लागत साझेदारी
१०	सहजकर्ताको क्षमता विकास तालिम	७०	७७	८५	९३	१०२	४२७	०	०	२२७	२००	शिक्षा शाखा र साझेदार संस्था
११	स्वास्थ्य जाँच र पोषण अनुगमन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा

१२	स्थानीय भाषाको प्रयोग र प्रवर्द्धन	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५०	०	स्थानीय पाठ्यक्रम समिति
१३	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	वडा र विद्यालय व्यवस्थापन
१४	स्थानीय ज्ञान र सीप हस्तान्तरण	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५०	०	समुदाय र विद्यालय
१५	मनोसामाजिक परामर्श र सुरक्षा	२०	२२	२४	२६	२९	१२१	०	०	०	१२१	गैर(सरकारी संस्था र परामर्शदाता
१६	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS)	१०	११	१२	१३	१५	६१	०	०	६१	०	सूचना प्रविधि शाखा
१७	सहयोगी (आया) को व्यवस्था र प्रोत्साहन	७५	८३	९१	१००	११०	४६९	०	०	४६९	०	स्थानीय सरकारको आन्तरिक आय

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१८	शिक्षकको सेवा सुविधामा थप वृद्धि	०	०	१००	०	०	१००	०	०	१००	०	गाउँ कार्यपालिका निर्णय
१९	समुदायमा आधारित बाल उद्यान निर्माण	१५०	२००	२००	३००	३२०	११७०	०	८००	३७०	०	पूर्वाधार शाखा / प्रदेश सरकार
२०	५ कुनामा आधारित शैक्षिक सामग्री	८५	१००	१००	१००	६५	५१०	०	०	५१०	०	विद्यालय र स्थानीय स्रोत
	कूल जम्मा ९रु हजारमा०	५०००	५५९८	६३४१	६४४१	७१४२	३०५२२	२४४०९	१८००	४१५५	१५८	-

२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १–८)

सि.न.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	विद्यालय नक्साङ्कन	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	गाउँपालिका / शिक्षा शाखा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२	दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन	३०	०	०	०	०	३०	०	०	३०	०	शिक्षा शाखा / विव्यस
३	आधारभूत तह शिक्षक तलब भत्ता	२३०००	२५३००	२७८३०	३०६१३	३३६७४	१४०४१७	१४०४१७	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
४	विद्यार्थी भर्ना अभियान	४०	४४	४८	५३	५८	२४३	०	०	२४३	०	विद्यालय / वडा कार्यालयगाउँपालिका र शिक्षा शाखा शिक्षा शाखा र विव्यस संघ (सशर्त अनुदान) विद्यालय र वडा कार्यालय संघ (सशर्त अनुदान) गा.पा. र विद्यालय
५	छात्राका लागि स्यानिटरी प्याड	६००	६६०	७२६	७९९	८७९	३६६४	३६६४	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	विद्यालय उत्थानशील योजना कार्यान्वयन	८०	८८	९७	१०७	१२	३८४	०	२००	१८४	०	गा/पा/ र विद्यालय
७	शिक्षक विकास तथा सहायता पुनर्संरचना	७०	७७	८५	९३	१०२	४२७	०	०	४२७	०	शिक्षा शाखा
८	पोषण स्वास्थ्य र दिवा खाजा व्यवस्था	८०००	८८००	९६८०	१०६४८	११७१३	४८८४१	४८८४१	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
९	पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	१३००	१४३०	१५७३	१७३०	१९०३	७९३६	७९३६	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
१०	सन्दर्भ तथा पठनपाठन सामग्री	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	४१०	२००	विद्यालय र संस्था
११	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र शिक्षक
१२	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	शिक्षा शाखा र गा/पा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१३	शैक्षिक सूचना प्रणाली	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	सूचना प्रविधि शाखा
१२	विव्यस / शिअस क्षमता विकास	८०	८८	९७	१०७	११८	४९०	०	०	४९०	०	शिक्षा शाखा
१५	अभिभावक अभिमुखीकरण	६०	६६	७३	८०	८८	३६७	०	०	३६७	०	विद्यालय र वडा
१६	सिकाइ सामग्री तथा वि. व्यवस्थापन	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	०	१२२१	०	विद्यालय र गा/पा/
१७	बालमैत्री छापायुक्त कक्षा (१-३)	४००	४४०	५००	०	०	१३४०	०	४५९	८८१	०	प्रदेश र स्थानीय लागत
१८	बालमैत्री बसाई व्यवस्थापन (१- ३)	४००	४४०	५००	०	०	१३४०	०	०	१३४०	०	गाउँपालिका र विद्यालय
१९	कक्षा पुस्तकालय र बुक कर्नर	३००	३३०	३७३	०	०	१००३	०	०	८०३	२००	विद्यालय र संस्था

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२०	प्रविधि मैत्री सिकाइ (ICT)	५००	५५०	६०५	०	०	१६५५	०	०	११५५	५००	स्थानीय र साझेदार संस्था
२१	बाल क्लब तथा खेलकुद क्लब गठन	२०	२२	२४	२६	२९	१२१	०	०	१२१	०	विद्यालय र विद्यार्थी
२२	शिक्षक क्षमता तालिम	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	६१७	३००	शिक्षा शाखा र संस्था
२३	निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली लागु	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	विद्यालय
२४	खेलकुद सामग्री व्यवस्थापन	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	विद्यालय र गा/पा/
२५	विद्यालय घेरबार (Fencing)	२००	२२०	०	११०	१२१	६५१	०	०	६५१	०	पूर्वाधार शाखा
२६	गा/पा/ स्तरीय कक्षा ८ परीक्षा	७०	७७	८५	९३	१०२	४२७	०	०	४२७	०	परीक्षा समिति र गा/पा/

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२७	विविव्यास क्षमता अभिवृद्धि	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	शिक्षा शाखा
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	३५७१०	३९२८१	४३२०९	४७५३०	५२२८३	२१८०१३	२०१३९८	६५९	१४७८९	११६७	

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३. माध्यामिक शिक्षा

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	विद्यालय नक्साङ्कन र समायोजन	४०	०	०	०	०	४०	०	०	४०	०	गाउँपालिका / शिक्षा शाखा
२	माध्यमिक शिक्षा कानुन र कार्यविधि निर्माण	५०	०	०	०	०	५०	०	०	५०	०	शिक्षा शाखा / कानुनी सल्लाहकार
३	विद्यालय बस तथा वैकल्पिक शिक्षा व्यवस्था	१२५०	१५००	१८००	२०००	१२००	७७५०	०	४०००	३७५०	०	प्रदेश र स्थानीय लागत साझेदारी
४	माध्यमिक तह विद्यार्थी भर्ना अभियान	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	विद्यालय र वडा कार्यालय

५	शिक्षक क्षमता विकास प्रविधि (मूल्याङ्कन)	६००	६६०	७२६	७९९	८७९	३६६४	०	१०००	२६६४	०	शिक्षा शाखा र तालिम केन्द्र
६	विव्यस र शिअस क्षमता विकास	५०	०	६०	६६	०	१७६	०	०	१७६	०	शिक्षा शाखा
७	उत्थानशील विद्यालय व्यवस्थापन योजना	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	२००	४१०	०	गा/पा/ र विपद् व्यवस्थापन
८	पूर्वाधार र सामग्री विकास	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	०	३०००	५६६५	५००	प्रदेश र स्थानीय र संस्था
९	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	०	७२१	५००	वडा र साझेदार संस्था

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
...डाँडा, ललितपुर
...मती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१०	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	२८००	३०८०	३३८८	३७२७	४१००	१७०९५	१७०९५	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
११	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	विद्यालय र शिक्षक
१२	पोसाक, स्टेशनरी र छात्रवृत्ति	६००	६६०	७२६	७९९	८७९	३६६४	४००	०	३१६४	१००	संघ र स्थानीय र संस्था
१३	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	१०२००	११२२०	१२३४२	१३५७६	१४९३४	६२२७२	६२२७२	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
१४	मूल्याङ्कन र शिक्षण सिकाइ एकीकरण	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र प्र/अ/

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१५	सिक्दै कमाउँदै कार्यक्रम व्यवस्थापन	५००	६००	१२००	७००	८००	३८००	३५००	०	३००	०	संघ र माध्यमिक विद्यालय
१६	पुस्तक रहित शुक्रबार (Book Free Friday)	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र बाल क्लब
१७	खेलकुद सामग्री व्यवस्थापन	७००	७७०	८४७	९३२	१०२५	४२७४	०	८००	३४७४	०	विद्यालय र गा /पा/
१८	बाल क्लब तथा इको क्लब परिचालन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	१००	८३	०	विद्यालय र वातावरण शाखा
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	१७८५०	१९६३५	२१५९९	२३७५९	२६१३५	१०८९७८	८३२६७	९१००	१५५११	११००	-

४. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग	३०	०	०	३५	०	६५	०	६५	०	०	प्रदेश र गाउँपालिका
२	प्राविधिक कार्यक्रम सञ्चालन (कृषि/सिभिल)	४०	०	०	५०	०	९०	०	९०	०	०	प्रदेश सरकार र CTEVT
३	छोटो अवधिको सीपमूलक तालिम	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	७०	३०	८३	शिक्षा शाखा र घरेलु
४	प्राविधिक शिक्षा नीति तर्जुमा	१५	०	०	०	०	१५	०	०	१५	०	गाउँपालिका र कानुन शाखा
५	युवा खोज र नवप्रवर्तन प्रोत्साहन	१५	१७	१८	२०	२२	९२	०	०	२२	७०	युथ क्लब र साझेदार संस्था

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	उद्यमशीलता विकास सहयोग	२०	२२	२४	२७	३०	१२३	०	०	१०	११३	रोजगार संयोजक र संस्था
७	उत्पादन बजारीकरण तथा प्रवर्द्धन	१०	११	१२	१३	१५	६१	०	३०	१५	१६	कृषि शाखा र सहकारी
८	अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन	१०	११	१२	१३	१५	६१	०	०	६१	०	शिक्षा शाखा र गा/पा/
९	बहुप्राविधिक विद्यालय स्थापना (बीउ बजेट)	१५	४३	५८	७५	१०५	२९६	०	२२६	७०	०	सङ्घीयरप्रदेश समपूरक अनुदान
१०	सीप विकास तालिम	३०	१००	१००	१६	८४	३३०	०	४३६	(१०६	०	स्थानीय तह र CTEVT
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	२१५	२३७	२६०	२८६	३१५	१३१३	०	९१७	४२	३५४	प्रदेश र गाउँपालिका

५. अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	अवधारणा पत्र तयारी र अभिमुखीकरण	१०	०	०	१५	०	२५	०	०	२५	०	विज्ञ समूह / गाउँपालिका
२	निरक्षर विवरण संकलन र डाटाबेस	१०	०	०	१५	०	२५	०	०	२५	०	शिक्षा शाखा
३	छोटो अवधिको सीपमूलक तालिम	२०	२२	२४	२७	३०	१२३	०	७०	३०	२३	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र CLC सञ्चालन	२०	२२	२४	२७	३०	१२३	५०	०	७३	०	CLC व्यवस्थापन समिति
५	पुस्तकालय तथा ई(सिकाइ व्यवस्थापन	१५	१६	१८	२०	२२	९१	०	५०	४१	०	गाउँपालिका र CLC
६	सिकाइ केन्द्रमा ICT उपकरण व्यवस्था	१५	१६	१८	२०	२२	९१	०	०	४१	५०	सूचना प्रविधि शाखा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७	अपाङ्गता प्रारम्भिक पहिचान ९कक्षा १(३०	५	६	७	८	९	३५	०	०	३५	०	स्वास्थ्य शाखा र विद्यालय
८	संघ, प्रदेश र स्थानीय समन्वय संयन्त्र	२	२	२	३	३	१२	०	०	१२	०	गाउँ कार्यपालिका
९	सरकारी र गैर(सरकारी साझेदारी	२	२	२	३	३	१२	०	०	५	७	सामाजिक विकास समिति
१०	अनौपचारिकरखुल्ला विद्यालय अनुदान	१०	११	१२	१३	१४	६०	०	३०	३०	०	शिक्षा शाखा
११	ज्येष्ठ नागरीकरगृहणी निरन्तर सिकाइ	४	५	६	७	८	३०	०	०	३०	०	वडा कार्यालय र CLC
१२	साक्षरता प्रवर्द्धन सीपमूलक तालिम	२	३	४	४	४	१७	०	०	१७	०	शिक्षा शाखा
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	११५	१०५	११७	१७२	१४५	६४४	५०	१५०	३६४	८०	-

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

६.पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री र मुल्याङ्कन

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	पाठ्यक्रम अभिमुखीकरण	३००	३३०	३६३	३९९	४३९	१८३१	०	५००	१३३१	०	शिक्षा शाखा
२	शिक्षक तालिम तथा पुनर्ताजगी	५००	५५०	६०५	६६५	७३२	३०५२	०	१०००	१५५२	५००	तालिम केन्द्र र गा/पा/
३	शिक्षक पेशागत सहयोग Mentoring	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	गाउँपालिका (RP)बजेट
४	कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन	८०	८८	९७	१०७	११७	४८९	०	०	४८९	०	विद्यालय र शिक्षक
५	आवधिक मूल्याङ्कन (Term-Exam)	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	परीक्षा समिति

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	डिजिटल सामग्रीको प्रयोग	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	१०००	३०००	५१६५	०	CTEVT शाखा र प्रदेश
७	सूचना प्रविधिको प्रयोग र विस्तार	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	०	५००	२५५३	०	गाउँपालिका र विद्यालय
८	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक ९मावि समेत०	५०००	५५००	६०५०	६६५५	७३२०	३०५२५	३०५२५	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)
९	स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	पाठ्यक्रम विकास समिति
१०	माध्यम भाषाका रूपमा मातृभाषा प्रयोग	१००	११०	१२१	१३३	१४७	६११	०	५००	१११	०	वडा र विद्यालय
११	पढाई मैत्री शैक्षिक सामग्री खरिद	१२००	१३२०	१४५२	१५९७	१७५७	७३२६	०	१०००	६३२६	०	विद्यालय र गा/पा/

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१२	अभ्यासरकार्य पुस्तिका उपलब्धता	८००	८८०	९६८	१०६५	११७१	४८८४	०	०	४८८४	०	गाउँपालिका र विद्यालय
१३	स्थानीय सिकाइ सामग्री निर्माण	१००	११०	१२१	१३३	१४७	६११	०	०	६११	०	विद्यालय र शिक्षक
१४	शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भ सामग्री	३००	३३०	३६३	३९९	४३९	१८३१	१८३१	०	०	०	संघ र शिक्षा शाखा
१५	निरन्तर मूल्याङ्कन तालिम र प्रयोग	१२०	१३२	१४५	१६०	१७६	७३३	०	०	७३३	०	विद्यालय र प्र/अ/
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	१०८००	११८८०	१३०६८	१४३७५	१५८१२	६६१३२	३३३५६	६५००	२५७७७	५००	-

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	असल अभ्यासको अवलोकन भ्रमण	२५०	२७५	३०३	३३३	३६६	१५२७	०	५००	१०२७	०	शिक्षा शाखा
२	कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	०	०	२४४२	०	गाउँपालिका
३	नतिजा विश्लेषण र पृष्ठपोषण	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र प्रअ
४	शिक्षक ई-सञ्जाल (E-Network) निर्माण	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	सूचना प्रविधि शाखा
५	विज्ञ समूह परिचालन (परामर्श/अनुगमन)	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	७१७	२००	विज्ञ समूह
६	मेन्टरिङ/कोचिङ र स्थानीय स्रोत शिक्षक	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	०	५००	२५५३	०	स्रोत शिक्षक
७	सिकाइ समूह बैठक (घुम्ती बैठक)	६०	६६	७३	८०	८८	३६७	०	०	३६७	०	विद्यालय र संयोजक

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	आवश्यकतामा आधारित पेशागत सहयोग तालिम	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	०	१०००	९४२	५००	तालिम केन्द्र
९	शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	२०	०	२२	०	२४	६६	०	०	६६	०	गाउँ कार्यपालिका
१०	कार्यसम्पादन करार (प्रअ र शिक्षक)	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	०	०	१८३	०	शिक्षा शाखा
११	क्रमिक सिकाइ रणनीति तालिम (१-३)	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	५००	५००	१४४२	०	शिक्षा शाखा
१२	एकीकृत साक्षरता र गणितीय सीप तालिम	८००	८८०	९६८	१०६५	११७१	४८८४	०	१०००	३८८४	०	प्रदेश र स्थानीय
१३	स्थानीय सामग्री निर्माण तालिम/कार्यशाला	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	०	१२२१	०	विद्यालय
१४	एकीकृत पाठ्यक्रम र पठनतत्व पुनर्ताजगी	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	०	१२२१	०	शिक्षा शाखा
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	३५००	३५६१	४१६६	४३२२	४५४६	२०१९५	५००	३५००	१५३५१	७००	-

८. शिक्षामा समता र समावेशीकरण

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	सिकाइ आवश्यकता पहिचान संयन्त्र विकास	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	गाउँपालिका र शिक्षा शाखा
२	वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रम र सहायता पद्धति	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	४००	८२१	०	शिक्षा शाखा
३	विद्यालय बाहिरका बालबालिका भर्ना अभियान	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	विव्यस र समुदाय
४	लक्षित वर्ग छात्रवृत्ति र सामाजिक सुरक्षा	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	५००	१०००	१५५३	०	संघ र प्रदेश र स्थानीय
५	अपाङ्गता र लैंगिक मैत्री भौतिक पूर्वाधार	१६००	१७६०	१९३६	२१३०	२३४३	९७६९	३०००	३०००	३७६९	०	संघ र प्रदेश र गारपार
६	दिवा खाजा र बालमैत्री शिक्षण वातावरण	७००	७७०	८४७	९३२	१०२५	४२७४	३०००	०	१२७४	०	संघ र स्थानीय
७	पाठ्यक्रम स्थानीयकरण र अभिमुखीकरण	८०	८८	०	०	११७	२८५	०	०	२८५	०	शिक्षा अधिकृत र प्रअ

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	अपाङ्गता र लैंगिक उत्तरदायी सिकाइ सामग्री	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	५००	४१७	०	शिक्षा शाखा
९	आजीवन सिकाइ र सहजकर्ता क्षमता विकास	१००	११०	०	०	१४६	३५६	०	०	३५६	०	CLC र गाउँपालिका
१०	जीवनोपयोगी सीप र स्थानीय ज्ञान समायोजन	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	विद्यालय र पाठ्यक्रम समिति
११	अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चितता र घोषणा	०	३००	०	०	०	३००	०	०	३००	०	गाउँपालिका
१२	विभेद र दुर्व्यवहार विरुद्धको संयन्त्र	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र बाल क्लब
१३	पहुँचयुक्तता लेखाजोखा र सहायक सामग्री	४००	४४०	०	०	५८६	१४२६	०	७००	७२६	०	स्वास्थ्य र शिक्षा शाखा
१४	अपाङ्गता पहिचान र सामग्री वितरण	४२०	४६२	५०८	५५९	६१५	२५६४	०	१०००	१५६४	०	गाउँपालिका र संस्था
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	४५००	४९५०	४७४३	५२१८	६५९१	२६००२	६५००	६६००	१२९०२	०	-

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

९. विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	दिवा खाजा कार्यविधि परिमार्जन	२०	२२	२४	२७	३०	१२३	०	०	१२३	०	गाउँपालिका / शिक्षा शाखा
२	१ मावि स् १ स्वास्थ्यकर्मी कार्यक्रम	१८००	१९८०	२१७८	२३९६	२६३५	१०९८९	०	५०००	५९८९	०	स्वास्थ्य शाखा र प्रदेश
३	प्राथमिक उपचार बाकस User Manual	१३०	१४३	१५७	१७३	१९०	७९३	०	०	७९३	०	विद्यालय र रेडक्रस
४	स्थानीय पाठ्यक्रममा किशोरी शिक्षा	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	पाठ्यक्रम समिति
५	सरसफाइ सम्बन्धी पूर्ण पूर्वाधार विकास	१०००	११००	१२१०	१३३१	१४६४	६१०५	२००५	२०००	२१००	०	गा/पा/ खानेपानी शाखा
६	स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजा	२८००	३०८०	३३८८	३७२७	४१००	१७०९५	१७०९५	०	०	०	संघ (सशर्त अनुदान)

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७	विद्यालयमा पोषण कर्नर (Nutrition Corner)	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	कृषि शाखा र विद्यालय
८	अभिभावकरआमा समूह सचेतना	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	५१०	१००	स्वास्थ्य शाखा CLC
९	दिवा खाजा विस्तार ९कक्षा ६-८	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	३०५३	०	०	०	संघ र स्थानीय साझेदारी
	कूल जम्मा ९रु हजारमा०	६५००	७१५०	७८६४	८६५२	९५१६	३९६८२	२२१५३	७०००	१०४२९	१००	-

१० विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	उत्थानशीलताका लागि सचेतना विकास	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	गाउँपालिका / शिक्षा शाखा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२	विपद् व्यवस्थापन शिक्षकरविव्यस तालिम	३००	०	३६३	०	४३९	११०२	०	५००	६०२	०	शिक्षा तालिम केन्द्र
३	संकटकासन्नता मूल्याङ्कन र योजना	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	विद्यालय र विव्यस
४	सुरक्षित सिकाइका लागि कार्य समूह	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	विद्यालय र बाल क्लब
५	स्वास्थ्य सुविधा सहित स्वास्थ्य शिक्षक	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	०	४०००	५१६५	०	स्वास्थ्य शाखा र गा/पा
६	हरित, सफा र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्द्धन	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	०	५००	१४४२	५००	वन तथा वातावरण र संस्था
७	संकटकालीन मापदण्ड र कार्यविधि	१००	०	०	०	१४७	२४७	०	०	२४७	०	गाउँ कार्यपालिका
८	शिक्षामा वैकल्पिक सिकाइ योजना	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	शिक्षा शाखा

बागमती गाउँपालिका … ललितपुर … नेपाल
लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

९	म्च्च् फोकल शिक्षक तालिमरव्यवस्थापन	३००	३३०	३६३	३९९	४३९	१८३१	५००	५००	८३१	०	DRR शाखा गा/पा/
	कूल जम्मा ९रु हजारमा०	३०००	२८६०	३५०९	३४६३	४३९६	१७२२८	५००	५५००	१०७२८	५००	-

११. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	पूर्वाधार विकास मापदण्ड र सूचक तयारी	००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	संघ/स्थानीय/विद्यालय
२	१० वर्षे पूर्वाधार गुरुयोजना तयारी	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	५००	७२१	०	शिक्षा शाखा /प्राविधिक
३	विद्यालय मर्मत सम्भार र संवर्द्धन	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	३०००	२०००	४१६५	०	विद्यालय / विव्यस

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४	स्रोत व्यवस्थापन र जिम्मेवारी बाँडफाँड	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	गाउँ कार्यपालिका
५	अपाङ्गता र लैंगिक मैत्री संरचना विकास	३०००	३३००	३६३०	३९९३	४३९३	१८३१६	५०००	५०००	७०००	१३१६	संघ/ प्रदेश/स्थानीय तह
६	विद्यालय भवन मर्मत	२५००	२७५०	३०२५	३३२८	३६६०	१५२६३	५०००	५०००	५२६३	०	गाउँपालिका / विव्यस
७	हरित बगैंचा र बाल उद्यान निर्माण	८००	८८०	९६८	१०६५	११७१	४८८४	०	५००	३८८४	५००	विद्यालय / समुदाय
८	विद्यालय खेलमैदान व्यवस्थापन	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	२०००	२०००	५१६५	०	गाउँपालिका / खेलकुद
९	लाइब्रेरी र ल्याब (Lab) व्यवस्थापन	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	३०००	३०००	३१६५	०	प्रदेश / स्थानीय तह

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१०	फर्निचर र फर्निसिङ व्यवस्थापन	८५०	९३५	१०२९	११३१	१२४५	५१९०	०	०	५१९०	०	विद्यालय / विव्यस
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	१२०००	१३२००	१४५२०	१५९८२	१७५८१	७३२८३	१८०००	१८०००	३५४६७	१८१६	-

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१२ विद्यालयमा सुचना प्रविधिको विकास

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	पहिलो (८१/८२)	दोस्रो (८२/८३)	तेस्रो (८३/८४)	चौथो (८४/८५)	पाँचौ (८५/८६)	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी र कैफियत
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	३०००	३०००	३१६५	०	संघ/स्थानीय
२	Internet Connectivity व्यवस्था	९००	९९०	१०८९	११९८	१३१८	५४९५	०	०	५४९५	०	विद्यालय
३	शिक्षकहरूको ICT क्षमता विकास	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	०	५००	२५५३	०	शिक्षा शाखा
४	अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	५००	७२१	०	विद्यालय
५	IEMIS व्यवस्थापन	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	RP शाखा
६	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र क्षमता विकास	१००	०	०	१३३	०	२३३	०	०	२३३	०	गाउँपालिका
७	विद्यालयमा ई(हाजिरी व्यवस्थापन	१८०	१९८	२१८	२४०	२६४	११००	०	०	११००	०	विद्यालय

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	अनिवार्य विषयको भर्चुअल कक्षा	१०००	११००	१२१०	१३३१	१४६४	६१०५	२००५	२०००	२१००	०	शिक्षा शाखा
९	टिभी, कम्प्युटर, इन्टरनेट व्यवस्थापन	१८००	१९८०	२१७८	२३९६	२६३५	१०९८९	३०००	३०००	३९८९	१०००	लागत सहभागिता
१०	प्रविधि मैत्री तालीम	२००	०	०	२६६	०	४६६	०	०	४६६	०	शिक्षा शाखा
११	Interactive Board व्यवस्था	१४००	१५४०	१६९४	१८६३	२०५०	८५४७	३०००	३०००	२५४७	०	प्रदेशरस्थानीय
१२	स्मार्टबोर्ड तथा प्रोजेक्टर व्यवस्था	१३७०	१५०७	१६५८	१८२४	२००६	८३६५	२२००	३०००	३१६५	०	गाउँपालिका
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	९०००	९९००	१०८९०	११९८१	१३१८०	५४९५१	१३२०५	१५०००	२५७४६	१०००	-

१३.शुसासन, व्यबस्थापन र संस्थागत क्षमता विकास

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी
१	कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	१५०	०	०	०	०	१५०	०	०	१५०	०	संघ/स्थानीय/विव्यस

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२	संस्थागत संरचना निर्माण र क्षमता विकास	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	५००	७२१	०	शिक्षा शाखा
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	IT शाखा/विद्यालय
४	नतिजामुखी कार्यसम्पादन करार	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	गाउँपालिका
५	शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली स्थापना	२००	०	०	०	०	२००	०	०	२००	०	शिक्षा शाखा
६	अनौपचारिकरआजीवन सिकाइ संयन्त्र	१००	०	०	०	०	१००	०	०	१००	०	RP/गाउँपालिका
७	स्वास्थ्य, पोषण र विपद् समन्वय संयन्त्र	१००	०	०	०	०	१००	०	०	१००	०	स्वास्थ्य/ वातावरण शाखा
८	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सामग्री निर्माण	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	शिक्षा शाखा
९	नतिजामा आधारित पुरस्कार व्यवस्थापन	२५०	२७५	३०३	३३३	३६६	१५२७	०	०	१५२७	०	गाउँपालिका

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१०	सामाजिक लेखापरीक्षण (Social Audit)	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	०	०	१२२१	०	विद्यालय/विव्यस
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	१५००	१०४५	११५०	१२६४	१३९१	६३५०	०	५००	५८५०	०	-

१४. शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

सि.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी
१	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	संघ/स्थानीय/विद्यालय
२	विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण/अद्यावधिक	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	विद्यालय/ विव्यस
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	शिक्षा शाखा/ RP
४	आवश्यक कानून, निर्देशिका तथा कार्यविधि विकास	२००	०	०	०	०	२००	०	०	२००	०	गाउँ कार्यपालिका

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५	कानून, निर्देशिका र मापदण्ड प्रवोधीकरण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	शिक्षा शाखा / प्रअ
६	सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनका आधारमा सहजीकरण	३००	३३०	३६३	३९९	४३९	१८३१	०	५००	१३३१	०	विद्यालय/ गा/पा/
	कूल जम्मा (रु हजारमा)	१०००	८८०	९६९	१०६५	११७१	५०८५	०	५००	४५८५	०	-

१५.अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	कूल लागत	संघ	प्रदेश	स्थानीय	संस्था	जिम्मेवारी
१	अनुगमन पद्धति विकास र कार्यान्वयन	५०	५५	६०	६६	७३	३०४	०	०	३०४	०	संघ/प्रदेश/स्थानीय
२	अनुगमन प्रणालीका सूचक तयारी	३०	०	०	०	०	३०	०	०	३०	०	शिक्षा शाखा

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३	चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा	८०	८८	९७	१०७	११८	४९०	०	०	४९०	०	गाउँपालिका
४	विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	०	१२०	१३२	१४५	१६०	५५७	०	४००	१५७	०	शिक्षा शाखा
५	शिक्षा स्थिति प्रतिवेदन (Education Status Report)	४०	४४	४८	५३	५८	२४३	०	०	२४३	०	शिक्षा शाखा
६	प्रभावकारी सामाजिक परीक्षण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६१०	०	०	६१०	०	विद्यालय/विव्यस
७	विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण	८०	८८	९७	१०७	११८	४९०	०	०	४९०	०	शिक्षाशाखा/विज्ञ
८	विज्ञ समूहरनिरीक्षकबाट सुपरिवेक्षण	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	शिक्षा शाखा/ विज्ञ
९	प्रअरसंयोजकबाट कक्षा सुपरिवेक्षण	६०	६६	७३	८०	८८	३६७	०	०	३६७	०	विद्यालय/प्रअ
१०	प्रमाणमा आधारित अभिलेखीकरण	६०	६६	७३	८०	८८	३६७	०	०	३६७	०	विद्यालय

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

११	स्थानीय तहद्वारा कक्षा अनुगमन	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१७	०	०	९१७	०	पदाधिकारी/शाखा
	कूल जम्मा ९रु हजारमा०	८००	८८०	९६८	१०६४	११७१	४८८३	०	४००	४४८३	०	-

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

अनुसूची २ बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण समिति

क्र.स.	नाम, थर	पद		कार्यालय
१	बिर बहादुर लोप्चन	संयोजक तथा अध्यक्ष्य	बागमती गाउँपालिका	9841335585
२	भक्त बहादुर दर्लामी	सदस्य तथा उपाध्यक्ष्य	बागमती गाउँपालिका	9851225542
३	राम कुमार लामा	सदस्य तथा संयोजक सामाजिक विकास समिति	बागमती गाउँपालिका	9849123844
४	लोकहरि थापा	सदस्य तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	बागमती गाउँपालिका	9851340388
५	संजय सिंह विष्ट	सदस्य तथा शिक्षा अधिकृत	बागमती गाउँपालिका	9848765373
६	विमल कोईराला	सदस्य तथा योजना शाखा प्रमुख	बागमती गाउँपालिका	9851217470

लोकहरि थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

अनुसूची ३ : बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी दुईदिने कार्यशालाका सहभागी

मितिः ०८१ साल पुष ११ गते र २०८१ साल पुष १२ गते

क्र.सं.	सहभागीको नाम	विद्यालय/संस्था	पद	सम्पर्क नं.	लिङ्ग
१	वीर बहादुर लोप्चन	बागमती गाउँपालिका	अध्यक्ष	9841335585	पु
२	भक्त बहादुर दरलामी मगर	बागमती गाउँपालिका	उपाध्यक्ष	9851225542	पु
३	होम प्रसाद बजगाईं	बागमती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष–७	9851008030	पु
४	रामकृष्ण तिमिल्सेना	बागमती गाउँपालिका	वडा प्रतिनिधि सदस्य–२	9841938088	पु
५	ज्ञान बहादुर लो	बागमती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष–१	9851166681	पु
६	नवराज तिमिल्सेना	बागमती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष–५		पु
७	रमन्दी काफ्ले	बागमती गाउँपालिका	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	9851129068	पु
८	प्रेम पुरी	बागमती गाउँपालिका	शिक्षा अधिकृत	9869304440	पु
९	सञ्जय बिष्ट	बागमती गाउँपालिका	प्राविधिक सहायक	9848765373	पु
१०	अम्बा बास्तोला ९आचार्य०	बागमती गाउँपालिका	अधिकृत	9862741950	म
११	राम सुरत चौधरी	प्रहरी चौकी भट्टेडाँडा	प्रहरी	9857090494	पु
१२	टेकनाथ गुरुङ	प्रहरी चौकी भट्टेडाँडा	प्रहरी सहायक	9846639104	पु

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१३	राजु प्रसाद बजगाईं	महाकालीदेवी मावि	प्रधानाध्यापक	9851173554	पु
१४	वेदनिधि घिमिरे	विज्ञान प्रभा आधारभूत विद्यालय	प्रधानाध्यापक	9849751004	पु
१५	रमेश न्यौपाने	घुसेल मावि	प्रधानाध्यापक	9851096784	पु
१६	महेश घिमिरे	कालीदेवी मावि	प्रधानाध्यापक	9849477671	पु
१७	झरना घलान	कालीदेवी मावि	विद्यार्थी	9845839572	म
१८	रमा शर्मा	कालीदेवी मावि	विद्यार्थी	9841588543	म
१९	गोविन्द पी।डी। तिमिल्सेना	कालीदेवी मावि	सहायक प्रधानाध्यापक	9851240080	पु
२०	रामप्रसाद घिमिरे	सतकन्या आधारभूत विद्यालय	प्रधानाध्यापक	9841044032	पु
२१	गोकर्ण बहादुर फुयाल	जनक मावि	प्रधानाध्यापक	9862797522	पु
२२	सुनिता खाती लामा	शारदा शिक्षा मावि	प्रधानाध्यापक	9742531042	म
२३	लक्ष्मी घिमिरे	बागमती गाउँपालिका	सामाजिक परिचालक	9861085609	म
२४	भिस्मराज काफ्ले	महाकालीदेवी मावि	शिक्षक	9841116367	पु
२५	ढकाल प्रसाद घिमिरे	महाकालीदेवी मावि	शिक्षक	9851171682	पु
२६	कृष्ण तिमिल्सेना	जनक मावि	शिक्षक	9849592595	पु
२७	योगेश गौतम	विद्याधेश्वरी मावि	शिक्षक	9840633326	पु
२८	सुन बहादुर लामा	कालीदेवी मावि	शिक्षक	9860368808	पु
२९	तिलक बहादुर लामा	ज्ञानज्योति आधारभूत विद्यालय	शिक्षक	9849351691	पु
३०	बुद्धराम थिङ	घुसेल मावि	LRT	9841703362	पु

बागमती गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भट्टेडाँडा, ललितपुर बागमती प्रदेश, नेपाल २०७३

लोकहरी थापा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३१	रुपक सापकोटा	विज्ञान प्रभा आधारभूत विद्यालय	LRT	9849135910	पु
३२	पूजा लामा	विद्याधेश्वरी मावि	विद्यार्थी	9840119619	म
३३	सौगत सन्जेल	गिम्दी	बाल क्लब अध्यक्ष	9860282870	पु
३४	ईश्वर प्रसाद सन्जेल	नारायणी मावि	प्रधानाध्यापक	9843266168	म
३५	सुजाता बजगाईं	भट्टेडाँडा ऋीऋ	सामाजिक परिचालक	9841418141	म
३६	केदारमान भुलुन	कालीदेवी मावि, माल्टा	विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष	9849671396	पु
३७	थालप्रसाद तिमिल्सेना	विद्याधेश्वरी मावि	प्रधानाध्यापक	9851224801	पु
३८	चन्द्र बहादुर दुलाल	महाकालीदेवी मावि	विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष	9843542324	पु
३९	विजय कुमार लामा	विद्याधेश्वरी मावि	विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष	9863839636	पु
४०	दीपक दाहाल	बागमती गाउँपालिका	कार्यालय सहयोगी	9849451052	पु
४१	सिताराम चौरेल	भट्टेडाँडा मावि	प्रधानाध्यापक	9843058211	पु
४२	बाबुलन घलान	कालीदेवी मावि–४	सहायक प्रधानाध्यापक	9843576523	पु
४३	ठाकुर लामा	कालीदेवी मावि–४	प्रधानाध्यापक	9851160913	पु
४४	पुन्डरीक डंगाल	जनजागृति मावि	प्रधानाध्यापक	9767990790	पु
४५	दूधराज लामा जिम्बा	बागमती गाउँपालिका	स्रोत व्यक्ति	984150304	पु

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४६	सङ्गीता भोम्जन	शारदा शिक्षा मावि	LRT	9849241361	म
४७	सम्झना दराई	सतकन्या आधारभूत विद्यालय	LRT	9847881296	म
४८	जलमाया सिङ्गार	भट्टेडाँडा आधारभूत विद्यालय	LRT	9865994817	म
४९	भक्ति तिमिल्सेना	बागमती गाउँपालिका	सामाजिक परिचालक	9843454512	म
५०	मिलन शर्मा घिमिरे	बागमती गाउँपालिका	आईटी अधिकृत	9851255300	पु
५१	माधव चौरेल	बागमती गाउँपालिका	MIS अपरेटर	9865148562	पु
५२	सत्य कार्की	बागमती गाउँपालिका	न्यायिक सहजकर्ता	9860066356	पु
५३	सुरेश कुमार अधिकारी	बागमती गाउँपालिका		9860554603	पु

अनुसुची ४ शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण सम्बन्धमा सरोकारवालाहरुसंग पहिलो अभिमुखिकरणका सहभागिहरु

मिति : २०८१-०८-२०

क्र.सं.	सहभागीको नाम	कार्यालय	पद	सम्पर्क	लिङ्ग
१	बिर बहादुर लोप्चन	बागमती गाउँपालिका	अध्यक्ष	9841335585	पुरुष
२	भक्त बहादुर दरलामी	बागमती गाउँपालिका	उपाध्यक्ष	9851225542	पुरुष
३	राममणि काफ्ले	बागमती गाउँपालिका	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	9851340388	पुरुष
४	नारायण भोम्जन	वडा कार्यालय(६)	अध्यक्ष	9851167711	पुरुष

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५	नवराज खड्का	वडा कार्यालय(३)	अध्यक्ष	9843901772	पुरुष
६	ज्ञान बहादुर लो	वडा कार्यालय(१)	अध्यक्ष	9851166681	पुरुष
७	राम बहादुर	वडा कार्यालय(२)	अध्यक्ष	9851076408	पुरुष
८	होम प्रसाद बजगाईं	वडा कार्यालय(७)	अध्यक्ष	9851008030	पुरुष
९	सुषिला सुनार	बागमती गाउँपालिका	कार्यपालिका सदस्य	9863927262	महिला
१०	नवराज तिमिल्सेना	वडा कार्यालय(५)	अध्यक्ष	9851078830	पुरुष
११	ईश्वर प्रसाद सञ्जेल	नारायणी मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9843266168	पुरुष
१२	चन्द्र बहादुर दुलाल	महाकालीदेवी मा.वि.	व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष	9843542324	पुरुष
१३	प्रियंका भट्ट	बागमती गाउँपालिका	पशु सेवा विभाग	9765242399	महिला
१४	प्रताप बुढा	बागमती गाउँपालिका	कृषि विभाग	9849489593	पुरुष
१५	रमेश न्यौपाने	घुसेल मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9851096784	पुरुष
१६	गोकर्ण प्रसाद फुयाल	जनक मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9862797542	पुरुष
१७	गोविन्द प्रसाद तिमिल्सेना	कालिदेवी मा.वि.	सहायक प्रधानाध्यापक	9851240080	पुरुष
१८	बुद्ध कृष्ण सापकोटा	महाकालीदेवी मा.वि.	शिक्षक	9843058934	पुरुष
१९	महेंद्र प्रसाद घिमिरे	बागमती(५)		9864260495	पुरुष
२०	ठाकुर लामाम	कालिदेवी मा.वि.(४)	प्रधानाध्यापक	9851160913	पुरुष
२१	पुण्डरीक डंगाल	जनजागृति मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9841578634	पुरुष

लोकहरि थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२२	बेदनिधि घिमिरे	जनजागृति मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9849751004	पुरुष
२३	झरना घलान	कालिदेवी मा.वि.(२)	विद्यार्थी	9845839572	महिला
२४	सौगत सञ्जेल	नारायणी मा.वि.	विद्यार्थी		पुरुष
२५	सुनीता खाती लामा	शारदा शिक्ष्या सदन मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9742531042	महिला
२६	दूधराज लामा जिम्बा	बागमती गाउँपालिका	स्रोत व्यक्ति	9841503044	पुरुष
२७	नवराज महत	नागढाहा आधारभूत विद्यालय	शिक्षक	9841592613	पुरुष
२८	सञ्जय सिंह बिष्ट	बागमती गाउँपालिका	प्राविधिक सहायक	9848765373	पुरुष
२९	भक्ति तिमिल्सेना	बागमती गाउँपालिका	सामाजिक परिचालक	9843454512	महिला
३०	तिलक बहादुर लामा	ज्ञानज्योति आधारभूत विद्यालय	LRT	9849351691	पुरुष
३१	राम प्रसाद बजगाईं	बाघभैरव आधारभूत विद्यालय	प्रधानाध्यापक	9861210140	पुरुष
३२	राधिका सान्गेल	सामाजिक कार्यकर्ता		9841024282	महिला
३३	दिपक दाहाल	बागमती गाउँपालिका	कार्यालय सहयोगी	9849451052	पुरुष
३४	बुद्धराम थिङ	घुसेल मा.वि.	LRT	9841703362	पुरुष
३५	बालकृष्ण घिमिरे	स्थानीय बुद्धिजीवी		9849674383	पुरुष
३६	प्रेम प्रसाद पुरी	बागमती गाउँपालिका	शिक्षा अधिकृत	9869304440	पुरुष
३७	लक्ष्मी घिमिरे	बागमती गाउँपालिका	सामाजिक परिचालक	9861085609	महिला

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३८	मिलन शर्मा घिमिरे	बागमती गाउँपालिका	सूचना अधिकारी	9851255900	पुरुष
३९	सुन बहादुर लामा	कालिदेवी मा.वि.	शिक्षक	986036808	पुरुष
४०	राम कृष्ण तिमिल्सेना	वडा नं. २	वडा सदस्य	9841938088	पुरुष
४१	महेश घिमिरे	कालिदेवी मा.वि.	प्रधानाध्यापक	9849477767	पुरुष

अनुसूची ५ बागमती गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा योजना प्राविधिक समिति

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय	सम्पर्क
१	श्री राम कुमार लामा	संयोजक, सामाजिक विकास	बागमती गाउँपालिका	9849123844
२	श्री तुलसी प्रसाद सञ्जेल	सदस्य, शिक्षा समिति	बागमती गाउँपालिका	
३	श्री महेश घिमिरे	सदस्य, शिक्षक	प्रधानाध्यापक	9849477671
४	श्री ठाकुर लामा	सदस्य, शिक्षक	प्रधानाध्यापक	9851160913
५	श्री जल मायाँ सिंगार	सदस्य, स्रोत शिक्षक	शिक्षक	9865994817
६	श्री सज्जना नौबक	सदस्य, शिक्षक	शिक्षक	
७	सञ्जय सिंह विष्ट	सदस्य सविच, शिक्षा प्राविधिक	शिक्षा प्मुख	9848765373
८	ऋषिकेश आचार्य	सदस्य, प्राविधिक सल्लाहकार	रिड नेपाल	9849483280
९				

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भट्टेडाँडा, ललितपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७२

लोकहरी थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत